Міністерство освіти і науки України
Луцький національний технічний університет

м. Луцьк, вул. Львівська, 75 (03322) 74-61-03, 74-61-18
e-mail: rector@lntu.edu.ua

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор з науково-педагогічної роботи та досліджень Луцького національного технічного університету
_____ Олена ЛЮТАК

ЗВІТ
ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПРОГРАМИ «ЕКОЛОГІЯ 2027-2031»

Науковий керівник
завідувач кафедри екології
к.і.н., доцент
_____ Василь ІВАНЦІВ

2026

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ: 4
ВСТУП 5
1. ЗМІСТ ТА ОСНОВНІ ЦІЛІ ОБЛАСНОЇ ПРОГРАМИ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА У ВОЛИНСЬКІЙ ОБЛАСТІ НА 2027 – 2031 РОКИ, ЇЇ ЗВ'ЯЗОК З ІНШИМИ ДОКУМЕНТАМИ ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ 8
2. ХАРАКТЕРИСТИКА ПОТОЧНОГО СТАНУ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ ТА ПРОГНОЗНІ ЗМІНИ ЦЬОГО СТАНУ, ЯКЩО ДОКУМЕНТ ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ НЕ БУДЕ ЗАТВЕРДЖЕНО (ЗА АДМІНІСТРАТИВНИМИ ДАНИМИ, СТАТИСТИЧНОЮ ІНФОРМАЦІЄЮ ТА РЕЗУЛЬТАТАМИ ДОСЛІДЖЕНЬ). 21
2.1. Загальні відомості про область 21
2.2. Адаптація до зміни клімату 22
2.3 Водні ресурси 27
2.4. Земельні ресурси 33
2.5. Біорізноманіття 39
2.6. Екологічна мережа і об'єкти природно-заповідного фонду 40
2.7. Поводження з відходами 48
2.8. Здоров'я населення 50
2.9. Прогнозні зміни стану довкілля та здоров'я населення у разі незатвердження документа державного планування 56
3. ХАРАКТЕРИСТИКА СТАНУ ДОВКІЛЛЯ, УМОВ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ НАСЕЛЕННЯ ТА СТАНУ ЙОГО ЗДОРОВ'Я НА ТЕРИТОРІЯХ, ЯКІ ЙМОВІРНО ЗАЗНАЮТЬ ВПЛИВУ 58
4. ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ, У Т.Ч. РИЗИКИ ВПЛИВУ НА ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ, ЯКІ СТОСУЮТЬСЯ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ, ЗОКРЕМА ЩОДО ТЕРИТОРІЙ З ПРИРОДООХОРОННИМ СТАТУСОМ (ЗА АДМІНІСТРАТИВНИМИ ДАНИМИ, СТАТИСТИЧНОЮ ІНФОРМАЦІЄЮ ТА РЕЗУЛЬТАТАМИ ДОСЛІДЖЕНЬ) 62
6. ОПИС НАСЛІДКІВ ДЛЯ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ВТОРИННИХ, КУМУЛЯТИВНИХ, СИНЕРГІЧНИХ, КОРОТКО-, СЕРЕДНЬО- ТА ДОВГОСТРОКОВИХ (1, 3-5 ТА 10-15 РОКІВ ВІДПОВІДНО, А ЗА НЕОБХІДНОСТІ - 50-100 РОКІВ), ПОСТІЙНИХ І ТИМЧАСОВИХ, ПОЗИТИВНИХ І НЕГАТИВНИХ НАСЛІДКІВ 79
7. ЗАХОДИ, ЩО ПЕРЕДБАЧАЄТЬСЯ ВЖИТИ ДЛЯ ЗАПОБІГАННЯ, ЗМЕНШЕННЯ ТА ПОМ'ЯКШЕННЯ НЕГАТИВНИХ НАСЛІДКІВ ВИКОНАННЯ ПРОГРАМИ 90
8. ОБҐРУНТУВАННЯ ВИБОРУ ВИПРАВДАНИХ АЛЬТЕРНАТИВ, ЩО РОЗГЛЯДАЛИСЯ, ОПИС СПОСОБУ, В ЯКИЙ ЗДІЙСНЮВАЛАСЯ СТРАТЕГІЧНА ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА, У ТОМУ ЧИСЛІ БУДЬ-ЯКІ

УСКЛАДНЕННЯ (НЕДОСТАТНІСТЬ ІНФОРМАЦІЇ ТА ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ТАКОЇ ОЦІНКИ) 98
9. ЗАХОДИ, ПЕРЕДБАЧЕНІ ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ МОНІТОРИНГУ НАСЛІДКІВ ВИКОНАННЯ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ ДЛЯ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ 102
10. ОПИС ЙМОВІРНИХ ТРАНСКОРДОННИХ НАСЛІДКІВ ДЛЯ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ (ЗА НАЯВНОСТІ) 105
11. РЕЗЮМЕ НЕТЕХНІЧНОГО ХАРАКТЕРУ 105
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 108

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ:

1. СЕО – стратегічна екологічна оцінка.
2. Програма – Регіональна екологічна програма «Екологія 2027 - 2031»
3. ДДП – документ державного планування.
4. ДСанПіН – Державні санітарні правила і норми
5. ОВД – оцінка впливу на довкілля.
6. ТПВ – тверді побутові відходи.
7. ГДК – гранично допустима концентрація.
8. НПС – навколишнє природне середовище.
9. ЗУ – Закон України.
10. ІЗА – індекс забруднення атмосфери
11. ПЗФ – природно-заповідний фонд

ВСТУП

Забезпечення сталого розвитку суспільства в сучасних умовах є одним із ключових орієнтирів формування та реалізації політики на міжнародному, національному й регіональному рівнях. Важливе місце у цьому процесі посідає екологічна політика, інтеграція екологічних пріоритетів у систему стратегічного планування та прийняття управлінських рішень. Одним із практичних інструментів такого інтегрування в Україні є стратегічна екологічна оцінка документів державного планування, зокрема стратегій, планів, програм та інших програмних документів, реалізація яких може зумовлювати зміни у стані довкілля.

Особливого значення застосування механізмів стратегічного екологічного оцінювання набуває в умовах повномасштабної збройної агресії проти України, необхідності відновлення пошкодженої інфраструктури, територій і природних комплексів, а також структурної модернізації економіки та системи публічного управління. У цьому контексті СЕО дає змогу враховувати екологічні та пов'язані зі здоров'ям населення наслідки реалізації документів державного планування ще на етапі їх підготовки, а також визначати можливі альтернативи й заходи щодо запобігання, зменшення та пом'якшення негативного впливу на довкілля.

Відповідно до Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку», СЕО є процедурою визначення, опису та оцінювання наслідків виконання документів державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, з урахуванням виправданих альтернатив. Вона передбачає визначення обсягу оцінювання, підготовку звіту про стратегічну екологічну оцінку, проведення громадського обговорення та консультацій, а за необхідності — транскордонних консультацій. Результати СЕО, а також пропозиції, отримані під час громадського обговорення та консультацій, мають бути враховані під час доопрацювання і затвердження відповідного документа державного планування.

Таким чином, стратегічна екологічна оцінка виступає не лише інструментом прогнозування потенційних екологічних наслідків реалізації стратегічних і програмних рішень, а й механізмом їх екологічної інтеграції у процеси планування розвитку територій. Її застосування сприяє врахуванню стану довкілля, ризиків для здоров'я населення, збереженню природних ресурсів і біорізноманіття, а також підвищенню обґрунтованості управлінських рішень у процесі реалізації регіональної політики сталого розвитку.

Стратегічна екологічна оцінка є важливим інструментом екологічно орієнтованого стратегічного планування, спрямованим на врахування екологічних чинників під час підготовки та реалізації документів державного планування. Її проведення дає змогу завчасно визначити можливі негативні наслідки запланованих рішень для довкілля та здоров'я населення, оцінити альтернативні варіанти розвитку і передбачити заходи, спрямовані на запобігання, зменшення або пом'якшення потенційного негативного впливу.

У практичному вимірі застосування СЕО сприяє підвищенню екологічної обґрунтованості стратегій, планів і програм, удосконаленню процесу прийняття управлінських рішень, своєчасному виявленню потенційних екологічних ризиків та недоліків стратегічного планування. Важливим результатом є також посилення прозорості процесу підготовки документів державного планування шляхом залучення громадськості та проведення консультацій із визначеними законодавством органами.

Правові та організаційні засади проведення стратегічної екологічної оцінки в Україні визначає Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку», який набрав чинності 12 жовтня 2018 року. Закон встановлює сферу застосування СЕО, визначає основні етапи та учасників процедури, порядок підготовки звіту про стратегічну екологічну оцінку, проведення громадського обговорення і консультацій, а також вимоги щодо врахування результатів оцінювання під час доопрацювання та затвердження відповідного документа державного планування.

Отже, стратегічну екологічну оцінку доцільно розглядати як складову стратегічного планування, за допомогою якої екологічні аспекти інтегруються у процес підготовки та реалізації документів державного планування. Її застосування дає змогу ще до прийняття відповідних управлінських рішень визначити ймовірні наслідки їх реалізації для довкілля та здоров’я населення, оцінити можливі альтернативи й передбачити заходи щодо запобігання, зменшення або пом’якшення потенційного негативного впливу.

У цьому контексті важливе значення для Волинської області має підготовка Регіональної екологічної програми «Екологія – 2027–2031». Як документ державного планування регіонального рівня, програма потребує врахування екологічних наслідків передбачених нею рішень та заходів відповідно до вимог законодавства про стратегічну екологічну оцінку. За офіційними матеріалами Волинської обласної військової адміністрації, у 2026 році передбачено фінансування розроблення звіту про стратегічну екологічну оцінку проєкту зазначеної програми.

Проведення СЕО Регіональної екологічної програми має забезпечити комплексне оцінювання можливих наслідків її виконання для основних компонентів довкілля, природних територій та об’єктів, біорізноманіття, водних і земельних ресурсів, атмосферного повітря, ландшафтів, а також для безпеки життєдіяльності та здоров’я населення. Водночас процедура передбачає визначення та аналіз виправданих альтернатив, розроблення природоохоронних заходів, а також залучення громадськості й проведення передбачених законодавством консультацій.

З огляду на це, очікуваний результат застосування СЕО полягає передусім у підвищенні екологічної обґрунтованості програмних рішень та врахуванні потенційних екологічних ризиків на етапі стратегічного планування. Реалізація самої Регіональної екологічної програми «Екологія – 2027–2031» має бути спрямована на поліпшення стану довкілля області, зменшення антропогенного навантаження, раціональне використання

природних ресурсів, збереження природних комплексів і біорізноманіття та підвищення рівня екологічної безпеки населення.

Таким чином, взаємопов’язане застосування регіонального екологічного програмування та стратегічної екологічної оцінки створює передумови для більш обґрунтованого планування природоохоронних заходів і врахування екологічних чинників у процесах соціально-економічного розвитку Волинської області. Водночас СЕО не підміняє реалізацію природоохоронної програми, а забезпечує екологічне обґрунтування та оцінювання рішень, закладених у документі державного планування.

1. ЗМІСТ ТА ОСНОВНІ ЦІЛІ ОБЛАСНОЇ ПРОГРАМИ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА У ВОЛИНСЬКІЙ ОБЛАСТІ НА 2027 – 2031 РОКИ, ЇЇ ЗВ'ЯЗОК З ІНШИМИ ДОКУМЕНТАМИ ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ

Регіональна екологічна програма «Екологія – 2027–2031» формує програмну основу реалізації природоохоронної політики у Волинській області. Її зміст орієнтований на визначення актуальних екологічних проблем регіону, встановлення пріоритетних напрямів їх вирішення та формування комплексу заходів, необхідних для збереження і відновлення компонентів довкілля. Програма розроблена відповідно до вимог природоохоронного законодавства України та узгоджується з основними положеннями Закону України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року», Державною стратегією регіонального розвитку та Стратегією розвитку Волинської області.

Програма визначає пріоритетні напрями природоохоронної діяльності в області, систему заходів щодо збереження природних ресурсів, покращення стану довкілля та підвищення екологічної свідомості населення. Її реалізація забезпечує механізм цільового використання коштів державного, обласного та місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища, а також залучення інших джерел фінансування для здійснення природоохоронних заходів.

Фінансовий компонент програми має безпосереднє значення для практичної реалізації визначених нею природоохоронних пріоритетів. Передбачення відповідних видатків і визначення джерел їх покриття здійснюються з урахуванням вимог бюджетного законодавства щодо планування та цільового використання коштів. У цьому аспекті затверджена регіональна програма виступає основою для обґрунтування потреби у фінансових ресурсах на виконання природоохоронних заходів, пов’язаних із раціональним використанням природних ресурсів, відновленням порушених компонентів довкілля, зменшенням негативного впливу господарської діяльності та підвищенням рівня екологічної безпеки території.

Розроблення Регіональної екологічної програми «Екологія – 2027–2031» здійснювалося Управлінням екології та природних ресурсів Волинської обласної державної адміністрації.

Метою Програми є досягнення сталого екологічного розвитку Волинської області шляхом зменшення антропогенного навантаження на природні екосистеми, підвищення екологічної безпеки населення, збереження біорізноманіття та збалансованого використання природних ресурсів.

Для досягнення поставленої мети визначено комплекс завдань, які охоплюють основні компоненти навколишнього природного середовища та ключові напрями екологічної політики регіону.

Охорона та раціональне використання водних ресурсів

Одним із пріоритетних напрямів Програми є покращення стану водних ресурсів області. Заплановані заходи передбачають будівництво,

реконструкцію та модернізацію очисних споруд, розвиток систем водовідведення та каналізаційної інфраструктури, охорону підземних вод, відновлення гідрологічного режиму водойм та річок, а також здійснення контролю за якістю поверхневих і підземних вод.

Реалізація зазначених заходів сприятиме зменшенню надходження забруднювальних речовин до водних об'єктів, покращенню санітарного стану водойм, відновленню природних водних екосистем та забезпеченню населення якісними водними ресурсами.

Охорона атмосферного повітря

Важливим напрямом діяльності Програми є зниження рівня забруднення атмосферного повітря. З цією метою передбачається здійснення комплексу заходів щодо скорочення викидів забруднювальних речовин від стаціонарних і пересувних джерел, проведення інвентаризації джерел викидів, удосконалення систем екологічного контролю та лабораторного моніторингу.

Очікується, що реалізація таких заходів сприятиме покращенню якості атмосферного повітря, зниженню екологічних ризиків для населення та забезпеченню доступу до достовірної інформації про його стан.

Охорона і раціональне використання земельних ресурсів

У сфері охорони земель основна увага приділяється рекультивації порушених територій, поліпшенню малопродуктивних земель, створенню та відновленню полезахисних лісових смуг, а також захисних насаджень на деградованих і еродованих землях.

Виконання цих заходів дозволить відновити родючість ґрунтів, зменшити прояви водної та вітрової ерозії, підвищити екологічну стійкість агроландшафтів і забезпечити ефективніше використання земельних ресурсів області.

Збереження природно-заповідного фонду та формування екологічної мережі

Особливе значення в Програмі надається розвитку природно-заповідного фонду та формуванню регіональної екологічної мережі. Передбачено створення нових природоохоронних територій, розширення меж існуючих об'єктів природно-заповідного фонду, встановлення їх меж у натурі, а також підготовку відповідної землеустроювальної документації.

Очікуваними результатами реалізації зазначених заходів є збільшення рівня заповідності території області, збереження цінних природних комплексів, підтримання біологічного та ландшафтного різноманіття, а також посилення ролі природних екосистем у процесах поглинання парникових газів.

Охорона і раціональне використання рослинного та тваринного світу

Важливим напрямом природоохоронної діяльності є збереження біорізноманіття області. Програма передбачає збільшення площі лісів та інших зелених насаджень, проведення заходів із запобігання поширенню інвазійних видів, здійснення наукових досліджень флори і фауни, моніторинг рідкісних та зникаючих видів рослин і тварин.

Внаслідок реалізації цих заходів очікується збереження природних екосистем, покращення стану популяцій рідкісних видів, розширення наукової бази даних щодо біорізноманіття регіону, а також підвищення ефективності заходів із його охорони та відновлення.

Управління відходами

Однією з найактуальніших екологічних проблем області залишається поводження з відходами. Програма передбачає впровадження сучасних систем збирання, сортування та переробки побутових відходів, розвиток інфраструктури поводження з відходами, будівництво відповідних об'єктів, ліквідацію стихійних сміттєзвалищ та рекультивацію забруднених територій.

Реалізація зазначених заходів забезпечить поступове скорочення обсягів захоронення відходів, збільшення частки їх переробки та повторного використання, а також зменшення негативного впливу відходів на довкілля та здоров'я населення.

Екологічна освіта, наука та моніторинг довкілля

Програма значну увагу приділяє екологічній освіті, інформаційному забезпеченню та науковому супроводу природоохоронної діяльності. Передбачено проведення наукових досліджень, екологічних конференцій, просвітницьких заходів, підготовку інформаційних матеріалів, здійснення стратегічної екологічної оцінки та оцінки впливу на довкілля, а також удосконалення системи екологічного моніторингу.

Результатом виконання цих заходів має стати підвищення рівня екологічної культури населення, забезпечення участі громадськості у прийнятті природоохоронних рішень, розширення доступу до інформації про стан довкілля та підвищення ефективності природоохоронної діяльності на основі сучасних наукових підходів.

Основні очікувані результати реалізації Програми

Реалізація Обласної програми охорони навколишнього природного середовища у Волинській області на 2027–2031 роки сприятиме покращенню стану основних компонентів довкілля, зниженню рівня антропогенного навантаження на природні системи, підвищенню екологічної безпеки населення та ефективності використання природних ресурсів. Важливим результатом стане також розвиток природно-заповідного фонду, збереження біорізноманіття, удосконалення системи управління відходами, розширення мережі моніторингу довкілля та формування високого рівня екологічної свідомості населення.

Таким чином, Програма «Екологія 2027–2031» виступає ключовим інструментом реалізації регіональної екологічної політики та забезпечення сталого розвитку Волинської області в умовах сучасних екологічних і соціально-економічних викликів.

План заходів із реалізації Регіональна екологічна програма «Екологія – 2027–2031» має чітко визначену багаторівневу структуру. Його зміст сформовано відповідно до чотирьох стратегічних цілей, кожна з яких деталізується через 19 оперативних цілей передбачених у стратегічних та

операційних цілях, завданнях розвитку Волинської області на період до 2027 року таблиця 1.1

Таблиця 1.1. СТРАТЕГІЧНІ ТА ОПЕРАЦІЙНІ ЦІЛІ, ЗАВДАННЯ РОЗВИТКУ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ

Стратегічна ціль 1. Підвищення конкурентоспроможності регіональної економіки.

Оперативні цілі	Завдання
1.1. Підвищення інвестиційної привабливості	1.1.1. Формування інвестиційного портфеля
	1.1.2. Просування інвестиційних пропозицій на зовнішні ринки
1.2. Нарощення туристично-рекреаційного потенціалу	1.2.1. Розвиток туристичних продуктів (подієвий, історико-культурний, спортивний, «зелений», медичний туризм, тощо)
	1.2.2. Туристична промоція області, підтримка інноваційних проєктів, заходів, що формують імідж регіону
	1.2.3. Розвиток рекреаційно-курортних зон, зокрема, Шацького поозер'я
	1.2.4. Відродження історико-архітектурної спадщини смт Олика
1.3. Розвиток малого та середнього бізнесу	1.3.1. Механізми фінансової підтримки розвитку малого та середнього бізнесу
	1.3.2. Розвиток інфраструктури підтримки бізнесу
	1.3.3. Активізація діалогу між представниками бізнесу, органів влади, громадськості
1.4. Ефективна регіональна енергетика	1.4.1. Підвищення частки відновлюваних та альтернативних джерел енергії
	1.4.2. Підвищення ефективності комунальної енергетики
1.5. Підвищення продуктивності агропромислового сектору	1.5.1. Сприяння розвитку та спроможності виробників сільськогосподарської продукції та їх об'єднань
	1.5.2. Стимулювання переробки сільськогосподарської продукції
	1.5.3. Промоція агропромислового сектору
1.6. Підтримка перспективних видів аграрного виробництва	1.6.1. Розвиток фермерських господарств, в т. ч. сімейних молочних ферм
	1.6.2. Диверсифікація аграрного виробництва, вирощування нішевих культур, в т.ч. органічної продукції
1.7. Ефективне	1.7.1 Створення умов для ефективного використання економічного потенціалу культурної спадщини

використання економічного потенціалу культурної спадщини для сталого розвитку громад	1.7.2. Збереження культурної спадщини та захист традиційного характеру середовища

Стратегічна ціль 2. Розвиток людського капіталу та підвищення якості життя населення

Оперативні цілі	Завдання
2.1. Збереження та розвиток людського капіталу	2.1.1. Розвиток мережі дошкільної освіти, формування оптимальної мережі загальної середньої освіти області
	відповідно до реальних потреб місцевих громад у тому числі профільних ліцеїв, опорних шкіл
	2.1.2. Розвиток центрів професійної освіти.
	2.1.3. Розвиток мережі закладів вищої освіти з урахуванням потреб ринку праці
	2.1.4. Покращення стану здоров'я населення шляхом підвищення доступності та ефективності медичного обслуговування
	2.1.5. Розвиток культури, молодіжної, гендерної політики, фізичної культури та спорту
2.2. Створення умов для комфортного та безпечного проживання мешканців	2.2.1. Розбудова інженерної інфраструктури та благоустрій територій
	2.2.2. Зміцнення громадської безпеки
	2.2.3. Створення доступної інфраструктури та інших послуг для людей з обмеженими можливостями
	2.2.4. Покращення системи надання адміністративних послуг, в т.ч. розвитку відповідної інфраструктури.
	2.2.5. Створення сприятливих умов для розвитку житлового будівництва шляхом вдосконалення існуючих та створення нових механізмів придбання житла, забезпечення подальшого розвитку системи іпотечного житлового кредитування
2.3. Підвищення спроможності органів державної влади та місцевого самоврядування на новій територіальній основі	2.3.1. Посилення системи підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування.
	2.3.2. Удосконалення системи збору та аналізу даних для забезпечення ефективної регіональної політики

Стратегічна ціль 3. Розвиток інноваційної економіки (на засадах смартспеціалізації).

Оперативні цілі	Завдання
3.1. Збільшення доданої вартості промислової продукції в секторах смартспеціалізації	3.1.1. Стимулювання розвитку інноваційних досліджень та технологій
	3.1.2. Створення та впровадження інноваційного продукту
3.2. Розвиток інноваційної інфраструктури	3.2.1. Організаційна та фінансова підтримка інноваційних підприємств
	3.2.2. Створення та підтримка інформаційної бази інноваційних проєктів
	3.2.3. Розбудова інноваційної інфраструктури, в т.ч. наукових парків, технологічних, IT-кластерів
3.3. Розвиток людських ресурсів в галузях смартспеціалізації	3.3.1. Підвищення професійних компетенції наукових та студентських кадрів
	3.3.2. Стимулювання співробітництва між навчальними закладами, науково-дослідними установами і підприємствами регіону
3.4. «Цифрова трансформація»	3.4.1. Формування системи електронних інформаційних ресурсів на території області;
	3.4.2. Запровадження новітніх цифрових технологій та швидкісного інтернету;
	3.4.3. Забезпечення цифровізації системи надання послуг у соціальній сфері.

Стратегічна ціль 4. Розвиток транскордонного співробітництва

Оперативні цілі	Завдання
4.1. Інфраструктурне забезпечення транскордонного співробітництва	4.1.1. Поліпшення стану дорожньо-транспортної інфраструктури та транспортного сполучення територій
	4.1.2. Розвиток прикордонної інфраструктури.
	4.1.3. Розширення, відкриття нових транскордонних коридорів, в т.ч. авіаційних, та реалізація проєктів логістичного забезпечення транскордонного співробітництва.
	4.1.4. Розвиток транзитного потенціалу.
4.2. Стимулювання транскордонного співробітництва регіону	4.2.1. Стимулювання ділової активності територій для реалізації проєктів економічного співробітництва.
	4.2.2. Сприяння територіям регіону в активізації транскордонної співпраці з розвитку громадського суспільства та соціальної сфери.
	4.2.3. Підтримка місцевих ініціатив з реалізації екологічних завдань з метою досягнення транскордонного ефекту.

Стратегічна ціль 5. Раціональне використання природних ресурсів та екологічна безпека

Оперативні цілі	Завдання
5.1. Охорона та раціональне використання водних ресурсів та зниження негативного впливу на атмосферу	5.1.1. Відновлення водного балансу та збереження болотних угідь
	5.1.2. Зменшення забруднення водних ресурсів скидами стічних вод (в т.ч. забезпечення централізованим водопостачанням та водовідведенням населених пунктів)
	5.1.3. Зменшення забруднення атмосферного повітря через впровадження інноваційних проєктів з використання альтернативних джерел енергії
5.2. Покращення господарювання відходами	5.2.1. Розроблення Регіонального плану управління відходами у Волинській області до 2030 року
	5.2.2. Створення сучасної системи управління відходами (роздільний збір, сортування і т.п)
	5.2.3. Розвиток нових потужностей з переробки та утилізації відходів
	5.2.4. Підвищення рівня обізнаності населення щодо поводження з ТПВ
5.3. Збереження біологічного та відновлення ландшафтного розмаїття області	5.3.1. Створення нових та розширення існуючих територій та об’єктів природно-заповідного фонду
	5.3.2. Збереження та відтворення лісових масивів та зелених насаджень
	5.3.3. Організація та впровадження системи моніторингу довкілля, зокрема атмосферного повітря, вод, ґрунтів
	5.3.4. Збереження Шацького поозер’я

Для досягнення стратегічних і оперативних цілей Волинської області на період до 2027 року передбачається план завдань і заходів із реалізації Регіональної екологічної програми «Екологія 2027–2031», з обсягом фінансуванняи 570 410 тис. гривень та 30 заходів, які потребують щорічного визначення фінансування, у рамках відповідних кошторисних призначень.

Таблиця 1.2. ЗАВДАННЯ І ЗАХОДИ ВИКОНАННЯ
Регіональної екологічної програми «Екологія 2027–2031»

№ з/п	Зміст заходів	Виконавці	Термін виконання	Очікуваний результат
1	2	3	4	5
Завдання 1. Охорона і раціональне використання водних ресурсів				
1	Будівництво, реконструкція, ремонт споруд для очищення стічних вод, системи роздільної каналізації, каналізаційних мереж і споруд на них, а також заміна обладнання (зокрема виготовлення проєктно-кошторисної документації)	структурні підрозділи облдержадміністрації, райдержадміністрації, обласна рада, органи місцевого самоврядування, суб'єкти господарювання	2027-2031	запобігання попаданню неочищених стічних вод на рельєф та у підземні водоносні горизонти, зменшення споживання підземних вод
2	Заходи з охорони підземних вод та ліквідації джерел їх забруднення	органи місцевого самоврядування, суб'єкти господарювання	2027-2031	
3	Здійснення контролю за кількістю та якістю поверхневих, підземних та стічних вод і скидів шкідливих речовин у водні ресурси (зокрема придбання систем, приладів тощо)	органи місцевого самоврядування, суб'єкти господарювання	2027-2031	
4	Покращення екологічного стану та відновлення і підтримання гідрологічного режиму водних об'єктів на території Волинської області (зокрема виготовлення проєктно-кошторисної документації)	органи місцевого самоврядування	2027-2031	покращення екологічного стану та відновлення, підтримання гідрологічного режиму водних об'єктів
5	Проведення заходів від підтоплення населених пунктів та сільськогосподарських угідь на території Волинської області (зокрема виготовлення проєктно-кошторисної документації)	райдержадміністрації, органи місцевого самоврядування, суб'єкти господарювання	2027-2031	ліквідація підтоплення і затоплення, захист від шкідливої дії вод, покращення функціону-вання меліоратив-них систем та споруд на них
6	Проведення заходів, спрямованих на покращення функціонування внутрішньогосподарських меліоративних систем та гідроспоруд на них (зокрема виготовлення проєктно-кошторисної документації, очистка, капітальний, поточний ремонти, реконструкція тощо) на території Волинської області	райдержадміністрації, органи місцевого самоврядування, суб'єкти господарювання	2027-2031	

№ з/п	Зміст заходів	Виконавці	Термін виконання	Очікуваний результат
1	2	3	4	5
7	Проведення біологічної меліорації (шляхом зариблення) водних об'єктів	органи місцевого самоврядування, суб'єкти господарювання	2027-2031	поліпшення стану водойм, вилучення надлишків органічної речовини у гідросисте-мах
Завдання 2. Охорона атмосферного повітря				
1	Проведення заходів, спрямованих на зменшення шкідливих викидів в атмосферне повітря (серед них ремонт, реконструкція, модернізація котельного обладнання, встановлення та реконструкція обладнання для зменшення викидів забруднювальних речовин, проведення режимно-налагоджувальних робіт, модернізація діючих та встановлення нових пунктів спостережень тощо)	структурні підрозділи облдержадміністрації, райдержадміністрації, обласна рада, органи місцевого самоврядування, суб'єкти господарювання	2027-2031	зниження обсягу викидів забруднюю-вальних речовин в атмосферне повітря
2	Проведення лабораторного контролю викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, інвентаризації джерел забруднення атмосферного повітря (у тому числі придбання обладнання тощо)	органи місцевого самоврядування, суб'єкти господарювання	2027-2031	отримання інформації щодо стану атмосферного повітря
Завдання 3. Охорона і раціональне використання земель				
1	Рекультивація порушених земель на території Волинської області (зокрема виготовлення проєктно-кошторисної документації)	органи місцевого самоврядування	2027-2031	відновлення ґрунтового покриву, поліпшення стану та продуктивності порушених земель
2	Поліпшення малопродуктивних земельних угідь на території Волинської області (зокрема виготовлення проєктно-кошторисної документації)	органи місцевого самоврядування	2027-2031	відновлення родючості ґрун-тів, підвищення екологічної стійкості ландшафтів

№ з/п	Зміст заходів	Виконавці	Термін виконання	Очікуваний результат
1	2	3	4	5
3	Заходи, пов'язані зі створенням нових та реконструкцією існуючих полезахисних лісових смуг та інших захисних насаджень на деградованих, малопродуктивних та ерозійно небезпечних землях	органи місцевого самоврядування	2027-2031	закріплення піщаних, змитих ґрунтів на схилових ділянках
Завдання 4. Збереження природно-заповідного фонду та формування національної екологічної мережі				
1	Розширення площі природно-заповідного фонду області та резервування цінних для заповідання територій та об'єктів (проведення наукових досліджень, підготовка наукових обґрунтувань, експертних висновків)	управління екології та природних ресурсів облдержадміністрації, райдержадміністрації, органи місцевого самоврядування	2027-2031	створення нових та розширення меж існуючих природно-заповідних об'єктів, збільшення відсотка заповідності області
2	Розроблення документації із землеустрою для територій та об'єктів природно-заповідного фонду	управління екології та природних ресурсів облдержадміністрації, райдержадміністрації, органи місцевого самоврядування	2027-2031	
3	Розроблення проєктів створення, зміни меж, скасування статусу територій та об'єктів природно-заповідного фонду	управління екології та природних ресурсів облдержадміністрації, райдержадміністрації, органи місцевого самоврядування	2027-2031	визначення та встановлення меж територій та об'єктів природно-заповідного фонду області, збереження територій природно-заповідного фонду області, припинення втрат біологічного та ландшафтного різноманіття
4	Проведення спеціальних заходів, спрямованих на запобігання знищенню чи пошкодженню та належну охорону природних комплексів територій та об'єктів природно-заповідного фонду (проведення наукових досліджень, виготовлення та встановлення огорож, інформаційних знаків тощо, утримання обєктів природно-заповідного фонду)	органи місцевого самоврядування	2027-2031	
5	Розроблення місцевих схем формування екологічної мережі	райдержадміністрації, органи місцевого самоврядування	2027-2031	
Завдання 5. Охорона і раціональне використання рослинних ресурсів і ресурсів тваринного світу				

№ з/п	Зміст заходів	Виконавці	Термін виконання	Очікуваний результат
1	2	3	4	5
1	Збереження та збільшення площі лісів на території Волинської області (серед них охорона, відтворення лісів, створення нових та реконструкція наявних лісових смуг і насаджень)	суб'єкти господарювання	2027-2031	збільшення площ зелених насаджень на території області
2	Збереження та збільшення площ зелених насаджень у населених пунктах Волинської області (зокрема на території підприємств)	райдержадміністрації, органи місцевого самоврядування, суб'єкти господарювання	2027-2031	підвищення ступеню озеленення населених пунктів
3	Заходи із запобігання інтродукції та поширенню чужорідних видів, які загрожують природним екосистемам	райдержадміністрації, органи місцевого самоврядування, суб'єкти господарювання	2027-2031	стримання поширення ареалу та недопущення надмірного розповсюджен-ня
4	Здійснення досліджень видового складу флори та фауни області та мігруючих видів, ведення кадастрів, інвентаризації та моніторингу місць зростання рослин, рослинних угрупувань та поселень тварин, що підпадають під охорону законодавства України та міжнародних договорів тощо	управління екології та природних ресурсів облдержадміністрації, райдержадміністрації, органи місцевого самоврядування, суб'єкти господарювання	2027-2031	припинення втрат біотичного та ландшафт-ного різноманіття
5	Заходи щодо боротьби з браконьєрством	управління екології та природних ресурсів облдержадміністрації	2027-2031	охорона тваринного та рослинного світу
Завдання 6. Управління відходами				
1	Будівництво споруд, придбання обладнання та установок для сортування та переробки твердих побутових відходів	райдержадміністрації, обласна рада, органи місцевого самоврядування, суб'єкти господарювання	2027-2031	збільшення обсягів утилізації (переробки) відходів та поступове зменшення їх захоронення на сміттєзва-лищах і полігонах , скорочення утворення парникових газів
2	Приведення об'єктів оброблення та видалення відходів у відповідність із встановленими вимогами (облаштування, рекультивація місць накопичення відходів, ліквідація стихійних сміттєзвалищ тощо)	органи місцевого самоврядування	2027-2031	

№ з/п	Зміст заходів	Виконавці	Термін виконання	Очікуваний результат
1	2	3	4	5
3	Організація роздільного збирання побутових відходів (придбання спеціальної техніки, обладнання та влаштування майданчиків для роздільного збирання ТПВ)	структурні підрозділи облдержадміністрації, райдержадміністрації, органи місцевого самоврядування, суб'єкти господарювання	2027-2031	запровад-ження роздільного збору відходів, створення ефективної системи збору, утилізації та видалення відходів
4	Забезпечення екологічно безпечного збирання, зберігання, видалення та переробки відходів	органи місцевого самоврядування, суб'єкти господарювання	2027-2031	
Завдання 7. Екологічна освіта і наука, моніторинг довкілля, інформування населення та залучення громадськості до прийняття рішень з питань охорони довкілля				
1	Проведення науково-технічних конференцій і семінарів, організація виставок, фестивалів, акцій та інших заходів з популяризації охорони навколишнього природного середовища, видання поліграфічної продукції з екологічної тематики, створення бібліотек, відеотек, фонотек тощо	структурні підрозділи облдержадміністрації, райдержадміністрації, органи місцевого самоврядування	2027-2031	підвищення рівня екоосвіти та самосвідо-мості населення в питаннях охорони природи
2	Наукові дослідження, проєктні та проєктно-конструкторські розроблення у сфері охорони навколишнього природного середовища та розроблення, коригування регіональних програм, регіональних планів екологічного спрямування, організація проведення ОВД, СЕО	структурні підрозділи облдержадміністрації, райдержадміністрації, органи місцевого самоврядування	2027-2031	підвищення ефективності природоохо-ронних заходів з використан-ням наукових досліджень, забезпечення участі громадськості в процесі прийняття рішень
3	Здійснення моніторингу навколишнього середовища (придбання та атестація обладнання)	райдержадміністрації, органи місцевого самоврядування, суб'єкти господарювання	2027-2031	отримання оперативних та достовірних даних про стан довкілля

№ з/п	Зміст заходів	Виконавці	Термін виконання	Очікуваний результат
1	2	3	4	5
4	Підвищення кваліфікації працівників у сфері охорони навколишнього природного середовища	структурні підрозділи облдержадміністрації, райдержадміністрації, органи місцевого самоврядування, суб'єкти господарювання	2027-2031	отримання та використання знань для підвищення ефективності виконання природо-охоронних проєктів та заходів

Програма сформована з урахуванням стратегічних та нормативно-правових документів державного, регіонального і міжнародного рівнів та забезпечує інтеграцію екологічних пріоритетів у процес прийняття управлінських рішень у сфері регіонального розвитку.

Зокрема, цілі, завдання та заходи Програми узгоджуються з положеннями Закону України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» № 2697-VIII від 28 лютого 2019 року, який визначає стратегічні напрями державної політики у сфері охорони довкілля, раціонального природокористування та екологічної безпеки.

Під час розроблення Програми враховано положення Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 жовтня 2021 року № 1363-р, яка визначає державні пріоритети щодо підвищення стійкості природних, економічних та соціальних систем до негативних наслідків зміни клімату.

У сфері управління відходами Програма узгоджується з Національним планом управління відходами до 2033 року, затвердженим розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2024 року № 1353-р, який передбачає розвиток сучасної інфраструктури управління відходами, впровадження принципів циркулярної економіки та скорочення обсягів захоронення відходів

Реалізація заходів Програми сприятиме досягненню цілей державної екологічної політики, покращенню стану окремих компонентів довкілля, підвищенню ефективності використання природно-ресурсного потенціалу регіону, посиленню екологічної безпеки та якості життя населення Волинської області.

З огляду на характер запланованих заходів, що включають будівництво, реконструкцію та модернізацію природоохоронних об'єктів, реалізацію проєктів у сфері водопостачання і водовідведення, управління відходами, відновлення природних екосистем та розвитку природно-заповідного фонду, виконання Програми може мати як позитивний, так і потенційно негативний

вплив на окремі компоненти довкілля. Саме тому проведення стратегічної екологічної оцінки є важливим інструментом для своєчасного виявлення можливих екологічних наслідків, визначення заходів щодо їх запобігання, мінімізації або компенсації та забезпечення збалансованої реалізації Програми.

2. ХАРАКТЕРИСТИКА ПОТОЧНОГО СТАНУ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ ТА ПРОГНОЗНІ ЗМІНИ ЦЬОГО СТАНУ, ЯКЩО ДОКУМЕНТ ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ НЕ БУДЕ ЗАТВЕРДЖЕНО (ЗА АДМІНІСТРАТИВНИМИ ДАНИМИ, СТАТИСТИЧНОЮ ІНФОРМАЦІЄЮ ТА РЕЗУЛЬТАТАМИ ДОСЛІДЖЕНЬ).

2.1. Загальні відомості про область

Волинська область розташована в північно-західній частині України та займає площу близько 20,1 тис. км², що становить приблизно 3,3 % території держави. Природно-ресурсний потенціал регіону характеризується значними земельними, водними та лісовими ресурсами, які мають важливе екологічне, соціальне й господарське значення. Площа сільськогосподарських угідь становить близько 1047,5 тис. га, з яких 672,3 тис. га припадає на ріллю. У структурі природних ландшафтів області поєднуються поліські та лісостепові комплекси, що зумовлює різноманітність природних умов і особливостей землекористування.

Природні ресурси та особливості господарського освоєння території визначають основні напрями екологічної політики області, зокрема у сфері охорони земель, збереження біорізноманіття, раціонального використання водних і лісових ресурсів, запобігання забрудненню довкілля та адаптації до зміни клімату.

Транспортна мережа Волинської області представлена автомобільними дорогами та залізничними магістралями, які забезпечують внутрішні й міжрегіональні транспортні зв'язки, перевезення пасажирів і вантажів. Важливими залізничними вузлами є міста Ковель і Ківерці. Функціонування транспортної інфраструктури супроводжується потенційним впливом на довкілля, зокрема внаслідок викидів забруднювальних речовин від автотранспорту, шумового навантаження, утворення поверхневого стоку із забруднювальними компонентами та фрагментації природних оселищ.

Клімат Волинської області помірно континентальний, із відносно м'якою зимою, помірно теплим літом і достатнім атмосферним зволоженням. Формування кліматичних умов відбувається під впливом західного перенесення повітряних мас, атлантичних повітряних потоків, особливостей рельєфу, лісистості території та розгалуженої мережі поверхневих вод. За наведеними регіональними оцінками, середньорічна кількість опадів становить орієнтовно 560–620 мм, причому значна їх частина припадає на теплий період року. Наведені кліматичні характеристики підлягають уточненню за актуальними даними офіційних метеорологічних спостережень.

Кліматичні умови області характеризуються територіальними відмінностями, зумовленими особливостями рельєфу, ґрунтового покриву, лісистості та поширенням річок, озер і водно-болотних угідь. Лісові та водні екосистеми відіграють важливу роль у регулюванні місцевого мікроклімату, підтриманні водного балансу, накопиченні вологи та зменшенні інтенсивності температурних коливань.

Водночас зміна клімату може посилювати ризики виникнення посушливих періодів, підвищення температури повітря, зміни режиму опадів, коливань рівнів води та погіршення стану окремих природних екосистем.

Водні й лісові екосистеми є важливими складовими природного потенціалу Волинської області. Вони забезпечують збереження біорізноманіття, підтримання екологічної рівноваги, регулювання поверхневого стоку та формування сприятливих умов життєдіяльності населення. Водночас антропогенне навантаження, зміни гідрологічного режиму, забруднення вод, деградація природних оселищ і нераціональне використання природних ресурсів можуть негативно впливати на їхній стан.

Екологічний стан і потенційні джерела забруднення. За наявними регіональними матеріалами, на території Волинської області функціонує понад 30 об’єктів, віднесених до екологічно небезпечних [16]. Серед них зазначаються підприємства водопровідно-каналізаційного господарства, об’єкти харчової промисловості, полігони та інші місця видалення твердих побутових відходів. Діяльність таких об’єктів за певних умов може створювати ризики забруднення атмосферного повітря, поверхневих і підземних вод, ґрунтів, а також виникнення інших негативних впливів на довкілля.

Таким чином, характеристика природних, кліматичних і соціально-економічних умов Волинської області є необхідною основою для визначення сучасного стану довкілля, виявлення ключових екологічних проблем і подальшого оцінювання ймовірних наслідків реалізації регіональної екологічної програми «Екологія 2027–2031».

2.2. Адаптація до зміни клімату

Зміна клімату є одним із чинників, який необхідно враховувати під час довгострокового планування соціально-економічного та екологічного розвитку Волинської області. Зростання температури повітря, зміни режиму атмосферних опадів, збільшення ймовірності періодів аномальної спеки, посух та інтенсивних опадів можуть впливати на стан водних ресурсів, лісових і сільськогосподарських екосистем, енергетичну та комунальну інфраструктуру, а також умови життєдіяльності населення.

Аналіз екологічної ситуації у Волинській області свідчить про відсутність характерного для промислово розвинених регіонів надмірного рівня утворення відходів і викидів забруднювальних речовин. Водночас зростання транспортного навантаження, розвиток виробничої діяльності в наслідок початку діяльності релакованих підприємств та збільшення обсягів споживання природних ресурсів можуть спричиняти посилення

антропогенного впливу на навколишнє природне середовище. До потенційних екологічних ризиків належать забруднення атмосферного повітря, водних об'єктів і ґрунтів, накопичення відходів та погіршення стану природних екосистем. Наслідком зазначених процесів є погіршення якості умов життя населення, підвищення ризиків негативного впливу на здоров'я людей, зміни у функціонуванні природних екосистем і порушення екологічної рівноваги у взаємодії суспільства з навколишнім природним середовищем.

Промисловість Волинської області налічує понад 160 підприємств, функціонування яких може спричиняти антропогенний вплив на якість атмосферного повітря. За інформацією Головного управління статистики у Волинській області, у 2025 році обсяг викидів забруднювальних речовин від стаціонарних джерел забруднення становив 5,4 тис. т, що на 0,3 тис. т менше, ніж у 2024 році.

За даними головного управління статистики у Волинській області, дані щодо обсягів викидів шкідливих речовин від 161 стаціонарного джерела за 2025 рік наведені у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1. Викиди в атмосферу у Волинській області у 2025 році

	Показник	Статистичні дані за 2025 р
1	Кількість підприємств, що здійснювали викиди	161
2	Викиди від стаціонарних джерел	5400, 948 т
3	Діоксид сірки	205,6 т (дані за 2024 р)
4	Діоксид азоту	610,4 т(дані за 2024 р)
5	Діоксид вуглецю	530,846 тис т
6	Викиди парникових газів та забруднювальних речовин (разом)	5400, 948 т

Найвищий рівень забруднення атмосферного повітря серед населених пунктів Волинської області характерний для Луцька, Ковеля, Нововолинська та Володимира. Натомість порівняно нижчі показники забруднення відзначаються на території Іваничівської, Камінь-Каширської, Шацької та Ратнівської територіальних громад.

Згідно офіційних даних поданих в Регіональній доповіді про стан довкілля у Волинській області головними забрудниками атмосферного повітря у Волинській області є підприємства переробної та добувної промисловості та розроблення кар'єрів, установи сільського господарства, а також підприємства постачальники газу та електроенергії. На них припадає понад 74% загальнообласних викидів. Серед основних забруднювачів – ТзОВ «Птахокомплекс Губин» (8,5%), Локачинський ЦВНТК ПАТ «Укргазвидобування» (3,4 %), ТзОВ «Луцька аграрна компанія» (15,0 %), ТзОВ «Радехівський цукор» (19,1%), ТзОВ «Кроноспан УА» (3,5 %), ЛВУМГ

ТОВ «Оператор газотранспортної системи» (1,9%), ТОВ «Агробіостандарт» (4,1%).

У загальному обсязі викидів від стаціонарних джерел забруднення переважають метан (18,9 %), речовини у вигляді твердих суспендованих частинок (19,5%), оксид вуглецю (34,6%) та сполуки азоту (17,9%). Таким чином, переробна промисловість, сільське та лісове господарства становлять більшу частку усіх викидів.

Оцінювання стану атмосферного повітря у Волинській області здійснюється близько 30 років, Державною гідрометеорологічною службою на основі результатів спостережень, що проводяться на трьох стаціонарних постах у місті Луцьку. Програма обов'язкового моніторингу передбачає визначення концентрацій семи забруднювальних речовин: пилу, оксиду азоту, діоксиду азоту (NO_2), діоксиду сірки (SO_2), оксиду вуглецю, фенолу та формальдегіду (H_2CO). Крім того, проводяться спостереження за рівнем радіоактивного забруднення, зокрема вимірювання потужності гамма-фону, що виражається в мкР/год.

По даних спостережень на метеостанції Світязь у 2025, як і у 2024 році не спостерігалися випадки перевищення ГДК с.д. по діоксиду азоту і діоксиду сірки. [19]

У 2025 році на метеостанції Світязь, порівняно з попереднім роком, середньорічна концентрація діоксиду сірки залишилася незмінною, тоді як вміст діоксиду азоту дещо зріс. Водночас аналіз динаміки за останні п'ять років свідчить про незначне зниження середньорічних концентрацій обох забруднювальних речовин. Загалом сумарні та питомі показники викидів у Волинській області є відносно невисокими порівняно з багатьма іншими регіонами України. Проте в окремих міських населених пунктах зберігаються локальні осередки підвищеного забруднення атмосферного повітря.

У Волинській області управління статистики веде систематичний облік викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря. Динаміка викидів шкідливих речовин з 2014 по 2025 роки подано на діаграмі 3.1. за даними https://stat.gov.ua/uk/explorer?urn=SSSU%3ADF_AIR_EMS_AGGR_PORTAL%28~%29 В порівнянні з минулими роками, загальний обсяг шкідливих речовин, що викидаються в атмосферне повітря збільшився на 0,7 тис. тонн. Незмінною залишається щільність викидів 0,2 тонн на 1 км^2.

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря за десятиріччя з 2014- 2025 р.р. наведені на рис.2.1.

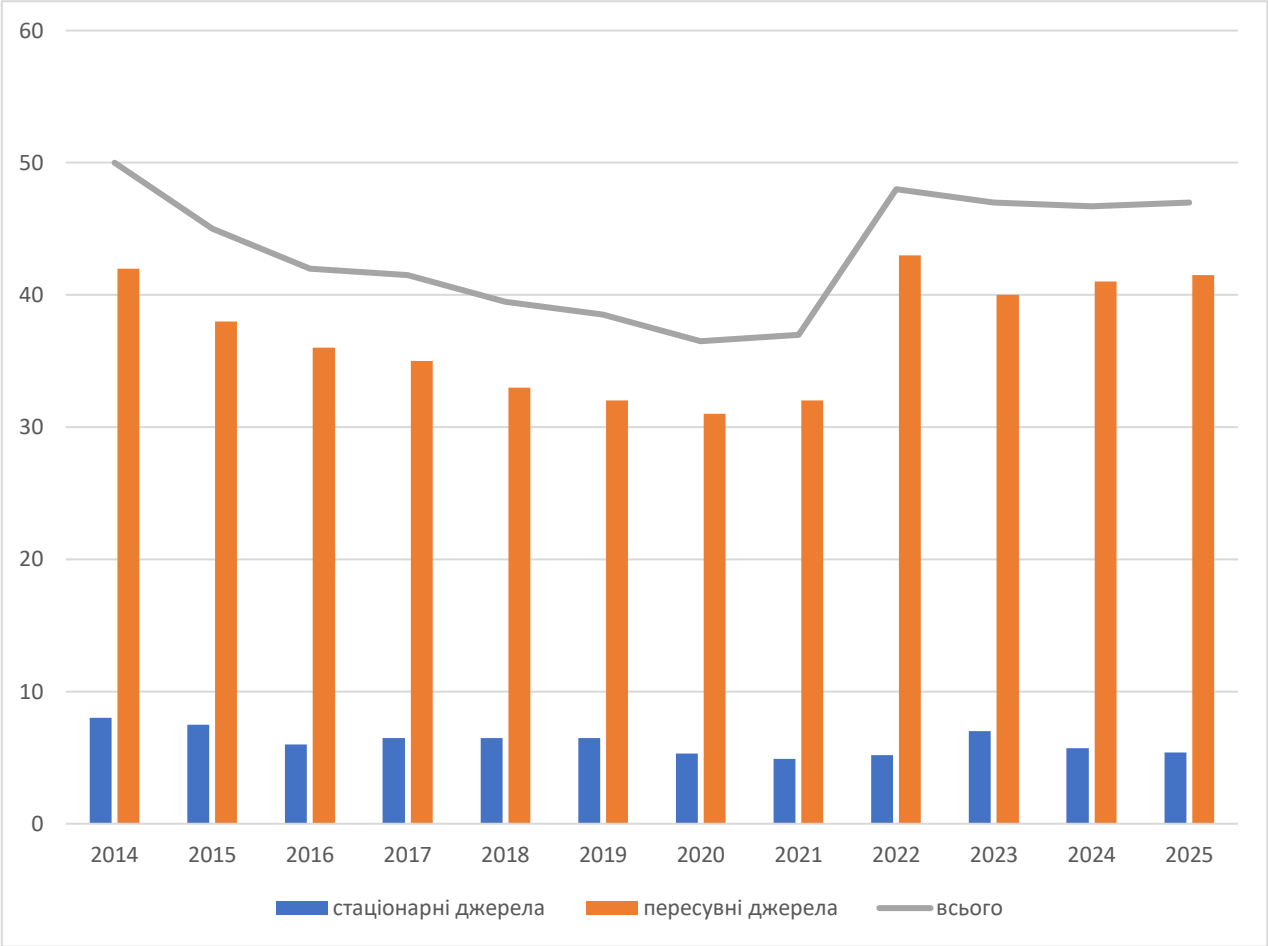

Рисунок 2.1. Динаміка викидів шкідливих речовин з 2014 по 2025 роки

Особливу увагу слід приділити викидам оксидів вуглецю в атмосферне повітря. За даними статистики Волинської області, у 2025 році, таблиця 2.1. обсяг викидів цих забруднювальних речовин становив 530 846 т. Загальний обсяг викидів оксидів вуглецю у 2025 році збільшився на 15 348 т, що становить 2,9 % порівняно з попереднім роком, а їхня питома величина, за наведеними даними, становила близько 0,5 т на одного жителя області. Загалом сумарні та питомі показники викидів у Волинській області є відносно невисокими порівняно з багатьма іншими регіонами України. Водночас у межах окремих міст зберігаються локальні осередки значного забруднення атмосферного повітря.

Клімат Волинської області формується під впливом помірно континентальних умов, для яких характерне поєднання відносно м'якого зимового періоду з помірно теплим літом. Проте впродовж останніх десятиліть кліматична система регіону зазнає помітних змін, зумовлених глобальними процесами потепління. Одним із провідних проявів цих трансформацій є підвищення температури приземного шару атмосфери, яке простежується і на території Волинської області. Із кінця XX століття в регіоні спостерігається тривалий період переважання підвищених температурних показників, що свідчить про стійку спрямованість сучасних кліматичних змін.

Сучасні кліматичні трансформації Волинської області виявляються у низці взаємопов’язаних тенденцій. Насамперед відзначається підвищення середньомісячних і середньорічних температур повітря, а також зростання абсолютних максимальних і мінімальних температурних значень. Змінюється сезонна структура року: зимовий період стає коротшим, а сніговий покрив характеризується меншою тривалістю та нестійкістю. Водночас спостерігаються зміни режиму зволоження, зокрема збільшення частоти посушливих інтервалів і випадків інтенсивних злив. Додатковим проявом кліматичної мінливості є почастішання небезпечних метеорологічних явищ, які можуть негативно впливати на природні екосистеми, сільське господарство та інфраструктуру. Крім того, у літньо-осінній період простежується тенденція до скорочення кількості атмосферних опадів.

Сукупність зазначених змін свідчить про трансформацію температурного та гідрологічного режимів Волинської області. Такі процеси можуть впливати на водний баланс території, стан ґрунтів, продуктивність рослинного покриву та функціонування природних екосистем. У зв’язку з цим оцінювання регіональних кліматичних тенденцій має важливе значення для прогнозування екологічних змін, раціонального використання природних ресурсів і розроблення заходів адаптації до наслідків зміни клімату.

Упродовж останніх років у Волинській області спостерігається дефіцит атмосферного зволоження у весняний період. Така ситуація значною мірою зумовлена скороченням обсягів зимових опадів, що обмежує поповнення ґрунтових запасів вологи та створює передумови для формування посушливих умов на початку вегетаційного сезону.

За сучасних кліматичних тенденцій зростає потреба у всебічному дослідженні регіональних проявів кліматичних змін, оцінюванні їхнього потенційного впливу на природні системи та соціально-економічний розвиток територій. Важливим напрямом природоохоронної діяльності є розроблення й упровадження адаптаційних заходів, спрямованих на зменшення вразливості різних галузей господарства до зміни температурного режиму, нестабільності опадів та почастішання небезпечних метеорологічних явищ.

Мінливість кліматичних умов, складність їхніх екологічних і господарських наслідків зумовлюють необхідність подальшого поглиблення наукових досліджень, удосконалення механізмів планування та посилення нормативно-правового забезпечення адаптаційної політики. Оскільки зміна клімату є глобальним процесом, її стримування потребує узгоджених міжнародних зусиль. Водночас здатність конкретних територій протистояти негативним наслідкам кліматичних змін значною мірою визначається ефективністю регіонального управління, обґрунтованістю природоохоронних рішень і практичною реалізацією заходів з адаптації. Для Волинської області це передбачає врахування місцевих природно-кліматичних особливостей під час планування господарської діяльності, управління водними та земельними ресурсами й збереження стійкості природних екосистем.

Таким чином, у межах Регіональної екологічної програми «Екологія – 2027–2031» питання зміни клімату доцільно розглядати як наскрізний напрям екологічної політики, пов’язаний із управлінням водними ресурсами, охороною лісів і біорізноманіття, поводженням з відходами, енергетикою та забезпеченням екологічної безпеки населення. Інтеграція адаптаційних заходів у регіональне планування дозволить враховувати довгострокові кліматичні ризики під час прийняття управлінських рішень та підвищувати стійкість природних і соціально-економічних систем області.

2.3 Водні ресурси

Волинська область характеризується значним потенціалом поверхневих і підземних водних ресурсів. Гідрографічна мережа області представлена річками двох великих басейнів – Прип’яті та Західного Бугу. Близько трьох четвертих площі області займає водозбір річки Прип’ять (басейн Чорного моря), який належить до району басейну річки Дніпро. Річка Прип’ять є найбільшою за площею басейну, довжиною і водністю та впадає у Київське водосховище. До басейну Прип’яті належать 101 річка довжиною від 10 до 50 км, п’ять річок – від 50 до 100 км та чотири річки – Прип’ять, Турія, Стохід і Стир – довжиною понад 100 км.

Важливе значення для області має басейн Західного Бугу, води якого надходять до Балтійського моря. Басейн Західного Бугу є транскордонним і охоплює території України, Польщі та Республіки Білорусь. На території Волинської області розташовані також транскордонні водотоки, пов’язані з басейном Західного Бугу.

За даними Регіонального офісу водних ресурсів у Волинській області та Водного кадастру, станом на 01.01.2026 року на території області обліковувалося 1539 водних об’єктів, у тому числі 1256 ставків, 263 озера та 11 водосховищ (табл.2.1). Площа водного дзеркала ставків становила 5369,845 га, озер – 13026,29 га, водосховищ – 2151,1 га. Загальна кількість річок області становить 147, їх протяжність – 3711,86 км.

Таблиця 2.2 – Основні характеристики водних об’єктів Волинської області станом на 01.01.2026 р.

Категорія водних об’єктів	Кількість, од.	Площа водного дзеркала, га
Ставки	1256	5369,845
Озера	263	13026,29
Водосховища	11	2151,1
Річки	147	3711,86 км – протяжність

Волинська область має найбільшу серед західних областей України кількість озер. До найбільш відомих і значних за рекреаційним та природоохоронним значенням належать озера Світязь, Пулемецьке, Турське, Люцимер, Перемут, Оріхове, Волянське, Біле, Люб'язь та інші.

Водні ресурси області формуються переважно за рахунок місцевого та транзитного річкового стоку, а також підземних вод. За інформацією Регіонального офісу водних ресурсів, запасів води достатньо для забезпечення водокористувачів і водоспоживачів усіх основних галузей господарства. Прогнозні запаси підземних вод оцінюються у 990 млн м³; їх забір у 2025 році становив близько 4 % обсягу використаної води.

Основними водоспоживачами області є житлово-комунальне господарство, сільське господарство та промисловість, зокрема харчова і цукрова галузі. У 2025 році звітом за формою 2-ТП (водгосп) було охоплено 510 водокористувачів.

Динаміка водокористування у 2023–2025 роках свідчить про поступове збільшення загального забору води: з 43,729 млн м³ у 2023 році до 45,80 млн м³ у 2025 році (табл.2.2). Основну частину забору становлять підземні води – понад 36 млн м³ на рік. Одночасно обсяг використаної свіжої води зріс із 30,867 до 32,87 млн м³. Найбільшим напрямом використання залишається питне та санітарно-гігієнічне водопостачання, хоча його обсяг дещо зменшився; виробниче та зрошувальне водоспоживання зросло.

Таблиця 2.3 – Динаміка водокористування Волинської області у 2023–2025 роках

Показник	2023	2024	2025
Забрано води з природних джерел, млн м³	43,729	45,71	45,80
у т.ч. поверхневої води, млн м³	7,90	9,41	9,46
у т.ч. підземної води, млн м³	35,829	36,30	36,34
Використано свіжої води, млн м³	30,867	31,762	32,87
питні та санітарно-гігієнічні потреби, млн м³	18,07	17,931	17,693
виробничі потреби, млн м³	11,628	12,61	13,85

зрошення, млн м³	0,887	0,934	1,032
Втрачено води при транспортуванні, млн м³	6,443	7,729	8,981
Втрати, % до забраної води	20	17	20
Скинуто зворотних вод, млн м³	28,177	29,082	29,471
скинуто у поверхневі водні об'єкти, млн м³	25,253	25,987	26,748

Одночасно зростає проблема втрат води при транспортуванні: у 2025 році вони досягли 8,981 млн м³, або 20 % від обсягу забраної води. Це свідчить про необхідність модернізації водопровідних мереж, скорочення аварійних і технологічних втрат та впровадження водозберігаючих технологій.
Найбільшим споживачем свіжої води у 2025 році залишалося житлово-комунальне господарство – 18,288 млн м³ (табл.2.3). Значний обсяг припадав на сільське господарство – 8,144 млн м³, тоді як промисловість використала 3,226 млн м³. Водночас за рахунок оборотного водопостачання у 2025 році було зекономлено 23,294 млн м³ свіжої води, що свідчить про суттєву роль повторного використання води у господарській діяльності.

Таблиця 2.4 – Використання свіжої води за основними видами економічної діяльності у 2023–2025 роках.

Вид економічної діяльності	2023, млн м³	2024, млн м³	2025, млн м³
Житлово-комунальне господарство	17,922	17,705	18,288
Сільське господарство	7,049	7,211	8,144
Промисловість	2,409	3,309	3,226
Інші	3,487	3,537	3,212
Усього за регіоном	30,867	31,762	32,87

Важливою характеристикою стану водних ресурсів є водовідведення. У 2025 році скинуто 29,471 млн м³ зворотних вод, з них 26,748 млн м³ – у поверхневі

водні об’єкти (табл.2.4). Обсяг нормативно очищених зворотних вод становив 20,242 млн м³, у тому числі 20,208 млн м³ після біологічного очищення та 0,035 млн м³ після механічного очищення. Нормативно чистих без очищення скинуто 6,506 млн м³. У зведеній статистиці за 2025 рік забруднених зворотних вод не зафіксовано.

Таблиця 2.5 – Скидання та очищення зворотних вод у 2023–2025 роках

Показник	2023	2024	2025
Зворотні води, млн м³	28,177	29,082	29,471
Скинуто у поверхневі водні об’єкти, млн м³	25,253	25,987	26,748
Нормативно очищені, млн м³	19,980	20,299	20,242
у т.ч. біологічне очищення, млн м³	19,897	20,257	20,208
Нормативно чисті без очищення, млн м³	5,227	5,687	6,506
Забруднені, млн м³	0,046	–	–

На території області експлуатуються очисні споруди різних типів, у тому числі споруди повного біологічного очищення. Потужність очисних споруд у 2025 році становила 76,496 млн м³. За інформацією, наведеною у вихідних матеріалах, у 2025 році основні забруднювачі поверхневих водних об’єктів області не визначалися у зв’язку з реконструкцією очисних споруд КП «Луцькводоканал», що дало можливість забезпечити очищення стічних вод.
Разом з тим, відсутність у зведеній статистиці забруднених зворотних вод не означає відсутності локальних проблем якості поверхневих вод. Державний моніторинг у 2025 році продовжував фіксувати випадки перевищення нормативних значень за окремими показниками (табл.2.5). У контрольних створах річок Стир, Турія, Стохід, Луга та інших водних об’єктів проводилися регулярні вимірювання. Зокрема, перевищення ГДК зафіксовані для окремих показників на річках Стир, Турія, Стохід та Луга; серед речовин, що виявлялися з перевищеннями, зазначені $БСК_5$, азот амонійний, нітрати, залізо та інші показники.

Таблиця 2.6 – Результати державного моніторингу водних об’єктів у контрольних створах у 2025 році.

Водний об’єкт / створ	Кількість випадків перевищення ГДК, од.	Основні показники з перевищеннями
р. Стир, м. Луцьк	4	за даними державного моніторингу
р. Турія, с. Бахів	5	за даними державного моніторингу
р. Стир, с. Жидичин – с. Княгининок	4	за даними державного моніторингу
р. Стохід, смт Любешів	4	за даними державного моніторингу
р. Луга, с. П’ятидні	2	за даними державного моніторингу

За даними водокористувачів, у 2025 році загальний обсяг скинутих забруднюючих речовин становив 20,242 тис. т. (табл.2.6). Найбільші обсяги припадали на сухий залишок – 13,122 тис. т, хлориди – 2,18 тис. т, сульфати – 1,261 тис. т та ХСК – 1,147 тис. т. Порівняно з 2023 роком загальний обсяг скинутих забруднюючих речовин зменшився з 23,182 до 20,242 тис. т.

Таблиця 2.7 – Динаміка скидання основних забруднюючих речовин у поверхневі водні об’єкти у 2023–2025 роках

Забруднююча речовина	2023, тис. т	2024, тис. т	2025, тис. т
Азот амонійний	0,209	0,077	0,079
$БСК_5$	0,309	0,247	0,214
Завислі речовини	0,442	0,401	0,380
Залізо	0,013	0,008	0,006
Нітрати	0,199	0,193	0,208
Сульфати	1,353	1,050	1,261
Сухий залишок	17,080	12,578	13,122
Фосфати	0,064	0,066	0,071
Хлориди	2,167	2,004	2,180
ХСК	1,346	1,328	1,147
Загальний обсяг	23,182	20,299	20,242

Контроль якості поверхневих вод у 2025 році здійснювали ДУ «Волинський обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України», Державна екологічна інспекція у Волинській області та Волинський обласний центр з

гідрометеорології. Регіональний офіс водних ресурсів у Волинській області здійснює відбір проб у встановлених створах; лабораторні дослідження води річок Прип'ять і Західний Буг виконуються відповідними міжрегіональними установами.

Окремим напрямом управління водними ресурсами є дозвільна діяльність у сфері спеціального водокористування. Кількість виданих дозволів у 2023–2025 роках зросла з 101 до 116, водночас кількість анульованих дозволів збільшилася з 12 до 67 (табл.2.7). Анулювання дозволів здійснювалося на підставі заяв водокористувачів.

Таблиця 2.8 – Дозвільна діяльність у сфері спеціального водокористування

Показник	2023	2024	2025
Видано дозволів на спеціальне водокористування	101	106	116
Анульовано дозволів	12	43	67

За даними Водного кадастру, станом на 01.01.2026 року в оренду передано 630 водних об'єктів, у тому числі 594 ставки, 35 озер та 1 водосховище. Це підкреслює необхідність належного контролю за дотриманням природоохоронних вимог при використанні водних об'єктів та запобігання їх деградації.

До основних екологічних проблем у сфері водних ресурсів Волинської області, які мають бути враховані під час реалізації Регіональної екологічної програми «Екологія 2027–2031», належать: втрати води при транспортуванні; необхідність подальшої модернізації систем водопостачання та водовідведення; локальні випадки погіршення якості поверхневих вод; антропогенне навантаження на річки та озера з боку комунального господарства, сільського господарства, промисловості й рекреаційної діяльності; ризики надходження забруднюючих речовин із неорганізованих джерел; необхідність збереження гідрологічного режиму та водно-болотних екосистем; а також ризики затоплення і підтоплення територій.

Для СЕО Регіональної екологічної програми «Екологія 2027–2031» пріоритетними напрямами у сфері охорони та раціонального використання водних ресурсів доцільно визначити: подальшу реконструкцію та модернізацію каналізаційно-очисних споруд; зменшення втрат води у мережах; розвиток систем централізованого водовідведення та підвищення охоплення населених пунктів каналізаційною інфраструктурою; запобігання аварійним скидам; посилення моніторингу поверхневих і підземних вод; зменшення надходження біогенних та інших забруднювальних речовин із

сільськогосподарських територій; охорону озер та малих річок; відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного режиму водних об’єктів; заходи із захисту територій від затоплення та підтоплення; розвиток повторного та оборотного водокористування.

У цілому водний баланс Волинської області за сучасними даними залишається бездефіцитним, а наявних водних ресурсів достатньо для забезпечення основних потреб населення та господарства. Водночас динаміка зростання забору води, збільшення втрат при транспортуванні та наявність локальних випадків перевищення нормативів якості води визначають необхідність подальшого підвищення ефективності водокористування і посилення заходів з охорони водних ресурсів.

2.4. Земельні ресурси

Структура землекористування

Станом на 1 січня 2025 року загальна площа земельного фонду Волинської області становила 2014,4 тис. га. Із цієї території 1047,5 тис. га, або близько 52 %, припадало на сільськогосподарські угіддя. Площа ріллі становить близько 672,3 тис. га. Такий розподіл земель свідчить про значну роль сільськогосподарського землекористування у структурі території регіону. Упродовж останніх 15 років загальна площа земельного фонду області залишалася незмінною, тоді як площа сільськогосподарських угідь дещо зросла — на 0,4 %.

Специфіка землекористування у Волинській області зумовлена особливостями її природно-географічного розташування та неоднорідністю природних умов. Для північної частини регіону, що охоплює територію Полісся, характерні значні лісові площі, заболочені ділянки та природні луки. Натомість у південній частині області, де поширені лісостепові ландшафти, інтенсивніше використання земель у сільськогосподарському виробництві. Відмінності в ґрунтовому покриві, геологічній будові та кліматичних характеристиках території визначають особливості структури земельних ресурсів і напрями їх господарського використання. Важливим критерієм оцінювання екологічного стану земель є поширення територій із порушеним або відсутнім рослинним покривом, до яких належать піщані ділянки, яри та кам’янисті поверхні. Такі території впливають на формування ландшафтної структури, стійкість ґрунтів і перебіг природних процесів. У Волинській області вони розміщені нерівномірно, що значною мірою пов’язано з регіональними відмінностями природних умов. Зокрема, у північній частині області поширення відкритих ділянок може бути зумовлене особливостями геологічної основи, наявністю піщаних відкладів і специфікою ґрунтоутворення. Водночас інформація про концентрацію таких земель у межах окремих адміністративних районів потребує підтвердження відповідними статистичними або картографічними матеріалами.

Аналіз структури земельного фонду Волинської області свідчить, що понад половину її території займають землі сільськогосподарського

призначення, які відіграють важливу роль у господарському використанні регіону.

За категоріями основних землекористувачів і власників земель найбільша частка припадає на громадян, у власності та користуванні яких перебуває 655,2 тис. га. Із цієї площі 53,7 тис. га використовуються для ведення селянських (фермерських) господарств, 132,5 тис. га — для особистого селянського господарства, а 51,6 тис. га становлять присадибні ділянки, призначені для будівництва й обслуговування житлових будинків та господарських споруд. Найбільшу площу серед зазначених напрямів землекористування займають землі для ведення товарного сільськогосподарського виробництва — 376,7 тис. га. Це підкреслює значення приватного землеволодіння у формуванні структури сільськогосподарського землекористування області.

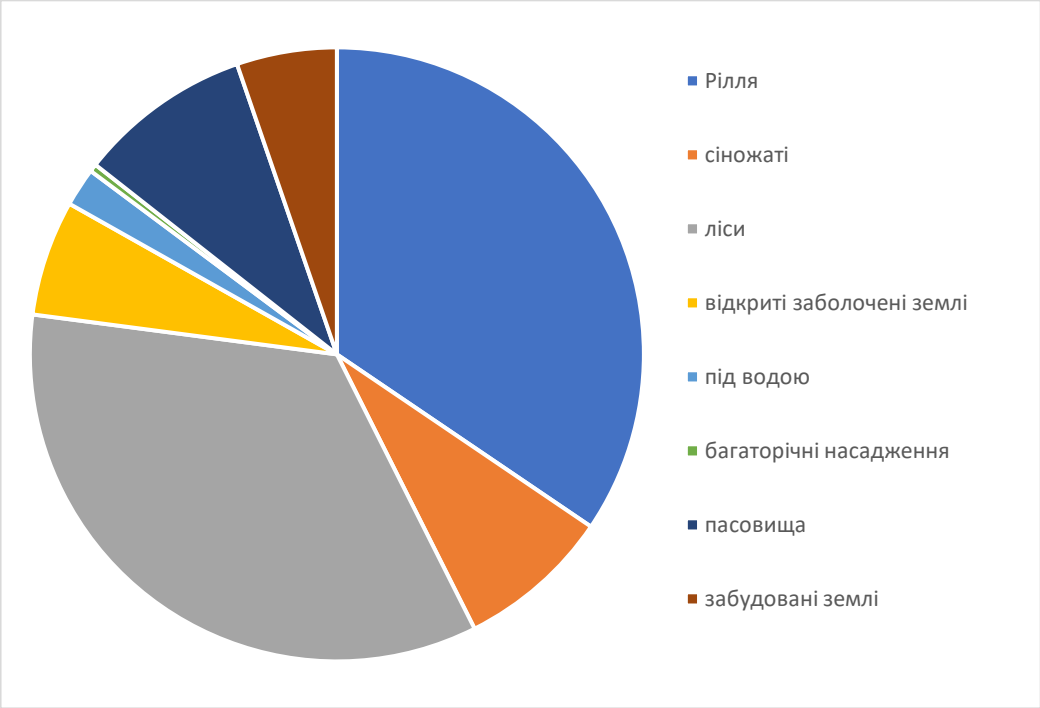

Рис. 2.3. Структура земельного фонду Волинської області (%)

Рівень сільськогосподарського освоєння земель Волинської області характеризується значною територіальною диференціацією. Найвищі показники розораності властиві південним районам області, де переважають лісостепові ландшафти та частка орних земель становить 55–67 %. Натомість у поліській частині регіону цей показник є значно нижчим і коливається в межах 13,5–15,2 %. Для північних територій характерне поєднання відносно невеликих площ ріллі з великими масивами лісів, луків, пасовищ, боліт і заболочених земель, зокрема осушених. Така відмінність у структурі землекористування зумовлена природно-географічними особливостями регіону та визначає специфіку сільськогосподарського освоєння його окремих частин.

Ґрунтовий покрив Волинської області характеризується різноманітністю типів ґрунтів, які відрізняються за кислотністю, вмістом гумусу та забезпеченістю основними елементами мінерального живлення рослин.

Рисунок 2.4. Ґрунти Волинської області
https://superagronom.com/karty/karta-gruntiv-ukrainy#close

Дерново-підзолисті ґрунти мають слабокислу реакцію ґрунтового розчину, характеризуються низьким умістом гумусу та дуже низьким рівнем забезпеченості азотом. Вміст фосфору оцінюється як середній, тоді як запаси калію є низькими. Сірі лісові ґрунти вирізняються нейтральною реакцією середовища та низьким умістом гумусу. Для них характерний дуже низький рівень забезпеченості азотом, підвищений вміст фосфору та середній вміст калію. Чорноземні ґрунти також мають нейтральну реакцію, проте відзначаються високим умістом фосфору за низького вмісту гумусу й дуже низького рівня забезпеченості азотом; запаси калію є середніми.

Дернові ґрунти характеризуються слабокислою або нейтральною реакцією ґрунтового розчину, низьким умістом гумусу та низькою забезпеченістю азотом і калієм. Вміст фосфору в них перебуває на середньому рівні. Дерново-карбонатні ґрунти мають слабколужну реакцію, низький уміст гумусу й азоту, а також низьку забезпеченість фосфором. Водночас кількість калію в таких ґрунтах оцінюється як підвищена. Лучні ґрунти характеризуються слабокислою або нейтральною реакцією, низьким умістом

гумусу й азоту та низьким рівнем забезпеченості фосфором. Вміст калію варіює від низького до середнього.

Особливе місце серед ґрунтів регіону посідають торфові ґрунти, для яких властива слабокисла або середньокисла реакція ґрунтового розчину. Вони характеризуються високими запасами азоту та фосфору, однак мають низький уміст калію.

За результатами моніторингу ґрунтового покриву, який здійснює Волинська філія ДУ «Держґрунтохорона», упродовж останніх десятиліть простежуються ознаки погіршення загального якісного стану ґрунтів. Така тенденція обумовлює необхідність систематичного контролю їхніх агрохімічних властивостей, раціонального використання земельних ресурсів і впровадження заходів, спрямованих на збереження родючості ґрунтового покриву.

Ґрунти Волинської області загалом характеризуються помірним рівнем природної родючості, що відображається у значеннях агрохімічного бала, які становлять 27–48 одиниць. Просторова диференціація цього показника пов’язана з природно-географічними особливостями регіону. Відносно вищі значення агрохімічної оцінки властиві територіям лісостепової та перехідної природних зон, тоді як у межах Полісся переважають ґрунти з нижчими показниками родючості.

У сучасному сільськогосподарському виробництві простежується прагнення до збільшення продуктивності угідь, що нерідко супроводжується недостатнім поповненням ґрунтових запасів поживних речовин за рахунок внесення мінеральних та органічних добрив. Такий дисбаланс порушує основні закономірності відтворення ґрунтової родючості, зокрема принцип повернення елементів живлення, винесених урожаєм. За умов економічної нестабільності та зростання вартості добрив ризик порушення цього принципу посилюється. Тривале використання поживних речовин без належного їх відновлення призводить до поступового виснаження ґрунту, а компенсувати такі втрати іншими чинниками без негативного впливу на його продуктивний потенціал неможливо.

Однією з основних проблем залишається переважання короткострокових виробничих цілей, спрямованих на отримання високих урожаїв за мінімальних витрат, над довгостроковими заходами зі збереження якості ґрунтів. Недостатнє надходження поживних елементів порівняно з їх винесенням сільськогосподарськими культурами поступово погіршує агрохімічні властивості ґрунту та створює передумови для зниження його родючості. У перспективі це може негативно позначитися на врожайності культур і стабільності сільськогосподарського виробництва.

Важливим аспектом збереження ґрунтової родючості є раціональне застосування сучасних технологій біологізації землеробства, зокрема вирощування сидеральних культур, використання біопрепаратів, біодобрив і стимуляторів росту. Проте ефективність таких заходів значною мірою залежить від дотримання науково обґрунтованих сівозмін, зокрема передбачених ними періодів парування або виведення земель з інтенсивного

обробітку. За відсутності належної системи чергування культур навіть використання біологічних засобів не завжди забезпечує підтримання оптимального балансу поживних речовин. Подібні застереження стосуються і вапнування кислих ґрунтів: якщо винесення елементів живлення з урожаєм не компенсується їх належним поверненням, поліпшення ґрунтових умов може супроводжуватися інтенсивнішим використанням наявних запасів поживних речовин рослинами, що за тривалого застосування такої практики створює ризик подальшого виснаження ґрунту.

Додатковим чинником погіршення стану ґрунтового покриву є надмірне використання пестицидів. Окрім потенційного забруднення ґрунтів і сільськогосподарської продукції, значне пестицидне навантаження може негативно впливати на ґрунтову біоту та мікрофлору, порушуючи природні процеси функціонування ґрунтової екосистеми. Водночас інтенсивний механічний обробіток збільшує контакт ґрунту з атмосферним киснем, унаслідок чого посилюється мінералізація органічної речовини та зростають втрати гумусу. У сукупності ці чинники можуть поглиблювати деградаційні процеси, знижувати здатність ґрунтів підтримувати належний рівень родючості та створювати передумови для поступового скорочення продуктивності сільськогосподарських угідь.

Однією з важливих проблем збереження ґрунтової родючості у Волинській області є розвиток ерозійних процесів, які посилюються під впливом природних умов і нераціонального використання земель. Залежно від фізико-географічних особливостей території виділяють два основні ерозійні райони: поліську зону, де більш характерною є вітрова ерозія, та лісостепову зону, в якій переважає водна ерозія. За наведеними даними, загальна площа земель, що зазнають впливу водної та вітрової ерозії, становить 258,09 тис. га, або 25,8 % сільськогосподарських угідь. Найбільша частка еродованих земель припадає на ріллю — близько 93 % їхньої загальної площі.

Інтенсивність розвитку водної ерозії значною мірою визначається особливостями рельєфу, характером землекористування та дотриманням науково обґрунтованих технологій ведення сільського господарства. Особливо вразливими є території лісостепової частини Волині, для яких характерні розчленований рельєф, широкі й глибокі балки, а також схили різної крутизни та експозиції. За таких умов під час випадання опадів і танення снігу формується поверхневий стік, що сприяє виникненню площинного змиву та розвитку лінійної ерозії. Серед ґрунтів, які зазнають змивання, трапляються сірі й темно-сірі ґрунти, опідзолені та неглибокі й глибокі чорноземи, сформовані, зокрема, на лесах і лесоподібних суглинках.

Поглибленню ерозійних процесів сприяють не лише природні чинники, а й недоліки в організації сільськогосподарського виробництва. До них належать обробіток ґрунту без урахування особливостей схилів, недостатнє застосування ґрунтозахисних сівозмін, відсутність належного регулювання поверхневого стоку талих і дощових вод та обмежене використання протиерозійних технологій. Унаслідок змивання ґрунтовий профіль поступово вкорочується, а запаси гумусу зменшуються. У середньозмитих ґрунтах може

бути втрачено значну частину або весь гумусовий горизонт, тоді як у сильнозмитих — також частину чи весь перехідний горизонт. В окремих випадках на поверхню виходять материнські породи, зокрема леси та лесоподібні суглинки.

Отже, водна й вітрова ерозія є вагомими чинниками деградації ґрунтового покриву Волинської області, оскільки спричиняють втрату гумусового горизонту, погіршення агрохімічних властивостей і зниження потенційної продуктивності земель. Для обмеження цих процесів необхідно вдосконалювати систему землекористування, упроваджувати ґрунтозахисні сівозміни, застосовувати протиерозійний обробіток, а на схилових ділянках — проводити посів і обробіток ґрунту впоперек схилу, використовувати лункування та щілювання. Важливе значення має також упровадження контурно-меліоративної організації території та заходів із регулювання поверхневого стоку. Реалізація цих заходів сприятиме збереженню родючого шару ґрунту й підтриманню продуктивності сільськогосподарських угідь у довгостроковій перспективі.

З огляду на поширення ерозійно небезпечних ґрунтів у Волинській області, важливим завданням залишається забезпечення систематичного контролю за їхнім станом і своєчасне впровадження комплексу агротехнічних та природоохоронних заходів. Особливого значення набувають запобігання подальшому руйнуванню ґрунтового профілю, збереження гумусового горизонту та підтримання належного рівня родючості сільськогосподарських земель.

Додаткові ризики для ґрунтового покриву виникають в умовах повномасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України. Військова діяльність може спричиняти механічне порушення ґрунтів унаслідок ракетних і артилерійських обстрілів, мінування територій, спорудження фортифікаційних об’єктів та проведення військових навчань. Окрему загрозу становлять можливі радіаційні аварії на атомних електростанціях, зокрема Рівненській і Хмельницькій, розташованих у регіоні та поблизу нього. Такі обставини зумовлюють потребу в посиленні екологічного контролю, регулярному обстеженні земель і врахуванні потенційних наслідків військового впливу під час оцінювання стану ґрунтів.

Отже, поєднання природних чинників деградації, інтенсивного сільськогосподарського використання та додаткових ризиків, пов’язаних із воєнними діями, визначає необхідність комплексного підходу до охорони ґрунтових ресурсів Волинської області. Пріоритетними напрямами мають бути систематичний моніторинг ерозійних процесів і можливого забруднення, упровадження ґрунтозахисних технологій, дотримання науково обґрунтованих сівозмін та раціональне застосування добрив. Реалізація цих заходів сприятиме стримуванню деградаційних процесів, збереженню природної родючості ґрунтів і забезпеченню сталого використання земельних ресурсів регіону.

2.5. Біорізноманіття

Рослинний покрив територій Волинської області, характеризується багатством видового складу та різноманітністю рослинних угруповань. Її формування зумовлене природно-географічними особливостями двох зон — Полісся та Лісостепу. Основу природного рослинного покриву регіону становлять лісові, лучні й болотні екосистеми, співвідношення яких визначається місцевими ґрунтовими, кліматичними та гідрологічними умовами.

Лісова рослинність області представлена переважно хвойними й широколистяними насадженнями, які збереглися окремими масивами на тлі територій із розвиненим сільськогосподарським землекористуванням. Для лісостепової частини Волині властиве переважання широколистяних лісів. У породному складі деревостанів найбільшу частку становить дуб — близько 38 %, тоді як на сосну припадає приблизно 26 %, граб — 11 %, вільху — 10 %, березу — 6 %, осику — 5 %. Крім основних лісоутворювальних порід, у складі насаджень трапляються ясен, клен, липа й тополя, а подекуди — дикорослі плодові дерева, зокрема груша, яблуня та черешня. Ялинові насадження займають порівняно невеликі площі, а вздовж річок і в заплавних місцевостях поширені вербові угруповання. Характерною особливістю лісів цієї частини області є наявність високостовбурних дубово-грабових деревостанів із розвиненим підліском, у якому часто трапляються ліщина, крушина та інші чагарники.

Лісові масиви поліської частини області відрізняються іншим співвідношенням деревних порід. Основною лісоутворювальною породою тут є сосна, частка якої становить близько 58 %. Дуб і вільха представлені приблизно по 13 %, береза — близько 12 %. Також у складі деревостанів зустрічаються граб та осика, тоді як ялина й ясен мають менш істотне поширення. Типовими для Полісся є соснові бори, приурочені переважно до піщаних вододілів і давніх річкових терас. Значні площі таких лісів зосереджені, зокрема, у Камінь-Каширському районі та північній частині Ковельського району.

На ділянках із більш родючими ґрунтами формуються змішані дубово-соснові ліси, характерні, зокрема, для південної частини Ковельського району. У деяких місцях вони поєднуються з дубово-грабовими угрупованнями. На території Ратнівщини, у правобережній частині басейну Прип’яті, лісовий покрив має мозаїчну структуру та представлений поєднанням ялини, сосни, граба, чорної вільхи, берези, ясена й клена. Така різноманітність лісових угруповань відображає неоднорідність природних умов Волинської області та зумовлює особливості просторового розподілу її рослинного покриву.

Тваринний світ регіону представлений типовими для лісової зони комплексами хребетних тварин та численними групами безхребетних тварин.

Лісові екосистеми характеризуються високим рівнем біорізноманіття, серед типових представників: козуля європейська, дикий кабан, лисиця звичайна, білка звичайна та заєць-русак. Орнітологічний комплекс

представлений чисельними видами дятлів, сов, синиць, дроздів та інших лісових птахів. У лісах поширені рідкісні та зникаючі види, занесені до Червоної книги України (зубр, лось, рись, ондатра, борсук, чорний лелека, глухар та інші).

З огляду на значну кількість водних об'єктів (річок, природних і штучних водойм), іхтіофауна представлена приблизно 11 родинами риб, серед яких коропові, щукові, сомові, окуневі та в'юнові. Загалом поширено близько 37 видів риб, зокрема плітка, лящ, ялець, в'язь, краснопірка, лин тощо. Зустрічаються види рідкісні та занесені до Червоної книги України, зокрема карась звичайний (золотий), минь, марена, ялець, вугор європейський та гольян озерний.

В цілому область характеризується відносно доброю забезпеченістю збереження природних екотопів та ландшафтних комплексів зони Полісся та Північного Лісостепу, які, у свою чергу, сприяють збереженню та міграції біорізноманіття. Водночас рослинний і тваринний світ є одним із найбільш уразливих компонентів природного середовища, оскільки зазнає як прямого антропогенного впливу, так і опосередкованих змін через трансформацію умов існування.

У зв'язку з цим зростає роль розробки комплексної регіональної екологічної програма «Екологія 2027-2031», а запропоновані та впроваджувані природоохоронні заходи мають бути спрямовані як на збереження окремих видів флори і фауни, так і на підтримання та відновлення середовищ їх існування.

2.6. Екологічна мережа і об'єкти природно-заповідного фонду

Важливе значення для збереження біологічного та ландшафтного різноманіття Волинської області має розвиток екологічної мережі й функціонування об'єктів природно-заповідного фонду. Вони сприяють охороні природних комплексів, збереженню місць існування рослин і тварин, підтриманню екологічної рівноваги та раціональному використанню природних ресурсів. Особливої актуальності природоохоронні заходи набувають з огляду на антропогенний вплив на лісові, лучні, болотні та водні екосистеми регіону.

Природно-заповідний фонд України охоплює природні території й акваторії, а також окремі штучно створені об'єкти, що мають особливу природоохоронну, наукову, естетичну, рекреаційну або іншу цінність. Їх основне призначення полягає у збереженні різноманітності природних ландшафтів, генофонду рослинного й тваринного світу, підтриманні екологічної рівноваги та створенні умов для систематичного спостереження за станом довкілля.

В Україні законодавством передбачено 11 категорій територій та об'єктів природно-заповідного фонду. До природних територій та об'єктів належать біосферні й природні заповідники, національні природні парки, регіональні ландшафтні парки, заказники, пам'ятки природи та заповідні урочища. До штучно створених об'єктів належать ботанічні сади,

дендрологічні парки, зоологічні парки й парки-пам’ятки садово-паркового мистецтва.

Важливою складовою природоохоронної діяльності є формування екологічної мережі, яка забезпечує просторовий взаємозв’язок цінних природних територій і створює умови для збереження біорізноманіття. Її функціонування сприяє підтриманню природних міграційних шляхів тварин, поширенню видів рослин і тварин та збереженню цілісності природних екосистем. Для Волинської області, де представлені лісові, водно-болотні, лучні й інші природні комплекси, розвиток екологічної мережі є важливим напрямом забезпечення екологічної стабільності регіону.

Розвиток і вдосконалення природно-заповідного фонду є одним із пріоритетних напрямів державної екологічної політики України. Особливе значення охорона природних територій та об’єктів має в контексті європейської й євроатлантичної інтеграції держави. Євроінтеграційний курс передбачає поступове впровадження принципів сталого, екологічно збалансованого розвитку, що має забезпечуватися не лише відповідними нормативними та стратегічними документами, а й практичним виконанням природоохоронних заходів.

Волинська область характеризується значною кількістю природоохоронних територій, які відіграють важливу роль у збереженні ландшафтного та біологічного різноманіття регіону. Станом на 1 січня 2025 року в області налічувалося 400 територій та об’єктів природно-заповідного фонду, з яких 27 мали загальнодержавне, а 373 — місцеве значення. Фактична площа заповідних територій становила 220 848,3323 га, тоді як загальна площа природно-заповідного фонду з урахуванням територій та об’єктів, включених до складу інших природоохоронних об’єктів, дорівнювала 236 013,99 га.

За наведеними даними в Регіональній доповіді про стан довкілля у Волинській області за 2025 рік, показник заповідності області становив 11,72 %. Водночас з урахуванням того, що понад 15 тис. га територій та об’єктів природно-заповідного фонду місцевого значення увійшли до складу об’єктів загальнодержавного значення, фактичний показник заповідності визначався на рівні 10,96 %. Ці показники свідчать про важливу роль природоохоронних територій у структурі землекористування області та необхідність подальшого розвитку заповідної справи, удосконалення охорони цінних природних комплексів і забезпечення належного управління ними.

Таблиця 2.9. Структура територій та об’єктів природно-заповідного фонду (станом на 01.01.2025 р.).

	Об’єкти ПЗФ			
	Разом			
	Кількість одиниць	Площа, га		% площі окремих категорій до загальної площі ПЗФ
		усього	В тому числі надана в постійне користування	
Природні заповідники	1	2975,7		1,26
Національні природні парки	3	121767,84	30289,9	51,59
Заказники, всього	225	95344		40,4
В тому числі:				
Ландшафтні	38	20640,1		8,75
Лісові	39	5723		2,42
Ботанічні	34	2642,7		1,12
Загальнозоологічні	35	37241,97		15,78
Орнітологічні	15	3586,1		1,52
Іхтіологічні	1	46		0,02
Гідрологічні	62	25374,03		10,75
Загально геологічні	1	90,1		0,04
Пам’ятки природи, всього	131	741,8		0,31
В тому числі:				
Комплексні	1	30		0,01
Ботанічні	101	300,85		0,13
Зоологічні	7	44,5		0,02
Гідрологічні	18	201,95		0,09
Пралісові	4	153,5		0,07
Заповідні урочища	27	15064,02		6,38
Ботанічні сади	1	10		0,004
Парки-пам’ятки садово-паркового мистецтва	12	110,63		0,05
разом	400	236013,99		100,00

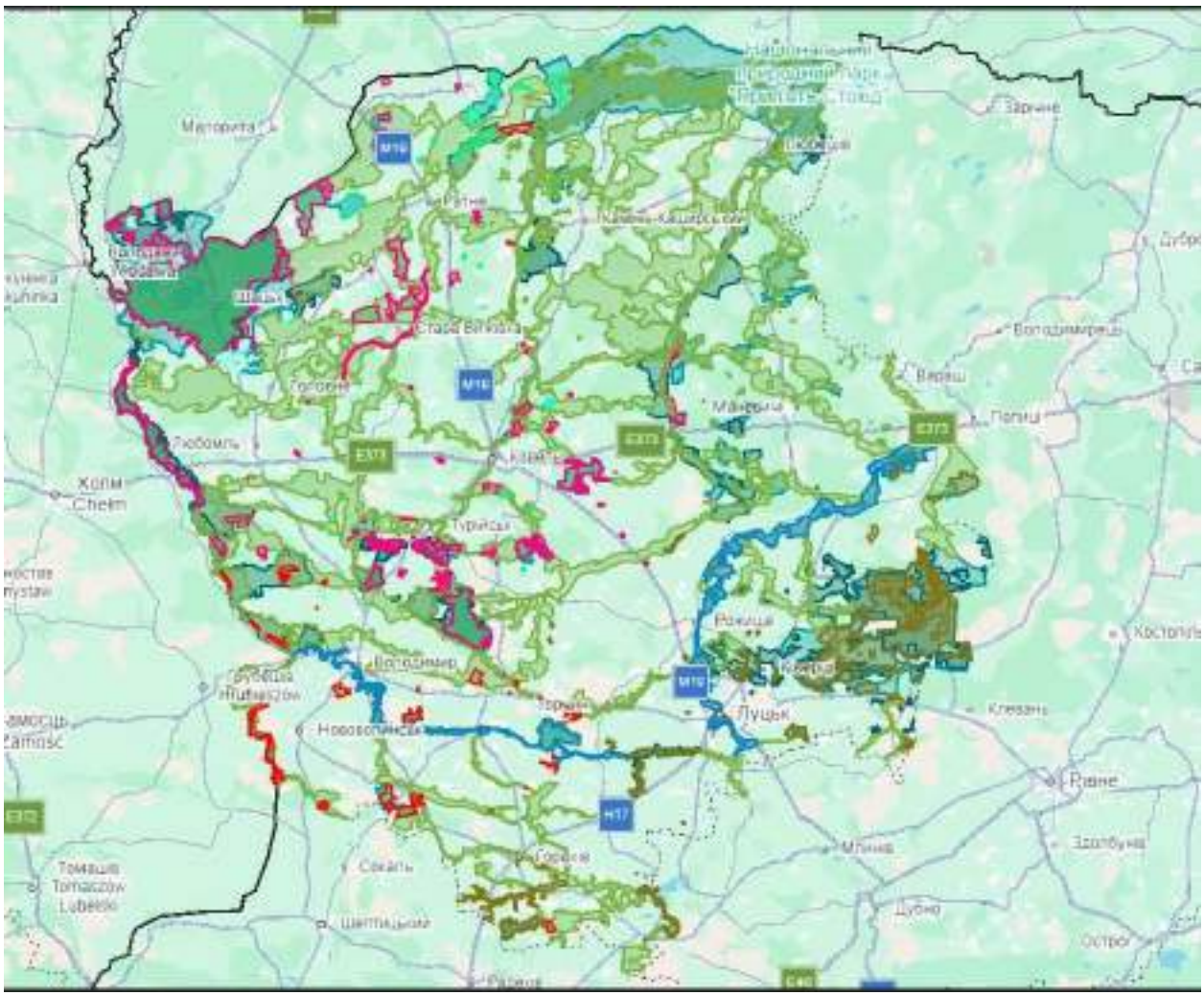

Рисунок 2.5. Природозаповідний фонд Волинської області

Сукупність територій та об’єктів природно-заповідного фонду є важливою складовою регіональної екологічної мережі Волинської області. Екомережа забезпечує взаємозв’язок природних оселищ, сприяє збереженню біорізноманіття та підтриманню екологічної стійкості регіону. Для узгодженого розвитку природоохоронних територій і врахування екологічних вимог під час господарського освоєння земель рішенням Волинської обласної ради від 12 квітня 2017 року № 13/37 було затверджено Регіональну схему екологічної мережі Волинської області. Її положення враховуються під час планування та здійснення діяльності на території регіону.

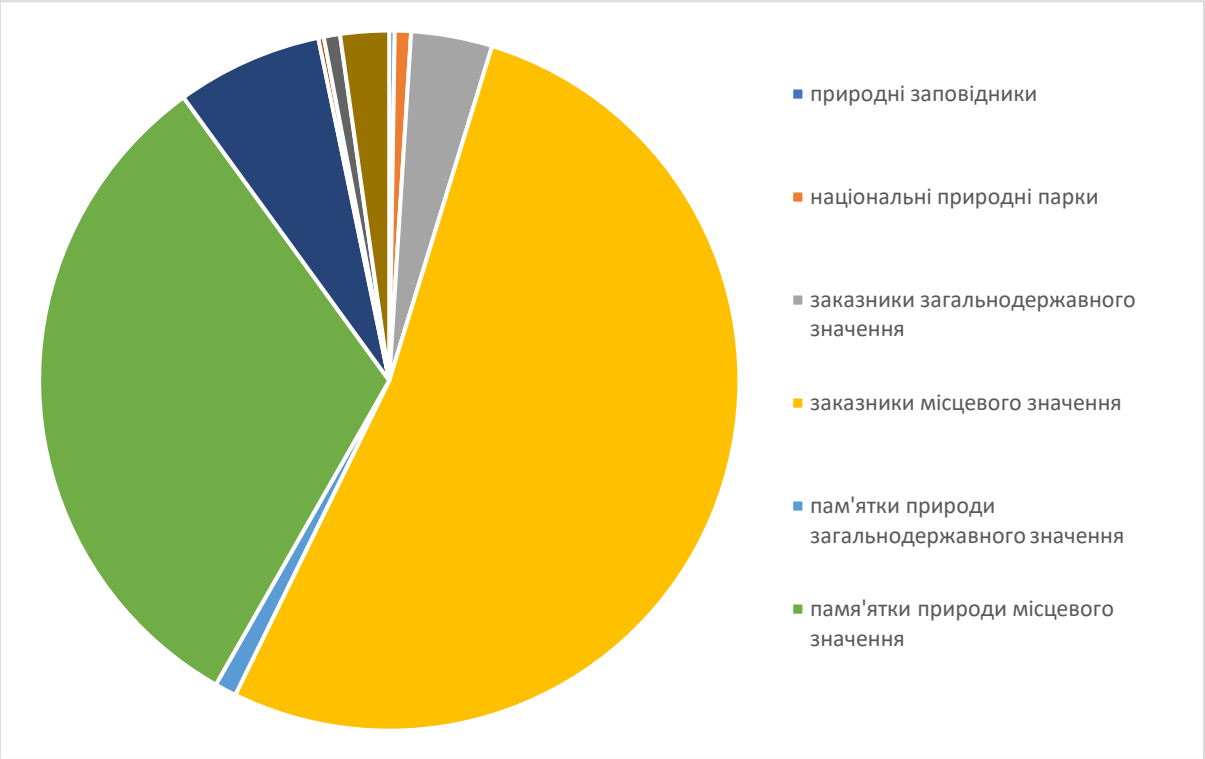

Рисунок 2.6. Категорії територій та об’єктів ПЗФ (кількість)

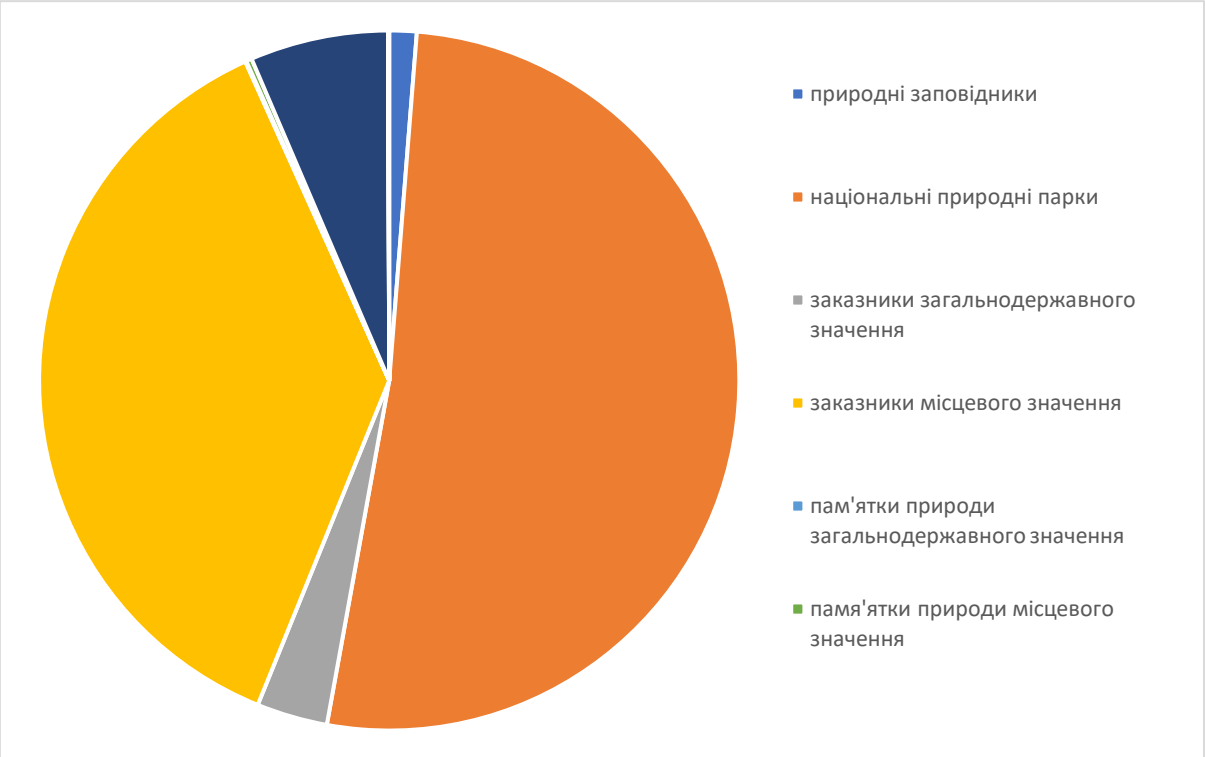

Рисунок 2.7. Категорії територій та об’єктів ПЗФ (площа, га)

Основними екомережоформувальними вузлами міжнародного й національного рівнів у межах області є Шацький, Прип’ятсько-Стохідський, Білоозерсько-Черемський і Цуманський. Кожен із них має характерні природні

особливості: Шацький вузол охоплює цінний озерний комплекс, Прип'ятсько-Стохідський представлений переважно водно-болотними угіддями, Білоозерсько-Черемський вирізняється болотними екосистемами, а Цуманський має важливе значення завдяки комплексам дубових насаджень.

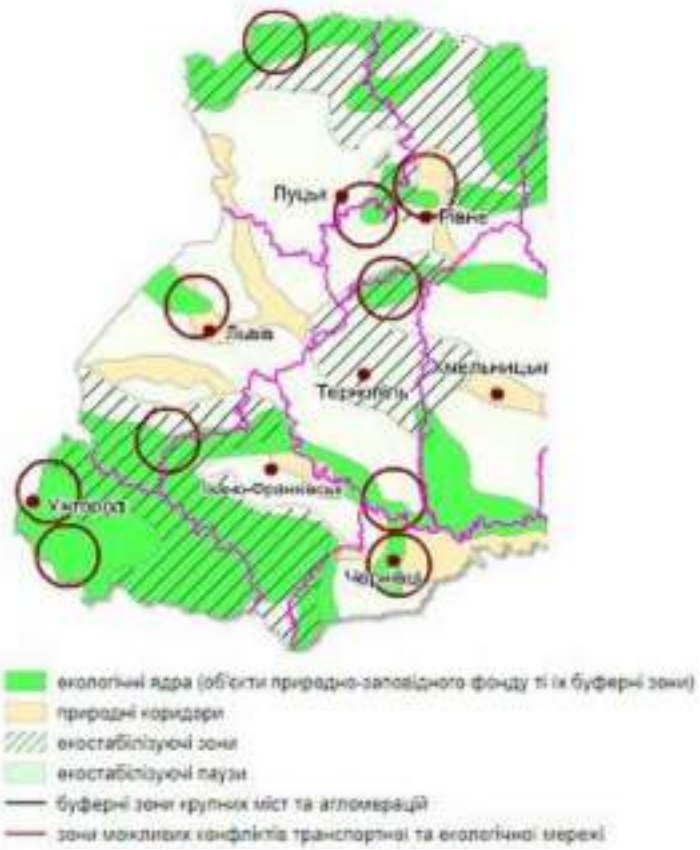

Рисунок 2.8. Національна екомережа Західної України
Національна екологічна мережа. https://geomap.land.kiev.ua/ecology-11.html

Рисунок 2.9. Об’єкти Смарагдової мережі на території Волинської області https://emerald.land.kiev.ua/obl-3.php

2.10. Затверджені об’єкти Смарагдової мережі України в Волинській області

Назва	Код	Площа об’єкта, га	Джерело інформації
Cheremskyi Nature Reserve	UA0000024	2949.0	https:natura2000.eea.europa.eu/Emerald/SDF.aspx?site= UA0000024
Shatskyi	UA0000025	54128.0	https:natura2000.eea.europa.eu/Emerald/SDF.aspx?site= UA0000025
Prypiat-Stokhid National Nature Park	UA0000044	38940.0	https:natura2000.eea.europa.eu/Emerald/SDF.aspx?site= UA0000044
Tsumanska Pushcha	UA0000112	42 852.0	https:natura2000.eea.europa.eu/Emerald/SDF.aspx?site= UA0000112

Zakh?dne Pobuzhzhia	UA0000167	14222.0	https:natura2000.eea.europa.eu/Emerald/SDF.aspx?site= UA0000167
Stokhid-Nobel	UA0000168	41874.0	https:natura2000.eea.europa.eu/Emerald/SDF.aspx?site= UA0000168
Zaplava Turia - Rrypiat	UA0000170	16196.0	https:natura2000.eea.europa.eu/Emerald/SDF.aspx?site= UA0000170
Turiiskyi	UA0000171	17019.0	https:natura2000.eea.europa.eu/Emerald/SDF.aspx?site=
Liubokhynskyi	UA0000243	3793.0	https:natura2000.eea.europa.eu/Emerald/SDF.aspx?site= UA0000171
Prybuzhzhia	UA0000251	14263.0	https:natura2000.eea.europa.eu/Emerald/SDF.aspx?site= UA0000251
Chornohuzka	UA0000252	2136.0	https:natura2000.eea.europa.eu/Emerald/SDF.aspx?site= UA0000252
Markovychi	UA0000258	53.0	https:natura2000.eea.europa.eu/Emerald/SDF.aspx?site= UA0000258
Cherevaskyi Lis	UA0000262	1749.0	https:natura2000.eea.europa.eu/Emerald/SDF.aspx?site= UA0000262
Styr river valley in Volyn region	UA0000334	16847.4	https:natura2000.eea.europa.eu/Emerald/SDF.aspx?site=UA0000334

Важливу роль у функціонуванні регіональної екологічної мережі відіграють природні коридори європейського рівня. До них належать Поліський широтний і Західнобузький меридіональний коридори, просторове формування яких пов’язане відповідно з долинами річок Прип’яті та Західного Бугу. Вони забезпечують поєднання транскордонних елементів регіональної та національної екомереж і сприяють збереженню екологічних зв’язків між природними територіями. Таким чином, Волинське Полісся є важливою частиною європейської екологічної структури, а збереження його природних комплексів має значення не лише для області, а й для підтримання біорізноманіття та екологічної цілісності ширшого регіону.

На сьогоднішній день головних загроз негативного впливу на стан природно-заповідного фонду та ефективність функціонування екологічної мережі залишається зростання антропогенного навантаження, пов’язаного з промисловою діяльністю, сільськогосподарським виробництвом, розширенням транспортної інфраструктури та іншими формами господарського освоєння територій. Вплив цих чинників може спричиняти порушення природних оселищ, погіршення стану ландшафтних комплексів,

скорочення чисельності окремих видів рослин і тварин, а також зниження здатності екосистем до самовідновлення. Особливої уваги потребує збереження природних територій, які забезпечують екологічну цілісність регіону та підтримують зв'язки між окремими осередками біорізноманіття.

Додатковим чинником ризику в сучасних умовах є вплив воєнних дій на природні комплекси та об'єкти природно-заповідного фонду області. Потенційні негативні наслідки можуть бути пов'язані із забрудненням довкілля внаслідок обстрілів об'єктів інфраструктури, а також із проведенням оборонних заходів у прикордонних районах. Така діяльність може призводити до механічного порушення ґрунтового покриву, пошкодження рослинності та зміни умов існування тварин. За цих обставин важливого значення набувають систематичний моніторинг стану природоохоронних територій, своєчасне виявлення потенційних загроз і розроблення заходів для мінімізації негативного впливу на природні екосистеми Волинської області.

У межах стратегічної екологічної оцінки регіональної екологічної програми «Екологія 2027–2031» наведені дані обґрунтовують необхідність збереження та відновлення природних оселищ, запобігання деградації природоохоронних територій, підтримання екологічних коридорів і врахування встановлених природоохоронних обмежень під час планування господарської діяльності. Особливу увагу доцільно приділити заходам, спрямованим на збереження лісових і водно-болотних екосистем та забезпечення екологічної зв'язності природних територій.

2.7. Поводження з відходами

Основним джерелом утворення промислових відходів у Волинській області є підприємства гірничодобувного, машинобудівного, будівельного, деревообробного комплексів.

Протягом 2025 року в області утворювалися відходи І-Ш класу небезпеки (відпрацьовані люмінесцентні лампи, акумулятори, нафтопродукти, шлами гальванічного виробництва), IV класу небезпеки (відходи деревообробної промисловості), а також побутові відходи та відходи вуглевидобувної промисловості.

На виконання вимог Національного плану управління відходами в області розроблено та рішенням Волинської обласної ради від 15 вересня 2022 року №18/8 затверджено Регіональний план управління відходами у Волинській області до 2030 року. Метою якого є – забезпечення сталого управління відходами в регіоні, а також забезпечення екологічної безпеки під час експлуатації об'єктів поводження з відходами та запобігання негативному впливу на навколишнє природне середовище та здоров'я людини.

Першочерговими завданнями передбачено:

- Зменшення рівня утворення відходів;
- Підвищення показника використання відходів, як вторинної сировини;
- Запровадження роздільного збору сміття;
- Зменшення кількості полігонів та сміттєзвалищ;

- Рекультивація існуючих полігонів;
- Модернізацію матеріально-технічної бази комунальних підприємств;
- Підвищення ефективності використання бюджетних коштів для здійснення заходів у сфері поводження з відходами;
- Підвищення екологічної свідомості населення [19]

На виконання заходів Регіонального плану на території територіальних громад утворені робочі групи з реалізації Регіонального плану, а також до місцевих програм екологічного спрямування включені відповідні заходи щодо управління твердими побутовими відходами або розроблені програми поводження з твердими побутовими відходами[19].

Станом на 01.01.2026 року на території області, за даними територіальних громад, кількість сміттєзвалищ становить 467 одиниць, із загальною площею 79,3 га.

З 467 діючих місць видалення відходів: 11 полігонів побутових відходів та 456 сміттєзвалищ. З 11 діючих полігонів ТПВ - 4 полігони (м. Луцьк, смт Шацьк, смт Любешів, смт Локачі) переповнені, полігони у м. Нововолинськ, м. Ковель та м. Володимир заповнені від 80 до 100%, решта - 4 полігони спроможні на певний період (від 2 до 7 років) забезпечити потребу своїх населених пунктів у розміщенні побутових відходів[19].

Кількість несанкціонованих сміттєзвалищ у 2025 році становить 342 од. із загальною площею 19.8 га, орієнтовний обсяг утворених побутових відходів становить 0,05 млн м³.[19]

Таблиці 2.11 Інформація про кількість сміттєзвалищ (2023 р)

№ з/п	Назва одиниці адміністративно-територіального устрою регіону	Кількість)	Площі під твердими побутовими відходами, га
	Полігони:	11	30,445
	в тому числі:		
1	Володимирський район	3	7,79
2	м. Ковель	4	10,26
3	Луцький район	2	6,235
4	м. Камінь-Каширський	2	6,16
5	Заводи по переробці твердих побутових відходів	-	-

За доступними офіційними регіональними матеріалами, станом на 1 січня 2025 року у Волинській області не було діючих заводів із переробки твердих побутових відходів. У Луцьку реалізуються підготовчі заходи щодо будівництва такого об’єкта, а в Ковелі представлено відповідну інвестиційну пропозицію. В області також функціонують пункти збирання вторинної

сировини та сортування відходів, однак їх не слід ототожнювати із заводами повного циклу переробки.

Однією з актуальних екологічних проблем Волинської області залишається неналежна організація поводження з побутовими відходами. Основним способом їх видалення є захоронення на сміттєзвалищах, значна частина яких не відповідає встановленим санітарним та екологічним вимогам. Ситуацію ускладнює використання змішаної системи збирання, за якої різні види побутових відходів потрапляють до спільних контейнерів. Через недостатній рівень роздільного збирання та сортування втрачається значна кількість матеріалів, придатних для повторного використання й перероблення, зокрема скла, паперу та металу.

Недостатня ефективність регіональної системи управління відходами сприяє їх накопиченню в місцях видалення та посиленню антропогенного навантаження на навколишнє природне середовище. Неналежне облаштування сміттєзвалищ і тривале зберігання відходів можуть створювати загрозу забруднення ґрунтів, поверхневих і підземних вод, а також атмосферного повітря. Такі процеси негативно впливають на стан природних екосистем і можуть погіршувати умови проживання населення області.

Для розв’язання зазначених проблем і вдосконалення системи поводження з відходами у Волинській області було розроблено Регіональний план управління відходами до 2030 року, спрямований на реалізацію положень Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 року. Важливими напрямами поліпшення ситуації є впровадження роздільного збирання побутових відходів, розвиток сортувальної та переробної інфраструктури, скорочення обсягів захоронення й підвищення рівня повторного використання ресурсно цінних матеріалів. Реалізація таких заходів сприятиме зменшенню негативного впливу відходів на довкілля та переходу до більш раціонального використання матеріальних ресурсів.

2.8. Здоров’я населення

За інформацією Головного управління статистики у Волинській області, станом на 1 січня 2025 року чисельність населення регіону становила 1027,9 тис. осіб, що відповідало 2,5 % від загальної чисельності населення України. У структурі населення переважали сільські жителі — 608,9 тис. осіб (59,2 %), тоді як у міських населених пунктах проживало 419,0 тис. осіб (40,8 %). В обласному центрі — місті Луцьку — чисельність населення становила 216,1 тис. осіб. Середня щільність населення області дорівнювала 51,4 особи на 1 км^2.

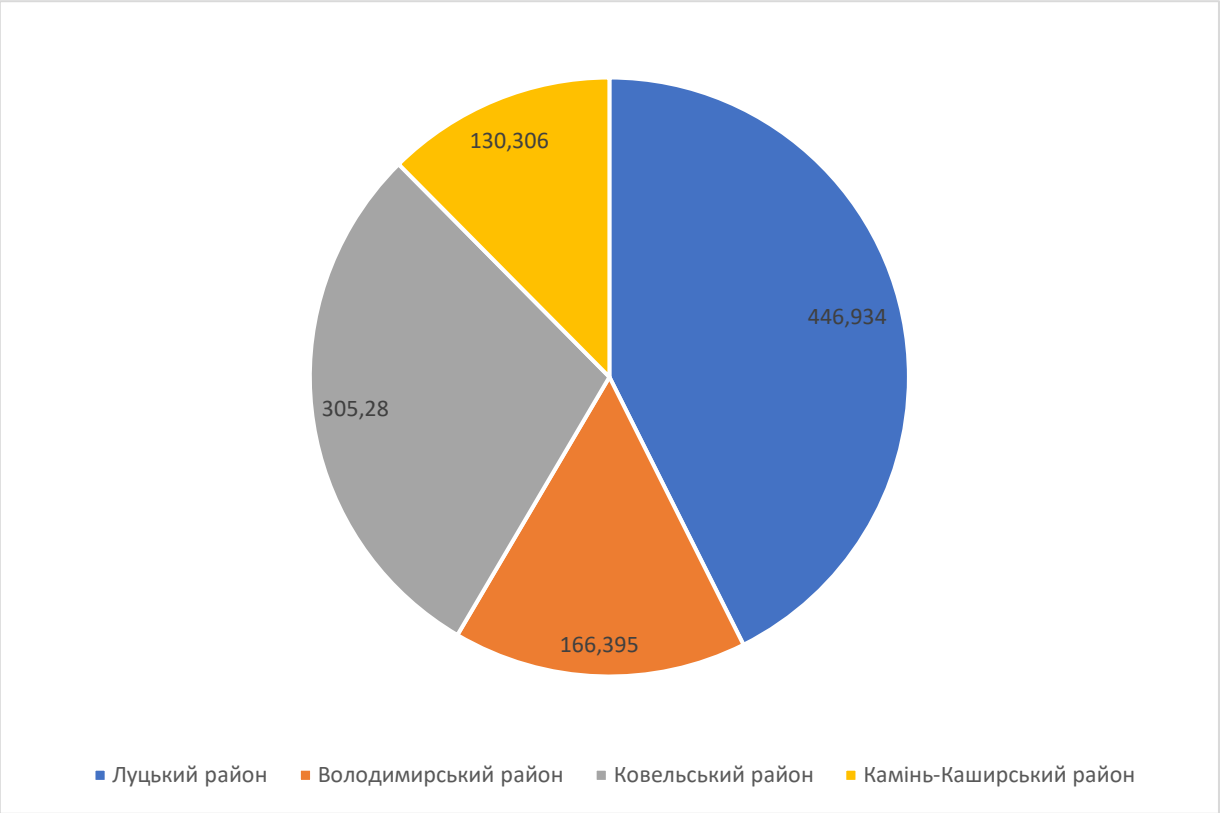

Рисунок 2.10. Чисельність населення області в розрізі районів станом на 01 січня 2025 року

Чисельність населення області в розрізі районів станом на 01 січня 2025 року за даними https://voladm.gov.ua/article/ekologichniy-pasport-volinskoyi-oblasti-za-2024-rik/

Станом на 1 січня 2025 року найбільша чисельність наявного населення серед районів Волинської області була зосереджена в Луцькому районі — 446 934 особи. Безпосередньо в обласному центрі, місті Луцьку, проживало 215 986 осіб[12]. Друге місце за кількістю населення посідав Ковельський район, де налічувалося 305 280 жителів. У Володимирському районі чисельність населення становила 166 395 осіб, а в Камінь-Каширському — 130 306 осіб. Таким чином, найбільша частка населення області припадала на Луцький і Ковельський райони.

Аналіз демографічної динаміки свідчить, що впродовж 2016–2024 років чисельність населення Волинської області поступово скорочувалася. Основними чинниками цього процесу були природне зменшення населення, яке розпочалося ще у 2016 році, та від'ємне міграційне сальдо, що відображає перевищення кількості осіб, які виїхали з регіону, над кількістю тих, хто прибув. При цьому в період 2016–2021 років міграційне скорочення мало менший вплив на загальне зменшення чисельності населення, ніж природні втрати. Отже, визначальним чинником демографічного скорочення області в зазначений період було перевищення смертності над народжуваністю.

Таблиця 2.12. Динаміка демографічних процесів в області

Показники, на 1000 осіб	Показники за роками									
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Народжуваність	15,3	14,7	14,6	13,3	13,0	11,9	11,2	10,4	10,4	9,8
Загальна смертність	13,7	13,6	13,7	13,7	13,4	13,5	13,7	13,3	14,3	15,4
Природний приріст	1,6	1,1	0,9	-0,4	-0,4	-1,6	-2,5	-2,9	-3,9	-5,6
Смертність дітей до 1 року (на 1000 народжених)	0,1	0,09	0,08	0,08	0,09	0,07	0,08	0,07	0,08	0,08

Демографічна ситуація у Волинській області характеризується переважанням смертності над народжуваністю, що зумовлює природне скорочення чисельності населення. Згідно зі статистичними даними, оприлюдненими, зокрема, платформою «Опендатабот», упродовж 2025 року в області народилося 7 466 дітей, тоді як кількість померлих становила 12 658 осіб. Отже, смертність перевищила народжуваність на 5 192 особи, що свідчить про від'ємний природний приріст населення та поглиблення демографічних проблем регіону. [19]

Важливою характеристикою демографічного розвитку Волинської області є статево-вікова структура населення. За наведеними даними, серед осіб віком від 15 до 64 років налічувалося близько 480,9 тис. чоловіків (47,2 %) та 537,7 тис. жінок (52,8 %) [18]. Співвідношення чисельності представників обох статей змінюється залежно від віку. У молодших вікових групах переважають чоловіки, що зумовлено, зокрема, природними особливостями співвідношення статей серед новонароджених. Приблизно після 35 років ситуація змінюється на користь жінок, а в старших вікових категоріях ця різниця стає дедалі помітнішою. Найбільша диспропорція спостерігається серед осіб віком понад 70 років, у яких чисельність жінок у 2,4 раза перевищує чисельність чоловіків. Водночас упродовж досліджуваного періоду в області відбувалося скорочення чисельності населення обох статей. У поєднанні з перевищенням смертності над народжуваністю ця тенденція характеризує сучасні демографічні проблеми регіону.

Важливим чинником, що впливає на соціально-економічну ситуацію в регіоні, є розміщення внутрішньо переміщених осіб, які вимушено залишили свої домівки внаслідок воєнних дій. За наведеними даними, станом на 1 березня 2025 року у Волинській області було зареєстровано близько 82,1 тис. внутрішньо переміщених осіб. Вони знайшли прихисток у громадах області,

проте найбільша їх кількість зосереджувалася в окремих містах. У розрізі районів області кількість ВПО становить:

- 8 493 особи у Володимирському районі;
- 3 308 осіб у Камінь-Каширському районі;
- 9 938 осіб у Ковельському районі;
- 21 427 осіб у Луцькому районі [19]

Наведені показники свідчать про значну роль міських громад у забезпеченні житлом і необхідними послугами людей, які були змушені змінити місце проживання.

Для підтримки внутрішньо переміщених громадян у регіоні реалізується Комплексна регіональна програма підтримки внутрішньо переміщених осіб у Волинській області на 2024–2026 роки, затверджена наказом начальника обласної військової адміністрації від 4 жовтня 2023 року № 362. Програма передбачає комплексний підхід до реалізації державної політики на регіональному рівні та спрямована на задоволення першочергових і довгострокових потреб переселенців. Важливими напрямами підтримки є забезпечення належних умов проживання, доступу до соціальних послуг та сприяння адаптації й інтеграції внутрішньо переміщених осіб у місцеві громади, зокрема в соціально-економічній сфері.

Мережа закладів охорони здоров'я. Система охорони здоров'я Волинської області представлена мережею закладів, що забезпечують надання первинної, спеціалізованої та екстреної медичної допомоги населенню. За офіційними даними Волинської обласної ради, станом на 1 вересня 2024 року в регіоні налічувався 71 заклад охорони здоров'я. З них 23 заклади надавали первинну медичну допомогу, 4 належали до надкластерних, 7 — до кластерних, 9 — до загальних лікарень, 18 становили заклади охорони здоров'я територіальних громад. Крім того, функціонував 1 обласний центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф і 9 інших закладів. Така мережа забезпечує організацію медичного обслуговування населення області на різних рівнях.

Розпорядженням начальника обласної військової адміністрації № 364 від 4 вересня 2023 року затверджено спроможну мережу закладів охорони здоров'я Волинського госпітального округу (рис. 2.10), та погоджено Міністерством охорони здоров'я України.

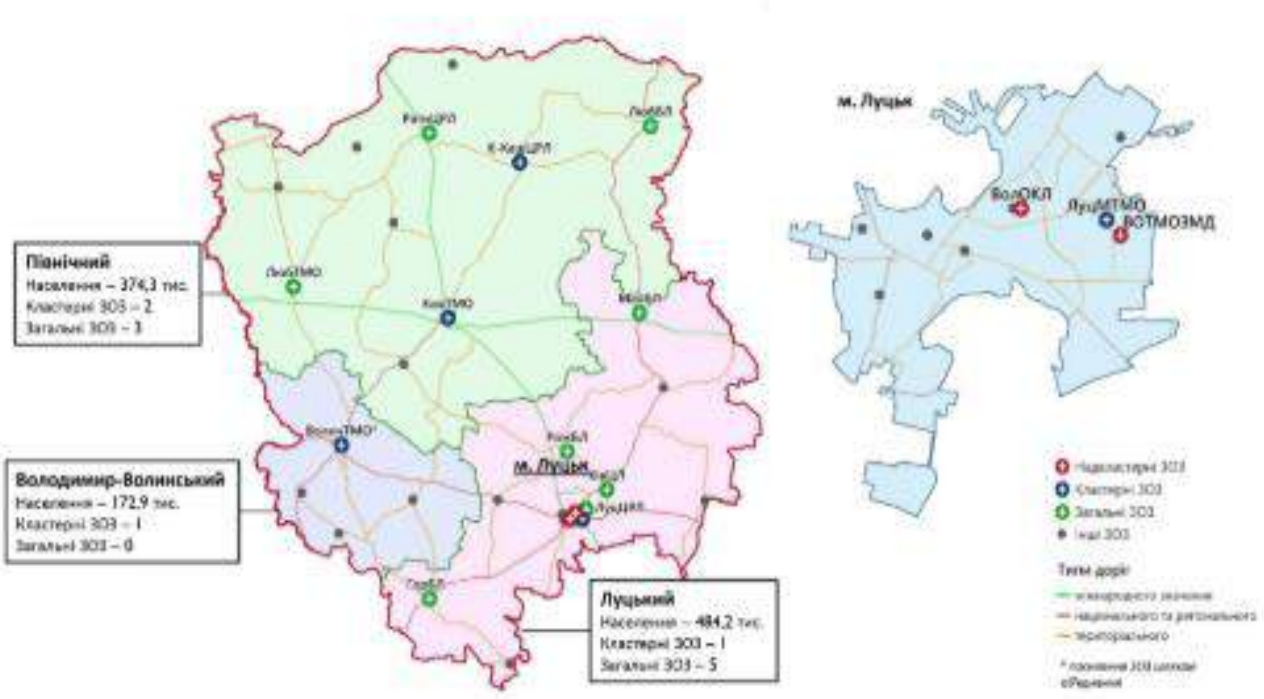

Рис. 2.11. Карта Волинського госпітального округу та госпітальних кластерів https://www.volynnews.com/news/all/na-volyni-vyznachyly-14-likaren-iaki-potrapliat-do-spromozhnoyi-merezhi-medzakladiv/

Таблиця 2.13. Перелік погоджених закладів спроможної мережі закладів охорони здоров'я Волинського госпітального округу

Назва кластеру	Статус закладу в спроможній мережі	Назва закладу, запропонована ОДА
1	2	3
Надкластерні заклади	Надкластерні 303	КП «Волинська обласна клінічна лікарня» Волинської обласної ради:
	Надкластерні 303	КП «Волинське обласне територіальне медичне об'єднання захисту материнства і дитинства" Волинської обласної ради»
	Надкластерні 303	КП «Волинська обласна психіатрична лікарня м. Луцька» Волинської обласної ради
	Надкластерні 303	КП «Волинська обласна інфекційна лікарня» Волинської обласної ради
Луцький район	Кластерні 303	КП «Луцька центральна районна лікарня» Підгайцівської сільської ради

	Кластерні 303	КП «Медичне об’єднання Луцької міської територіальної громади»
	Загальні 303	КП «Волинський обласний госпіталь ветеранів війни» Волинської обласної ради
	Загальні 303	КНП «Рожищенська багатопрофільна лікарня» Рожищенської міської ради
	Загальні 303	КНП «Горохівська багатопрофільна лікарня Горохівської міської ради»
	Загальні 303	КП «Ківерцівська центральна лікарня Ківерцівської міської ради»
Володимирський район	Кластерні 303	КП «Володимирське територіальне медичне об’єднання» Володимирської міської ради
	Кластерні 303	КНП «Нововолинська центральна міська лікарня»*
	Загальні 303	КНП «Іваничівська багатопрофільна лікарня»
Камінь-Каширський район	Кластерні 303	КНП «Камінь-Каширська центральна районна лікарня»
	Загальні 303	КНП «Любешівська багатопрофільна лікарня» Любешівської селищної ради
	Загальні 303	КНП «Маневицька багатопрофільна лікарня» Маневицької селищної ради
Ковельський район	Кластерні 303	КНП «Ковельське міськрайонне територіальне медичне об’єднання»
	Кластерні 303	КНП «Любомльське територіальне медичне об’єднання» Любомльської міської ради
	Загальні 303	КНП «Ратнівська центральна районна лікарня» Ратнівської селищної ради
	Загальні 303	КНП «Старовижівська багатопрофільна лікарня» Старовижівської селищної ради

У Волинській області заклади охорони здоров’я комунальної власності функціонують як автономні суб’єкти господарювання, що самостійно організовують свою діяльність і отримують фінансування від Національної служби здоров’я України (НСЗУ) відповідно до укладених договорів та обсягу наданих медичних послуг. Такий механізм фінансування передбачає оплату медичної допомоги за фактично надані послуги в межах відповідних пакетів медичних гарантій.

Важливим напрямом модернізації системи охорони здоров’я області є впровадження електронної системи охорони здоров’я та розвиток цифрових сервісів. Зокрема, використовуються електронні направлення, рецепти,

медичні висновки про тимчасову непрацездатність та інші електронні інструменти. Їх застосування сприяє спрощенню доступу населення до медичних послуг, покращенню обміну інформацією між закладами охорони здоров'я та підвищенню ефективності організації медичного обслуговування. У цілому цифровізація галузі спрямована на формування більш доступної та орієнтованої на потреби пацієнтів системи охорони здоров'я Волинської області.

2.9. Прогнозні зміни стану довкілля та здоров'я населення у разі незатвердження документа державного планування

У разі незатвердження Регіональної екологічної програми «Екологія 2027–2031» у Волинській області зберігатимуться наявні екологічні проблеми, а ризик подальшого погіршення стану довкілля та негативного впливу на здоров'я населення може зрости. Відсутність узгоджених заходів, спрямованих на охорону навколишнього природного середовища, раціональне використання ресурсів і підвищення рівня екологічної безпеки, ускладнюватиме розв'язання накопичених проблем та уповільнюватиме досягнення цілей сталого розвитку регіону.

За відсутності системних природоохоронних заходів загальний рівень забруднення атмосферного повітря в області може залишатися відносно невисоким, однак у локальних осередках з інтенсивною господарською діяльністю та транспортним навантаженням зберігатиметься ризик підвищення концентрацій забруднювальних речовин. Найбільш уразливими можуть бути території поблизу промислових об'єктів, автомобільних шляхів із інтенсивним рухом і населених пунктів, де використовують тверде паливо для опалення. У холодний період року та за несприятливих метеорологічних умов забруднювальні речовини можуть накопичуватися в приземному шарі атмосфери. Невирішення проблем із каналізаційними мережами й очисними спорудами також може спричиняти поширення неприємних запахів у населених пунктах та прилеглих до них районах.

Незатвердження Програми істотно не вплине на загальні кліматичні тенденції, оскільки вони визначаються широкомасштабними природними та антропогенними чинниками. Водночас недостатня увага до локальних джерел техногенного впливу, збереження зелених насаджень і належного утримання природних територій може посилювати несприятливі мікрокліматичні умови на окремих ділянках області.

У разі неприйняття Програми зберігатиметься ризик погіршення екологічного та санітарного стану поверхневих і підземних вод. Основними чинниками можуть залишатися скидання недостатньо очищених або неочищених стічних вод, незадовільний технічний стан каналізаційних мереж та очисних споруд, інфільтрація забруднених стоків із територій, не охоплених централізованим водовідведенням, а також неналежне поводження з відходами. Недотримання режиму використання прибережних захисних смуг створюватиме додаткові загрози для водних екосистем. Крім того, неналежне

обслуговування меліоративних систем може підвищувати ризик підтоплення окремих територій.

. За відсутності належних заходів з охорони земель можуть посилюватися процеси деградації та виснаження ґрунтів, зумовлені інтенсивним сільськогосподарським використанням, порушенням технологій землеробства й недостатнім упровадженням ґрунтозахисних практик. Додатковими проблемами залишатимуться нераціональне використання земель, пошкодження природного ґрунтового покриву та випадки самовільного землекористування. Сукупний вплив цих чинників може негативно позначатися на родючості ґрунтів, продуктивності земель і стані природних екосистем.

Одним із суттєвих ризиків залишатиметься подальше накопичення побутових та інших відходів, перевантаження наявних полігонів і виникнення нових стихійних сміттєзвалищ. Недостатній розвиток роздільного збирання, сортування та перероблення відходів ускладнюватиме зменшення обсягів їх захоронення. Неналежне поводження з відходами може спричиняти забруднення ґрунтів, поверхневих і підземних вод, погіршення якості атмосферного повітря та руйнування природних оселищ, створюючи додаткові загрози для біорізноманіття.

У разі незатвердження Програми може ускладнитися реалізація заходів зі збереження природних комплексів, рідкісних видів і територій природно-заповідного фонду Волинської області. Зберігатимуться ризики, пов’язані з господарським освоєнням територій, порушенням природних оселищ, забрудненням довкілля та недостатнім контролем за використанням природних ресурсів. Особливого значення набуває стан природних територій у північних прикордонних районах, де додатковий вплив можуть спричиняти воєнні дії, облаштування оборонної інфраструктури та інші заходи, пов’язані з відсіччю збройної агресії Російської Федерації. У разі пошкодження земель, лісових масивів і водних об’єктів може виникнути потреба в проведенні відновлювальних робіт, зокрема рекультивації, ренатуралізації та, за наявності відповідних обґрунтувань, розширення природоохоронних територій.

За відсутності додаткових природоохоронних заходів загальні демографічні тенденції області, зокрема природне скорочення населення, можуть зберігатися. Водночас у населених пунктах із підвищеним рівнем забруднення атмосферного повітря або ризиками забруднення питної води можливе посилення несприятливого впливу чинників довкілля на здоров’я мешканців. Недостатній контроль за якістю води, станом санітарної інфраструктури та поводженням із відходами може збільшувати ризики для громадського здоров’я. Водночас конкретні зміни показників захворюваності без спеціальних досліджень і відповідних статистичних даних достовірно спрогнозувати неможливо.

Загальна оцінка можливих наслідків. Незатвердження Регіональної екологічної програми «Екологія 2027–2031» може призвести до збереження наявних екологічних проблем і накопичення додаткових ризиків у сфері охорони атмосферного повітря, водних і земельних ресурсів, управління

відходами та збереження біорізноманіття. Відсутність комплексного планування природоохоронних заходів ускладнюватиме координацію діяльності відповідальних органів і громад, а також послідовне фінансування заходів із поліпшення стану довкілля. За одночасної дії кількох негативних чинників можливий кумулятивний ефект, за якого екологічні проблеми посилюватимуть одна одну. Це може створювати передумови для зростання техногенних та екологічних загроз і негативно впливати на якість життя населення Волинської області.

Отже, затвердження та реалізація Регіональної екологічної програми «Екологія 2027–2031» є важливими передумовами системного розв'язання регіональних екологічних проблем, зменшення негативного впливу господарської діяльності на довкілля, збереження природних ресурсів і підвищення рівня екологічної безпеки населення.

3. ХАРАКТЕРИСТИКА СТАНУ ДОВКІЛЛЯ, УМОВ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ НАСЕЛЕННЯ ТА СТАНУ ЙОГО ЗДОРОВ'Я НА ТЕРИТОРІЯХ, ЯКІ ЙМОВІРНО ЗАЗНАЮТЬ ВПЛИВУ

Впровадженням Регіональної екологічної програми «Екологія 2027-2031» передбачено реалізацію природоохоронних заходів, які охоплюють всю територію Волинської області, тому при розгляді стану довкілля на територіях, які ймовірно зазнають впливу доцільно розглядати всю область. Основні характеристики стану довкілля Волинської області, зокрема основних екологічних проблем, стану природних ресурсів і чинників впливу на здоров'я населення зазначені у в розділі 2 цього Звіту.

Підвищення якості медичних і реабілітаційних послуг, забезпечення фізичного та ментального відновлення населення, розширення доступності соціальних послуг, розвиток освітнього й культурного потенціалу Волинської області, впровадження підтримки економіки сільських територій, залучення інвестицій і стимулювання підприємництва, розвиток туристичної галузі, удосконалення дорожньо-транспортної, логістичної та цифрової інфраструктури мають здійснюватися з урахуванням принципів сталого розвитку. Важливим напрямом регіональної політики є також формування комфортного, безпечного та екологічно сприятливого середовища для проживання населення. Реалізація зазначених завдань повинна супроводжуватися заходами, спрямованими на запобігання та мінімізацію можливого негативного впливу господарської й інфраструктурної діяльності на довкілля.

Водночас у проєкті плану заходів виконання Програми на 2027-2031 роки не проведено поділу та конкретизації територій області, в межах яких будуть реалізуватися ті чи інші заходи. Конкретні заходи, які реалізуватимуться для досягнення цілей та виконання завдань, у разі необхідності, якщо це передбачено чинним законодавством, будуть проходити процедуру стратегічної екологічної оцінки чи оцінки впливу на довкілля.

Водночас для оцінки потенційного впливу реалізації Плану заходів з реалізації у 2027-2031 роках Регіональної екологічної програми «Екологія 2027-2031» пропонуємо умовний поділ території Волинської області на: території житлової та нежитлової забудови; землі промисловості (території, на яких розташовані промислові підприємства); території полігонів ПВ та суміжні (до 0,5 км) території; автомобільні дороги та прилеглі території (до 1 км); ліси; землі сільськогосподарського призначення.

У таблиці 3.1 для наведено можливий вплив реалізації заходів, що увійшли до проєкту Програми заходів з реалізації у 2027-2031 роках на стан довкілля на територіях, які ймовірно відчують такий вплив, у розрізі означених вище територій та компонентів довкілля (клімат і атмосферне повітря, водні ресурси, земельні ресурси та ґрунти, надра, біорізноманіття та природоохоронні території, здоров'я населення

Таблиця 3.1. Вплив цілей Регіональної екологічної програми «Екологія 2027-2031» Волинської області на 2027-2031 роки на компоненти довкілля

Території	Компоненти довкілля, що зазнають впливу					
	водні ресурси	атмосферне повітря	Земельні ресурси та ґрунти	Біорізноманіття та природоохоронні території	Здоров я людини	відходи
Території житлової та нежитлової забудови	-/+	-/+	-	-/+	-/+	+
Землі промисловості	-/+	+	-	-/+	-/+	+
Територія полігонів ПВ та суміжні території	+	+	+	+	+	+
Автомобільні дороги та прилеглі	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+
Землі сільськогосподарського призначення	-/+	-/+	+	-/+	+	-/+
Ліси	-/+	+	+	+	+	-/+

Де, (-) – незначний тимчасовий короткостроковий негативний вплив, (-/+) – нейтральний вплив, (+) – позитивний вплив

План заходів із реалізації Регіональної екологічної програми «Екологія 2027–2031» є документом середньострокового планування, який визначає послідовність виконання стратегічних і оперативних завдань, спрямованих на соціально-економічне зростання регіону, підвищення якості життя населення та вдосконалення інфраструктури. Важливою складовою його реалізації має

бути дотримання принципів сталого розвитку, раціональне використання природних ресурсів і запобігання виникненню негативних екологічних наслідків у процесі господарської діяльності.

Потенційний вплив на довкілля та умови життєдіяльності населення Волинської області може виникати під час виконання заходів, що передбачають будівництво, реконструкцію, капітальний ремонт і модернізацію об'єктів громадської, соціальної, виробничої та транспортної інфраструктури. Такі роботи можуть проводитися в межах житлової й нежитлової забудови, на промислових територіях, уздовж автомобільних доріг, а також на інших ділянках, де передбачається створення або оновлення інфраструктурних об'єктів.

На етапі будівельних і ремонтних робіт можливі тимчасові локальні негативні впливи, пов'язані з роботою будівельної техніки, переміщенням ґрунтів, транспортуванням матеріалів та утворенням будівельних відходів. Зокрема, може відбуватися тимчасове збільшення викидів пилу й вихлопних газів, підвищення рівня шуму та вібрації, порушення верхнього шару ґрунту, а за неналежної організації робіт — забруднення поверхневих і підземних вод. На окремих ділянках можливі також зміни зовнішнього вигляду ландшафту. Масштаб і тривалість таких впливів залежатимуть від характеру робіт, місця їх проведення, застосованих технологій і дотримання природоохоронних вимог.

До заходів, реалізація яких може супроводжуватися зазначеними впливами, належать будівництво, реконструкція, капітальний ремонт і модернізація спортивних споруд, спортивних залів та майданчиків; оновлення закладів освіти й облаштування безпечного освітнього середовища; відновлення культурних установ та модернізація відповідної інфраструктури; створення молодіжних центрів і просторів; розвиток мережі установ, діяльність яких спрямована на утвердження української національної та громадянської ідентичності. До цієї групи також належать будівництво й оновлення закладів соціального захисту, розширення мережі центрів надання адміністративних послуг у територіальних громадах області та модернізація інших об'єктів громадського призначення.

Вплив на навколишнє природне середовище може виникати й унаслідок реалізації заходів економічного розвитку. Зокрема, розбудова потужностей для зберігання зерна, модернізація виробничих об'єктів, розвиток туристичної інфраструктури та облаштування маршрутів активного відпочинку можуть потребувати використання земельних ресурсів, будівельних матеріалів і додаткових інженерних потужностей. Розвиток велосипедної інфраструктури та об'єктів водного туризму має здійснюватися з урахуванням природоохоронних обмежень, особливостей ландшафтів і необхідності збереження природних оселищ, особливо на територіях, що мають природоохоронне значення.

Окремим напрямом є розвиток транспортної та логістичної інфраструктури, що передбачає капітальний і поточний ремонт, реконструкцію та експлуатаційне утримання автомобільних доріг загального

користування місцевого значення, а також створення логістичних і мультимодальних терміналів. На період виконання робіт можливі локальне погіршення якості повітря, підвищення шумового навантаження, утворення будівельних відходів і порушення земель. Після введення об'єктів в експлуатацію характер впливу залежатиме від інтенсивності транспортних потоків, організації руху та дотримання вимог екологічної безпеки.

Важливе значення для поліпшення екологічної ситуації Волинської області мають заходи з модернізації систем водопостачання та водовідведення. До них належать будівництво й реконструкція водопровідних мереж, каналізаційних систем, очисних споруд, об'єктів очищення дощових стоків, водозабірних споруд та іншого обладнання централізованих систем водопостачання і водовідведення. У короткостроковій перспективі виконання таких робіт може спричиняти локальне порушення ґрунтового покриву та тимчасові незручності для населення. Водночас належне проєктування й експлуатація оновленої інфраструктури створюватимуть передумови для зменшення скидання недостатньо очищених стічних вод і зниження ризику забруднення водних ресурсів.

Потенційні екологічні наслідки також пов'язані з будівництвом об'єктів оброблення відходів, упровадженням технологій виробництва біогазу на базі очисних споруд і використанням осадів стічних вод, а також із термомодернізацією будівель та впровадженням енергоефективних заходів на об'єктах теплопостачання. Під час будівництва й монтажу обладнання можливі тимчасові локальні впливи на повітря, ґрунти та акустичне середовище. Натомість за умови дотримання технологічних і природоохоронних вимог реалізація таких заходів може сприяти ефективнішому використанню енергетичних ресурсів, скороченню обсягів відходів, поліпшенню поводження з ними та зменшенню екологічного навантаження.

Для мінімізації можливих негативних наслідків необхідно передбачати належну організацію будівельних майданчиків, контроль за викидами пилу, дотримання нормативів шуму, запобігання потраплянню забруднювальних речовин у ґрунти та водні об'єкти, а також належне збирання й передавання будівельних відходів уповноваженим суб'єктам. Під час підготовки та реалізації конкретних проєктів слід враховувати вимоги природоохоронного законодавства, результати необхідних оцінок впливу на довкілля та обмеження, пов'язані з розташуванням об'єктів на територіях природно-заповідного фонду й інших екологічно чутливих ділянках.

Отже, реалізація Плану заходів із виконання Регіональної екологічної програми «Екологія 2027–2031» Волинської області може супроводжуватися короткостроковими локальними впливами на компоненти довкілля, передусім під час будівництва, реконструкції та модернізації інфраструктурних об'єктів. Водночас застосування належних природоохоронних заходів, екологічно обґрунтованих технологічних рішень і системного контролю дасть змогу зменшити ймовірність негативних наслідків. Очікуваний результат реалізації заходів має полягати не лише в соціально-економічному розвитку регіону, а й

у поступовому поліпшенні інфраструктурного забезпечення, підвищенні ресурсоефективності та створенні безпечнішого середовища для населення Волинської області.

Загалом переважна більшість заходів Плану заходів зорієнтовані на забезпечення в середньо- та довгостроковому періоді позитивного впливу на довкілля та здоров'я населення (детально розглянуто в розділах 6 та 7 цього Звіту).

4. ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ, У Т.Ч. РИЗИКИ ВПЛИВУ НА ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ, ЯКІ СТОСУЮТЬСЯ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ, ЗОКРЕМА ЩОДО ТЕРИТОРІЙ З ПРИРОДООХОРОННИМ СТАТУСОМ (ЗА АДМІНІСТРАТИВНИМИ ДАНИМИ, СТАТИСТИЧНОЮ ІНФОРМАЦІЄЮ ТА РЕЗУЛЬТАТАМИ ДОСЛІДЖЕНЬ)

В результаті СЕО проекту Плану заходів з реалізації Стратегії розвитку Волинської області виокремлені екологічні проблеми як один з кроків визначення сфери охоплення СЕО, серед яких:

1) забрудненням атмосферного повітря викидами забруднюючих речовин від промислових підприємств та автотранспорту;

Основними забруднювачами повітря за викидами економічної діяльності залишається переробна промисловість (51,4%), сільське, лісове та рибне господарство (21,1 %), транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність (8,3 %), постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (6,46 %), викиди забруднюючих речовин яких складають більше 87% від загального обсягу викидів в атмосферне повітря у Волинській області.

Найвища щільність викидів від стаціонарних джерел спостерігається у чотирьох містах Волинської області: м. Луцьк, м. Ковель, м. Нововолинськ та у м. Володимир. Однією з основних причин забруднення атмосферного повітря є низький рівень оснащення джерел викидів пилогазоочисним обладнанням. Значно впливає на забруднення атмосфери відсутність установок з уловлювання газоподібних сполук, а саме: діоксиду сірки, діоксиду азоту, оксиду вуглецю, летючих органічних сполук та інших.

2) забрудненням водних об'єктів скидами забруднюючих речовин із зворотними водами промислових підприємств, підприємств житлово-комунального господарства;

На території Волинської області експлуатуються очисні споруди різних типів (повного біологічного очищення, механічного очищення) з подальшим скидом очищеної стічної води у водні об'єкти. Переважну більшість становлять очисні споруди повного біологічного очищення. Забезпечують нормативне очищення зворотної води підприємства водопровідно-каналізаційного господарства, які експлуатують каналізаційно-очисні споруди. Потужність очисних споруд в області становить 76,496 млн м3. Забезпечують нормативне очищення зворотньої води підприємства

водопровідно-каналізаційного господарства, які експлуатують каналізаційно-очисні споруди. До 2025 року КП «Луцькводоканал» було основним забруднювачем поверхневих водних об’єктів на території області проте, протягом останніх років підприємством проводилася реконструкція очисних споруд, яка дала можливість забезпечити якісну очистку стічних вод. Для вирішення проблеми очистки стічних вод комунальних підприємств необхідно виконати роботи з будівництва нових, реконструкції наявних очисних споруд, а також об'єктів водопровідно-каналізаційних мереж. Зазначені заходи потребують значних капітальних вкладень та часу на їх виконання.

3) забрудненням підземних водоносних горизонтів;

Якісний стан підземних вод внаслідок господарської діяльності постійно погіршується. Забруднення перш за все зазнають ґрунтові і підґрунтові води першого від поверхні водоносного горизонту, які становлять зону активного водообміну. Серед основних джерел забруднення підземних вод є:

- місця збереження і транспортування промислової продукції і відходів виробництва;
- місця акумуляції комунальних і побутових відходів;
- ділянки інфільтрації забруднених атмосферних опадів;
- промислові площадки підприємств та поля фільтрації.

4) порушенням гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок регіону;

Одним із важливих чинників антропогенного впливу на річки і водойми є розорювання їх прибережних захисних смуг та надходження до них неочищеного поверхневого стоку з територій населених пунктів, що призводить до замулювання русел, забруднення вод, порушення гідрологічного режиму та технічного стану водних об'єктів.

5) підтопленням земель та населених пунктів регіону:

Підтоплення сільськогосподарських угідь та населених пунктів також є однією з водогосподарських та екологічних проблем Волинської області, особливо для її північних (поліських) районів, які розташовані в заплавах річок та в найбільш понижених ділянках рельєфу південної частини області.

Ця проблема має сезонний характер під час весняного танення снігу (повені) або тривалих осінньо-літніх дощів (паводків) і загострюється через замулення, заростання чагарниками та очеретом внутрішньогосподарських каналів, які втрачають пропускну здатність і не можуть вчасно відводити великі об'єми води. З метою вирішення цієї проблеми у Програмі передбачено проведення заходів від підтоплення населених пунктів та сільськогосподарських угідь та спрямованих на покращення функціонування внутрішньогосподарських меліоративних систем та гідроспоруд на них.

6) управління відходами;

Відсутність ефективної системи управління відходами на території області, недостатні обсяги утилізації відходів, відсутність підприємств переробки відходів та обладнаних належним чином полігонів для захоронення відходів і, як наслідок, забруднення території (земель, лісів, водоохоронних

зон водних об'єктів) промисловими та побутовими відходами. Відходи є одним із найбільш вагомих факторів забруднення навколишнього середовища і негативного впливу на всі компоненти довкілля, оскільки вони призводять до забруднення підземних та поверхневих вод, атмосферного повітря, земельних ресурсів. Проблема негативного впливу відходів на навколишнє середовище є однією з найбільш важливих у регіоні. Щорічно обсяги їхнього накопичення збільшуються, виникають несанкціоновані звалища, повільно вирішується проблема управління небезпечними відходами. Ситуація ускладнюється й тим, що існує значний розрив між кількістю накопичених відходів та обсягами їх знешкодження й перероблення.

7) охороною, використанням та відтворенням дикої фауни і флори;

У сучасних умовах флора Волині зазнає всезростаючого й різноманітного антропогенного впливу, що зумовлює необхідність постійного моніторингу з метою своєчасного виявлення раритетних видів і надання їм природоохоронного статусу, який би дав змогу запобігти їх зникненню на території області. Регулярне оновлення переліку раритетних видів, що зростають на території області, є актуальним завданням ботанічних досліджень.

Серед основних проблемних питань слід зазначити:

- обмежене фінансування заходів, пов'язаних з охороною, відтворенням рідкісних та зникаючих видів флори та фауни;
- відсутність кадастрових відомостей про наявні види флори і фауни в межах окремих територій та об'єктів природно- заповідного фонду.

8) проблемами природно-заповідного фонду, серед яких:

- невстановленість конкретних меж територій та об'єктів природно-заповідного фонду;
- отримання згоди землекористувачів (після проведення наукових досліджень, підготовки наукового обґрунтування та проекту створення об'єкта природно-заповідного фонду землекористувачі та власники земельних ділянок часто не дають згоду на його утворення);
- недостатній рівень екологічної освіти серед населення в напрямку збереження біологічного і ландшафтного різноманіття.

Таблиця 4.1. Аналіз відповідності екологічних проблем та програмних заходів

Екологічна проблема	Відповідні заходи Програми	Рівень врахування
1. Забруднення атмосферного повітря	Завдання 2: модернізація котельного обладнання, встановлення та реконструкція газоочисного обладнання, лабораторний контроль	**Повністю враховано**

	викидів, інвентаризація джерел забруднення	
2. Забруднення поверхневих вод стічними водами	Завдання 1 (п.1): будівництво, реконструкція та ремонт очисних споруд, каналізаційних мереж, систем водовідведення	**Повністю враховано**
3. Забруднення підземних вод	Завдання 1 (п.2): охорона підземних вод та ліквідація джерел забруднення; контроль якості вод	**Повністю враховано**
4. Порушення гідрологічного режиму малих річок	Завдання 1 (п.4): відновлення та підтримання гідрологічного режиму водних об'єктів	**Повністю враховано**
5. Підтоплення земель і населених пунктів	Завдання 1 (п.5-6): протипаводкові заходи, покращення функціонування меліоративних систем та гідроспоруд	**Повністю враховано**
6. Управління відходами	Завдання 6: будівництво сортувальних і переробних комплексів, рекультивація місць видалення відходів, ліквідація несанкціонованих сміттєзвалищ, роздільне збирання відходів	**Повністю враховано**
7. Охорона та відтворення флори і фауни	Завдання 5: дослідження видового складу, моніторинг, ведення кадастрів, боротьба з браконьєрством, збільшення площ лісів і зелених насаджень	**Переважно враховано**
8. Проблеми природно-заповідного фонду	Завдання 4: розширення територій ПЗФ, розробка документації із землеустрою, встановлення меж, охорона природних комплексів, формування екомережі	**Повністю враховано**

Врахування ризиків для здоров'я населення

У документі ризики для здоров'я населення враховані опосередковано, через реалізацію заходів, спрямованих на:

- зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря;
- покращення якості питної та поверхневої води;
- запобігання забрудненню підземних вод;
- скорочення негативного впливу відходів;
- збільшення площ зелених насаджень;
- покращення екологічного моніторингу.

Реалізація цих заходів сприятиме зниженню ризиків виникнення захворювань органів дихання, серцево-судинної системи, інфекційних

захворювань, пов'язаних із забрудненням води, а також зменшенню впливу несприятливих факторів довкілля на населення.

Врахування територій природоохоронного значення

Питання територій та об'єктів природно-заповідного фонду враховано через:

- розширення площ природно-заповідного фонду;
- резервування нових територій для заповідання;
- розроблення землевпорядної документації;
- встановлення меж територій ПЗФ;
- проведення наукових досліджень;
- охорону рідкісних видів флори і фауни;
- створення місцевих схем формування екомережі.

Особливо важливо, що Програма передбачає ведення кадастрів та інвентаризацію видів рослин і тварин, що безпосередньо спрямовано на усунення проблеми відсутності актуальних даних про біорізноманіття в межах об'єктів ПЗФ.

Загальний висновок

Регіональна екологічна програма «Екологія 2027–2031» в цілому повністю враховує екологічні проблеми, визначені в процесі стратегічної екологічної оцінки, та містить комплекс заходів для їх вирішення. Найбільш повно відображені питання охорони водних ресурсів, атмосферного повітря, управління відходами та розвитку природно-заповідного фонду. Водночас питання фінансування природоохоронних заходів, екологічної освіти населення та постійного моніторингу стану біорізноманіття потребуватимуть додаткової уваги під час реалізації Програми.

Аналіз найважливіших екологічних проблем:

2) проблеми загальнодержавного значення:

1. Неможливість проведення, починаючи з 2022 року, моніторингових досліджень в зоні можливого впливу Хотиславського кар’єру (Республіка Білорусь) оскільки спостережна мережа розташована вздовж кордону.

Крім того, існує необхідність реконструкції існуючих та створення нових пунктів спостережень в зв’язку із збільшенням потужностей видобутку крейди на Хотиславському кар’єрі, зокрема шляхом розвитку автоматизованих спостережних мереж.

2. Водоскидна споруда Білоозерської водоживильної системи Дніпро-Бузького каналу в селі Почапи Ковельського району потребує завершення будівництва за рахунок коштів державного бюджету в сумі більше 8 млн гривень.

На сьогодні гостро стоїть питання щодо надійності функціонування зазначеної споруди, яка забезпечує можливість регулювання стоку річки Прип’ять шляхом перерозподілу його у Білоозерську водоживильну систему Дніпро-Бузького каналу. Щорічно за допомогою цієї споруди з річки Прип’ять відбирається до 600 млн. $м^3$ води, в тому числі до 250 млн. $м^3$ в період весняної повені, що запобігає підтопленню і затопленню територій у трьох населених

пунктах та 300 га сільськогосподарських угідь у Ковельському районі, а також забезпечує санітарну подачу води у меженний період через р. Прип'ять у водосховища Дніпровського каскаду.

Регіональним офісом водних ресурсів у Волинській області щорічно надаються пропозиції Держводагентству щодо включення об'єкту «Будівництво водоскидної споруди Білоозерської водоживильної системи Дніпро-Бузького каналу» в плани фінансування заходів на по програмі КПКВ 2707070 «Захист від шкідливої дії вод сільських населених пунктів і сільськогосподарських угідь».

За період дії правового режиму воєнного стану в Україні кошти на фінансування природоохоронного заходу не виділялись.

3) проблеми місцевого значення:

1) підвищення спроможності органів місцевого самоврядування щодо ефективного управління відходами шляхом розроблення місцевих планів управління відходами;

2) проблема питного водопостачання (потреба капітального ремонту систем водопостачання та встановлення станцій знезалізнення, будівництво нових централізованих мереж для забезпечення населення якісною питною водою;

3) створення нових та розширення меж існуючих територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення;

4) винесення у натуру (на місцевість) меж територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення;

Таблиця 4.2. Відповідність екологічних проблем заходам Програми

Екологічна проблема	**Відповідний захід Програми**	**Оцінка відповідності**
Забруднення атмосферного повітря викидами промислових підприємств і транспорту	Проведення заходів зі зменшення викидів забруднювальних речовин; модернізація котельного обладнання; встановлення та реконструкція пилогазоочисного обладнання; лабораторний контроль викидів та інвентаризація джерел забруднення (Завдання 2, п. 1-2)	**Повна відповідність**
Забруднення поверхневих вод стічними водами промислових і комунальних підприємств	Будівництво, реконструкція та ремонт очисних споруд, каналізаційних мереж і систем водовідведення (Завдання 1, п. 1)	**Повна відповідність**
Забруднення підземних водоносних горизонтів	Заходи з охорони підземних вод та ліквідації джерел їх забруднення;	**Повна відповідність**

	моніторинг якості підземних вод (Завдання 1, п. 2-3)	
Порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок	Покращення екологічного стану водних об’єктів, відновлення та підтримання їх гідрологічного режиму (Завдання 1, п. 4)	**Повна відповідність**
Підтоплення земель і населених пунктів	Проведення протипаводкових заходів; покращення функціонування меліоративних систем та гідроспоруд (Завдання 1, п. 5-6)	**Повна відповідність**
Недосконала система управління відходами, накопичення відходів та стихійні сміттєзвалища	Будівництво об’єктів сортування та переробки відходів; рекультивація місць накопичення відходів; ліквідація стихійних сміттєзвалищ; організація роздільного збирання відходів (Завдання 6, п. 1-4)	**Повна відповідність**
Недостатня охорона, використання та відтворення дикої флори і фауни	Моніторинг та інвентаризація флори і фауни; ведення кадастрів; збереження та збільшення площ лісів; боротьба з браконьєрством; заходи щодо контролю інвазійних видів (Завдання 5, п. 1-5)	**Висока відповідність**
Відсутність кадастрових відомостей про види флори і фауни на територіях ПЗФ	Дослідження видового складу, ведення кадастрів, інвентаризація та моніторинг місць зростання видів (Завдання 5, п. 4)	**Повна відповідність**
Невстановленість меж територій та об’єктів природно-заповідного фонду	Розроблення документації із землеустрою; розроблення проєктів створення та зміни меж об’єктів ПЗФ (Завдання 4, п. 2-3)	**Повна відповідність**
Недостатня площа природно-заповідного фонду та потреба у формуванні екомережі	Розширення площ ПЗФ, резервування цінних територій, формування місцевих схем екологічної мережі (Завдання 4, п. 1, 5)	**Повна відповідність**
Недостатній рівень екологічної освіти населення	Проведення конференцій, семінарів, еколого-просвітницьких заходів, видання інформаційних матеріалів (Завдання 7, п. 1)	**Повна відповідність**
Недостатній рівень екологічного	Проведення наукових досліджень, здійснення моніторингу	Повна відповідність

моніторингу та наукового супроводу природоохоронної діяльності	навколишнього середовища, підвищення кваліфікації фахівців (Завдання 7, п. 2-4)	

Узагальнюючий висновок

Аналіз показує, що заходи Регіональної екологічної програми «Екологія 2027–2031» повною мірою враховують більшість екологічних проблем, визначених у процесі стратегічної екологічної оцінки, а також спрямовані на мінімізацію ризиків для здоров'я населення та збереження територій природно-заповідного фонду. Найбільш комплексно охоплено питання охорони водних ресурсів, атмосферного повітря, управління відходами та розвитку природно-заповідного фонду. Потребують особливої уваги під час реалізації програми питання належного фінансування природоохоронних заходів та забезпечення постійного моніторингу стану біорізноманіття.

Для розділу «Аналіз відповідності завдань і заходів Програми найважливішим екологічним проблемам області» у звіті СЕО доцільно використовувати офіційну узагальнювальну таблицю такого формату.

Таблиця 4.3. Врахування найважливіших екологічних проблем **Волинської області у Регіональній екологічній програмі «Екологія 2027–2031»**

Екологічна проблема	**Відповідні завдання та заходи Програми**	**Рівень врахування**	**Коментар щодо врахування**
Неможливість проведення моніторингових досліджень у зоні можливого впливу Хотиславського кар'єру та необхідність розвитку мережі спостережень	Завдання 1, захід 3 «Здійснення контролю за кількістю та якістю поверхневих, підземних та стічних вод»; Завдання 7, захід 2 «Наукові дослідження…»; Завдання 7, захід 3 «Здійснення моніторингу навколишнього середовища»	Частково враховано	Програма передбачає проведення моніторингу довкілля та наукових досліджень, однак не містить окремих заходів щодо відновлення або розбудови спеціалізованої спостережної мережі в зоні впливу Хотиславського кар'єру.
Необхідність завершення будівництва водоскидної споруди	Завдання 1, захід 4 «Покращення екологічного стану та відновлення гідрологічного режиму	Переважно враховано	Передбачені заходи спрямовані на захист територій від шкідливої дії вод

Білоозерської водоживильної системи Дніпро-Бузького каналу	водних об’єктів»; захід 5 «Заходи від підтоплення населених пунктів та сільськогосподарських угідь»; захід 6 «Покращення функціонування меліоративних систем та гідроспоруд»		та підтримання належного функціонування гідротехнічних споруд. Водночас завершення будівництва зазначеного об’єкта окремим заходом не передбачено.
Підвищення спроможності органів місцевого самоврядування щодо ефективного управління відходами та розроблення місцевих планів управління відходами	Завдання 6 «Управління відходами» (заходи 1–4)	Повністю враховано	Програмою передбачено створення та розвиток інфраструктури управління відходами, організацію роздільного збирання, перероблення та екологічно безпечне поводження з відходами, що відповідає стратегічним цілям місцевого планування у сфері управління відходами.
Незадовільний стан систем питного водопостачання, потреба реконструкції мереж та встановлення станцій знезалізнення	Завдання 1, заходи 1–3	Частково враховано	Заходи спрямовані на охорону водних ресурсів, контроль якості вод та розвиток систем водовідведення. Однак окремі заходи, спрямовані на модернізацію систем централізованого питного

			водопостачання та встановлення станцій знезалізнення, відсутні.
Створення нових та розширення меж існуючих територій і об’єктів природно-заповідного фонду місцевого значення	Завдання 4, захід 1 «Розширення площі природно-заповідного фонду області та резервування цінних територій»; захід 3 «Розроблення проєктів створення та зміни меж територій та об’єктів ПЗФ»	Повністю враховано	Передбачено створення нових та розширення існуючих територій природно-заповідного фонду, підготовку наукових обґрунтувань та відповідної документації.
Винесення в натуру меж територій та об’єктів природно-заповідного фонду місцевого значення	Завдання 4, захід 2 «Розроблення документації із землеустрою для територій та об’єктів ПЗФ»; захід 3 «Визначення та встановлення меж територій та об’єктів ПЗФ»	Повністю враховано	Програмою передбачено розроблення землевпорядної документації та встановлення меж територій і об’єктів природно-заповідного фонду.

Проведений аналіз свідчить, що проєкт Регіональної екологічної програми «Екологія 2027–2031» загалом узгоджується з екологічними проблемами, визначеними в процесі стратегічної екологічної оцінки, та передбачає комплекс заходів, спрямованих на покращення стану довкілля Волинської області.

Програмою враховано основні екологічні виклики регіону, а саме: забруднення атмосферного повітря, поверхневих і підземних вод, порушення гідрологічного режиму водних об’єктів, підтоплення територій, недосконалу систему управління відходами, проблеми охорони біорізноманіття та розвитку природно-заповідного фонду. Для кожної з визначених проблем передбачено відповідні організаційні, технічні та природоохоронні заходи.

Реалізація запланованих заходів матиме переважно позитивний вплив на компоненти довкілля, зокрема сприятиме зниженню антропогенного навантаження на атмосферне повітря, водні ресурси та земельний фонд, покращенню стану екосистем, збереженню біотичного і ландшафтного різноманіття, розширенню територій природно-заповідного фонду та підвищенню рівня екологічної безпеки населення.

Очікується, що виконання Програми сприятиме зменшенню ризиків для здоров’я населення, пов’язаних із забрудненням довкілля, підвищенню якості питної води, покращенню санітарно-епідемічної ситуації та формуванню більш сприятливих умов проживання.

Водночас ефективність досягнення поставлених цілей значною мірою залежатиме від належного фінансування заходів, здійснення регулярного екологічного моніторингу, міжвідомчої координації та забезпечення контролю за реалізацією природоохоронних проєктів.

5. Зобов’язання у сфері охорони довкілля

Основними міжнародними зобов’язаннями щодо СЕО є:

1. Конвенція про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті (Конвенція Еспо) та Протокол про стратегічну екологічну оцінку до неї. Їхні положення стосуються оцінювання потенційних екологічних наслідків планів і програм, у тому числі тих, що можуть мати транскордонний вплив.

2. Директива 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів і програм на навколишнє середовище. Її вимоги становлять основу для інтегрування екологічних міркувань у процес підготовки документів державного планування та оцінювання ймовірних наслідків їх реалізації.

3. Конвенція про біологічне різноманіття 1992 року. Її положення передбачають збереження біорізноманіття, стале використання його компонентів і врахування природоохоронних вимог під час планування господарської та іншої діяльності.

4. Конвенція про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення, головним чином як середовище існування водоплавних птахів (Рамсарська конвенція). Вона має особливе значення для Волинської області з огляду на наявність водно-болотних угідь, заплав, боліт і територій, важливих для збереження водоплавних птахів та інших видів.

5. Конвенція про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (Бернська конвенція). Її положення спрямовані на охорону дикої флори, фауни та природних оселищ, зокрема видів і територій, що потребують особливої уваги.

6. Рамкова конвенція ООН про зміну клімату, Кіотський протокол і Паризька угода. Ці міжнародні документи визначають засади міжнародного співробітництва у сфері скорочення викидів парникових газів, пом’якшення наслідків зміни клімату та адаптації до кліматичних змін.

7. Європейська ландшафтна конвенція. Її положення передбачають охорону, управління та планування ландшафтів, що є важливим для збереження природної своєрідності території Волинської області.

8. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Оргуська конвенція). Її положення необхідно враховувати під час забезпечення відкритості підготовки Програми, оприлюднення екологічної інформації та участі громадськості в процедурі СЕО.

9. Угода про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів та Угода про збереження кажанів у Європі. Їхні положення стосуються охорони мігруючих видів, місць їх перебування та важливих для них природних середовищ.

Основними законодавчими і нормативно-правовими актами, норми і вимоги яких мають бути враховані та дотримані під час підготовки ДДП:

Конституція України; Водний кодекс України; Лісовий кодекс України; Земельний кодекс України; Повітряний кодекс України; Кодекс цивільного захисту України; закони України: "Про Основні засади (стратегію) державної

екологічної політики України на період до 2030 року"; "Про стратегічну екологічну оцінку"(із змінами); "Про охорону навколишнього природного середовища"; "Про ратифікацію Рамкової конвенції ООН про зміну клімату"; "Про ратифікацію Кіотського протоколу до Рамкової Конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату"; "Про ратифікацію Паризької угоди"; "Про оцінку впливу на довкілля"; "Про охорону атмосферного повітря"; "Про управління відходами"; "Про надра"; "Про питну воду та питне водопостачання"; "Основи законодавства України про охорону здоров'я"; "Про екологічний аудит"; "Про природно-заповідний фонд України"; "Про рослинний світ"; "Про тваринний світ"; "Про екологічну мережу України"; "Про охорону культурної спадщини"; "Про охорону археологічної спадщини"; "Про курорти"; "Про регулювання містобудівної діяльності"; "Про основи містобудування"; "Про інвестиційну діяльність"; "Про систему громадського здоров'я", "Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку мінерально-сировинної бази на період до 2030 року"; "Про Червону книгу України"; "Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну річки Дніпро на період до 2021 року"; "Про об'єкти підвищеної небезпеки"; "Про охорону земель"; Про меліорацію земель; "Про державний контроль за використанням та охороною земель"; "Про землеустрій"; "Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи"; "Про альтернативні джерела енергії";

укази Президента України: "Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року" (№ 722/2019); "Про деякі заходи щодо збереження лісів та раціонального використання лісових ресурсів" (№ 511/2019); "Про додаткові заходи щодо розвитку лісового господарства, раціонального природокористування та збереження об'єктів природно-заповідного фонду" (№ 381/2017); "Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 23 березня 2021 року "Про виклики і загрози національній безпеці України в екологічній сфері та першочергові заходи щодо їх нейтралізації" (№111/2021); "Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 19 березня 2021 року "Про заходи щодо підвищення рівня хімічної безпеки на території України" (№104/2021); Цілі сталого розвитку: Україна-2030 (Ціль 13. "Пом'якшення наслідків зміни клімату"); Конвенція про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (Закон України № 436/96-ВР (436/96-ВР) від 29 жовтня 1996 року); Національного плану управління відходами до 2033 року та Плану заходів з реалізації Національного плану управління відходами на 2025-2033 роки, затверджених розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2024 року №1353-р; Стратегія низьковуглецевого розвитку України до 2050 року, розроблена на виконання міжнародних зобов'язань України згідно з пунктом 19 Статті 4 Паризької угоди, пунктом 35 Рішення 1/CP.21 Конференції Сторін Рамкової конвенції ООН про зміну клімату;150 Стратегії формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року і затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024-2026 роках;

Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 05 серпня 2020 року №695 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 13 серпня 2024 року №940);

постанови Кабінету Міністрів України від:

13 червня 1995 року № 420 "Про затвердження Положення про гігієнічну регламентацію та державну реєстрацію небезпечних факторів" (із змінами);

11 вересня 1996 року № 1100 "Про Порядок розроблення і затвердження нормативів гранично допустимого скидання забруднюючих речовин та перелік забруднюючих речовин, скидання яких нормується" (із змінами);

18 грудня 1998 року № 2024 "Про правовий режим зон санітарної охорони водних об'єктів" (із змінами);

13 грудня 2001 року № 1655 "Про затвердження Положення про порядок здійснення державного обліку в галузі охорони атмосферного повітря" (із змінами);

13 березня 2002 року № 300 "Про Порядок розроблення і затвердження нормативів граничнодопустимого рівня впливу фізичних та біологічних факторів стаціонарних джерел забруднення на стан атмосферного повітря" (із змінами);

13 березня 2002 року № 302 "Про затвердження Порядку проведення та оплати робіт, пов'язаних з видачею дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами, обліку підприємств, установ, організацій та громадян - підприємців, які отримали такі дозволи" (із змінами);

13 березня 2002 року № 321 "Про затвердження Порядку видачі дозволів на спеціальне водокористування" (із змінами);

22 лютого 2006 року № 182 "Про затвердження Порядку проведення державного соціально-гігієнічного моніторингу, затверджений постановою Кабінету Міністрів України" (із змінами);

17 жовтня 2012 року № 1051 "Про затвердження Порядку ведення Державного земельного кадастру" (із змінами);

16 грудня 2020 року №1272 ″Про затвердження Порядку здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення″;

09 вересня 2020 року № 826 "Про внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України з питань діяльності Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів;

21 жовтня 2020 року № 1567-р "Про затвердження плану заходів з реалізації Стратегії зрошення та дренажу в Україні на період до 2030 року";

03 березня 2021 року № 179 "Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року" (із змінами);

15 грудня 2021 року № 1325 "Про затвердження нормативів гранично допустимих концентрацій небезпечних речовин у груетах, а також переліку таких речовин";

розпорядження Кабінету Міністрів України від:

19 серпня 2009 року № 990-р "Про схвалення Стратегії поводження з

радіоактивними відходами в Україні" (із змінами);

22 жовтня 2014 року № 1024-р "Про схвалення Концепції боротьби з деградацією земель та опустелюванням";

16 вересня 2015 року № 980-р "Про схвалення Очікуваного національновизначеного внеску України до проекту нової глобальної кліматичної угоди";

30 березня 2016 року № 271-р "Про затвердження Національного плану дій щодо боротьби з деградацією земель та опустелюванням" (із змінами);

23 травня 2018 року № 353-р "Про затвердження Плану заходів щодо реалізації Концепції реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища";

22 травня 2019 року № 402-р "Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері промислового забруднення" (із змінами);

27 грудня 2019 року № 1422-р "План заходів із впровадження Концепції реалізації державної політики у сфері промислового забруднення" (із змінами);

14 серпня 2019 року № 688-р "Про Стратегією зрошення та дренажу в Україні на період до 2030 року";

27 листопада 2019 року № 1416-р "Про схвалення Стратегії забезпечення біологічної безпеки та біологічного захисту за принципом “єдине здоров’я” на період до 2025 року та затвердження плану заходів щодо її реалізації" (із змінами);

21 квітня 2021 року № 443-р "Про затвердження Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на період до 2025 року";

28 квітня 2021 року 388-р "Про схвалення Концепції Загальнодержавної цільової соціальної програми "Питна вода України" на 2022-2026 роки";

30 липня 2021 року № 868-р "Про схвалення Оновленого національно визначеного внеску України до Паризької угоди";

20 жовтня 2021 року № 1363-р "Про схвалення Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року та операційний план реалізації у 2022-2024 роках Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року";

29 грудня 2021 року № 1777-р "Про схвалення Державної стратегії управління лісами України до 2035 року";

19 січня 2022 року № 70-р "Про схвалення Концепції Загальнодержавної цільової програми використання та охорони земель";

09 грудня 2022 року № 1134-р "Про схвалення Водної стратегії України на період до 2050 року";

24 лютого 2023 року № 176-р "Про схвалення Стратегії розвитку індустріальних парків на 2023-2030 роки";

30 травня 2024 року № 483-р "Про схвалення Стратегії формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року і затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024-2026 роках";

17 січня 2025 року № 34-р "Про схвалення стратегії розвитку системи здоров'я на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з

її реалізації у 2025-2027 роках";

накази Міністерства екології та природних ресурсів України від:

17 грудня 2012 року №659, затверджено Базовий план адаптації екологічного законодавства України до законодавства Європейського Союзу (Базовий план апроксимації). Зокрема, відповідно до цього плану потрібно привести нормативно-правову базу України у відповідність до вимог "Директиви 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів та програм на навколишнє середовище";

10 серпня 2018 року № 296 "Про затвердження Методичних рекомендацій із здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування" (із змінами від 29 грудня 2018 року № 465; від 18 липня 2019 року № 260);

накази Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від:

28 жовтня 2020 року № 213 ″Про затвердження Критеріїв визначення наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення″;

20 вересня 2024 року № 1175 "Про затвердження Інструкції про зміст та складання документації державного кадастру територій та об’єктів природнозаповідного фонду";

накази Міністерства охорони здоров’я України від:

19 червня 1996 року № 173 "Про затвердження Державних санітарних правил планування та забудови населених пунктів";

12 травня 2010 року № 400 "Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною"153

24 березня 2016 року № 234 "Про затвердження Санітарного регламенту для дошкільних навчальних закладів" (із змінами);

22 лютого 2019 року № 463 "Про затвердження Державних санітарних норм допустимих рівнів шуму в приміщеннях житлових та громадських будинків і на території житлової забудови";

14 липня 2020 року № 1595 "Про затвердження Гігієнічних регламентів допустимого вмісту хімічних речовин у ґрунті";

25 вересня 2020 року № 2205 "Про затвердження Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти";

17 січня 2022 року № 89 "Про затвердження Методичних рекомендацій "Оцінка ризику для здоров'я населення від забруднення атмосферного повітря";

10 травня 2024 року № 813 "Про затвердження державних медикосанітарних нормативів допустимого вмісту хімічних і біологічних речовин в атмосферному повітрі населених місць";

Державні будівельні норми: ДБН А.2.2-1:2021 "Склад і зміст матеріалів оцінки впливів на навколишнє середовище (ОВНС)", ДБН Б.1.1-13:2021 "Склад та зміст містобудівної документації на державному та регіональному рівнях";

ДБН Б.1.1-14:2021 "Склад та зміст містобудівної документації на місцевому рівні"; ДБН Б.2.2-5:2011 "Благоустрій територій"; ДБН Б.2.2-

12:2019 "Планування і забудова територій"; ДБН В.2.3-5:2018 "Вулиці та дороги населених пунктів"; ДБН В.2.5-75:2013 "Каналізація. Зовнішні мережі та споруди. Основні положення проектування"; ДБН В.2.5-74:2013 "Водопостачання. Зовнішні мережі та споруди. Основні положення проектування"; Державні санітарні правила планування: ДСП – 173-96 "Державні санітарні правила планування та забудови населених пунктів"; Державні санітарні норми виробничого шуму: ДСН 3.3.6.037-99 "Санітарні норми виробничого шуму, ультразвуку та інфразвуку"; Державні стандарти України: ДСТУ-Н Б Б.1.1-10:2010 "Настанова з виконання розділів "Охорона навколишнього природного середовища" у складі містобудівної документації"; ДСТУ-Н Б Б.1-1-12:2011 "Настанова про склад та зміст плану зонування території (зонінг)"; Державні Санітарні Правила і Норми: ДСанПіН 2.2.4-171-10 "Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною"; СНіП 1.02.01 "Охорона навколишнього природного середовища"; посібник з інвентаризації джерел викидів в атмосферне повітря; максимальні допустимі концентрації та "можливі рівні безпечного ефекту" для забруднюючих речовин в атмосферному повітрі для заселених територій.

З урахуванням результатів аналізу нормативно-правових актів і стратегічних документів можна зробити висновок, що Регіональна екологічна програма «Екологія 2027–2031» Волинської області має реалізовуватися відповідно до цілей державної екологічної політики, положень чинного природоохоронного законодавства України та міжнародних зобов’язань держави у сфері охорони довкілля. Програма спрямована на комплексне розв’язання актуальних екологічних проблем регіону, забезпечення раціонального використання природних ресурсів, поліпшення стану навколишнього природного середовища та створення безпечних умов для життя і здоров’я населення.

Реалізація Регіональної екологічної програми «Екологія 2027–2031» передбачає необхідність узгодження природоохоронних заходів із пріоритетами регіонального розвитку та вимогами щодо охорони атмосферного повітря, водних і земельних ресурсів, збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, охорони територій і об’єктів природно-заповідного фонду, удосконалення системи управління відходами та підвищення рівня екологічної безпеки. Важливе значення має також урахування наслідків зміни клімату, розвиток екологічного моніторингу та забезпечення доступу громадськості до екологічної інформації.

У межах стратегічної екологічної оцінки (СЕО) документа державного планування, пов’язаного з реалізацією регіональної екологічної політики, оцінюються ймовірні наслідки передбачених рішень для довкілля та здоров’я населення. Аналіз охоплює можливі прямі, непрямі й кумулятивні впливи запланованих заходів, визначення потенційних екологічних ризиків та розроблення рекомендацій щодо їх запобігання або мінімізації. Окрема увага приділяється дотриманню вимог природоохоронного законодавства та забезпеченню екологічної збалансованості запланованої діяльності.

Важливою складовою реалізації Регіональної екологічної програми «Екологія 2027–2031» є здійснення систематичного моніторингу стану довкілля й оцінювання результативності передбачених природоохоронних заходів. Отримані результати дадуть змогу відстежувати зміни екологічної ситуації у Волинській області, своєчасно виявляти потенційні загрози, визначати ефективність використання передбачених ресурсів та, за необхідності, коригувати управлінські рішення. Такий підхід сприятиме послідовному виконанню регіональних природоохоронних завдань, підвищенню рівня екологічної безпеки й забезпеченню сталого розвитку області протягом 2027–2031 років.

6. ОПИС НАСЛІДКІВ ДЛЯ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ВТОРИННИХ, КУМУЛЯТИВНИХ, СИНЕРГІЧНИХ, КОРОТКО-, СЕРЕДНЬО- ТА ДОВГОСТРОКОВИХ (1, 3-5 ТА 10-15 РОКІВ ВІДПОВІДНО, А ЗА НЕОБХІДНОСТІ - 50-100 РОКІВ), ПОСТІЙНИХ І ТИМЧАСОВИХ, ПОЗИТИВНИХ І НЕГАТИВНИХ НАСЛІДКІВ

Відповідно до Методичних рекомендацій зі здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування, затверджених наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 10 серпня 2018 року № 296, наслідки для довкілля, зокрема для здоров'я населення, охоплюють імовірні зміни стану флори й фауни, біорізноманіття, ґрунтів, клімату, атмосферного повітря та водних ресурсів, а також вплив на безпеку життєдіяльності населення і взаємодію зазначених компонентів.

Під час проведення стратегічної екологічної оцінки доцільно розрізняти кілька видів потенційних наслідків. Вторинні наслідки — це непрямі зміни стану довкілля, які виникають унаслідок дії природних або антропогенних чинників і не є результатом безпосереднього впливу запланованої діяльності на певний компонент навколишнього середовища.

Кумулятивні наслідки формуються внаслідок накопичення впливів у часі або їх повторюваної дії. Вони можуть проявлятися, зокрема, у поступовому накопиченні забруднювальних речовин в організмах людей, тварин і рослин, а також у посиленні навантаження на окремі компоненти довкілля.

Синергічні наслідки виникають унаслідок взаємодії двох або більше чинників, коли їхній сукупний вплив є істотним, ніж дія кожного з них окремо. Такі ефекти необхідно враховувати під час оцінювання можливих екологічних наслідків реалізації документів державного планування, оскільки одночасний вплив кількох чинників може посилювати негативні зміни стану довкілля та створювати додаткові ризики для здоров'я населення.

Загалом Програма безпосередньо спрямована на покращення стану довкілля в області, тому більшість запропонованих заходів матимуть позитивні впливи на різні складові навколишнього середовища та здоров'я населення. Втім, нормативна база проведення СЕО зобов'язує розглянути

будь-які ймовірні позитивні чи негативні впливи планованої діяльності за п’ятьма десятками показників. Здійснений аналіз потенційного впливу запропонованих у Програмі заходів дозволяє узагальнити ці дані у наступній формі (Таблиця 6.1):

Таблиця 6.1. Оцінка ймовірного впливу Програми на довкілля відповідно до контрольного переліку

Чи може реалізація Програми спричинити:	Негативний вплив			Пом’якшення існуючої ситуації
	Так	Ймовірно	Ні	
Повітря				
Збільшення викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел?			+	+
Збільшення викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел?		+		+
Погіршення якості атмосферного повітря?			+	+
Появу джерел неприємних запахів?		+		+
Зміни повітряних потоків, вологості, температури або ж будь-які локальні чи регіональні зміни клімату?			+	
Водні ресурси				
Збільшення обсягів скидів у поверхневі води?		+		
Будь-які зміни якості поверхневих вод (зокрема таких показників, як температура, розчинений кисень, прозорість, але не обмежуючись ними)?			+	+
Збільшення скидання шахтних і кар’єрних вод у водні об’єкти?			+	
Значне зменшення кількості вод, що використовуються для водопостачання населенню?			+	
Збільшення навантаження на каналізаційні системи та погіршення якості очистки стічних вод?			+	+
Появу загроз для людей і матеріальних об’єктів, пов’язаних з водою (зокрема таких, як паводки або підтоплення)?			+	+
Зміни напрямів і швидкості течії поверхневих вод або зміни		+		

обсягів води будь-якого поверхневого водного об'єкту?				
Порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок регіону?			+	+
Зміни напряму або швидкості потоків підземних вод?			+	
Зміни обсягів підземних вод (шляхом відбору чи скидів або ж шляхом порушення водоносних горизонтів)?			+	
Забруднення підземних водоносних горизонтів?			+	
Відходи				
Збільшення кількості утворюваних твердих побутових відходів?		+		+
Збільшення кількості утворюваних чи накопичених промислових відходів IV класу небезпеки?			+	+
Збільшення кількості відходів I-III класу небезпеки?		+		+
Спорудження еколого-небезпечних об'єктів поводження з відходами?			+	+
Утворення або накопичення радіоактивних відходів?			+	
Земельні ресурси				
Порушення, переміщення, ущільнення ґрунтового шару?		+		
Будь-яке посилення вітрової або водної ерозії ґрунтів?			+	
Зміни в топографії або в характеристиках рельєфу?			+	
Появу таких загроз, як землетруси, зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози через нестабільність літогенної основи або зміни геологічної структури?			+	
Суттєві зміни в структурі земельного фонду, чинній або планованій практиці використання земель?		+		+
Виникнення конфліктів між ухваленими цілями стратегії та цілями місцевих громад?			+	
Біорізноманіття та рекреаційні зони				
Негативний вплив на об'єкти природно-заповідного фонду (зменшення площ, початок			+	+

небезпечної діяльності у безпосередній близькості або на їх території тощо)?				
Зміни у кількості видів рослин або тварин, їхній чисельності або територіальному представництві?			+	+
Збільшення площ зернових культур або сільськогосподарських угідь в цілому?			+	
Порушення або деградацію середовищ існування диких видів тварин?			+	+
Будь-який вплив на кількість і якість наявних рекреаційних можливостей?			+	+
Будь-який вплив на наявні об'єкти історико-культурної спадщини?			+	
Інші негативні впливи на естетичні показники об'єктів довкілля (перепони для публічного огляду мальовничих краєвидів, появу естетично неприйнятних місць, руйнування пам'ятників природи тощо)?			+	
Населення та інфраструктура				
Зміни в локалізації, розміщенні, щільності та зростанні кількості населення будь-якої території?			+	
Вплив на нинішній стан забезпечення житлом або виникнення нових потреб у житлі?			+	
Суттєвий вплив на нинішню транспортну систему? Зміни в структурі транспортних потоків?			+	
Необхідність будівництва нових об'єктів для забезпечення транспортних сполучень?			+	
Потреби в нових або суттєвий вплив на наявні комунальні послуги?		+		+
Появу будь-яких реальних або потенційних загроз для здоров'я людей?			+	+
Екологічне управління та моніторинг				
Послаблення правових і економічних механізмів контролю в галузі екологічної безпеки?			+	

Погіршення екологічного моніторингу?		+		+
Усунення наявних механізмів впливу органів місцевого самоврядування на процеси техногенного навантаження?			+	+
Стимулювання розвитку екологічно небезпечних галузей виробництва?			+	
Інше				
Підвищення рівня використання будь-якого виду природних ресурсів?			+	+
Суттєве вилучення будь-якого невідновного ресурсу?			+	
Збільшення споживання значних обсягів палива або енергії?			+	+
Суттєве порушення якості природного середовища?			+	+
Появу можливостей досягнення короткотермінових цілей, які ускладнюватимуть досягнення довготривалих цілей у майбутньому?			+	
Такі впливи на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності викличуть значний негативний екологічний ефект, що матиме значний негативний прямий або опосередкований вплив на добробут людей?			+	

Загалом реалізація заходів Регіональної екологічної програми «Екологія 2027–2031» може супроводжуватися окремими короткостроковими та локальними негативними впливами на компоненти довкілля, зокрема під час виконання будівельних, ремонтних і природоохоронних робіт. Водночас очікується, що за умови належного планування та дотримання екологічних вимог реалізація передбачених Програмою заходів сприятиме формуванню позитивних вторинних ефектів для навколишнього природного середовища, здоров'я населення та умов його життєдіяльності.

Очікувані позитивні результати пов'язані насамперед із поліпшенням стану атмосферного повітря та водних ресурсів, удосконаленням систем водопостачання і водовідведення, підвищенням ефективності управління відходами, збереженням біорізноманіття та раціональним використанням природних ресурсів. Реалізація природоохоронних заходів також може сприяти зменшенню екологічних ризиків для населення, запобіганню забрудненню довкілля та підвищенню рівня екологічної безпеки територіальних громад Волинської області.

За умови дотримання передбачених природоохоронних вимог і належного контролю за виконанням запланованих робіт реалізація Програми не повинна спричиняти істотних вторинних негативних наслідків для довкілля та здоров'я населення. Водночас під час здійснення стратегічної екологічної оцінки необхідно враховувати ймовірність виникнення непрямих, кумулятивних і синергічних впливів, які можуть формуватися внаслідок одночасної або тривалої дії кількох чинників.

У таблиці 6.1 наведено узагальнену оцінку ймовірного впливу заходів Регіональної екологічної програми «Екологія 2027–2031» на основні компоненти довкілля, зокрема атмосферне повітря, водні ресурси, ґрунти, клімат, біорізноманіття та здоров'я населення.

Реалізація Регіональної екологічної програми «Екологія 2027–2031» не передбачає заходів, які за звичайних умов виконання могли б спричинити істотні зміни клімату на регіональному рівні. Заплановані природоохоронні дії не пов'язані зі значними викидами парникових газів, масштабним виділенням тепла або іншими процесами, здатними суттєво вплинути на атмосферну циркуляцію. Водночас окремі заходи можуть сприяти скороченню викидів парникових газів, зокрема завдяки підвищенню ефективності роботи очисних споруд, раціональнішому управлінню відходами та збереженню і розширенню площ зелених насаджень. Додатковим результатом може стати поліпшення мікрокліматичних умов на локальному рівні.

Загалом очікується, що реалізація Програми матиме переважно позитивний або нейтральний вплив на стан довкілля. Тимчасові негативні наслідки можуть виникати під час виконання будівельних, ремонтних та інших робіт, зокрема у вигляді локального запилення, шумового навантаження або тимчасового порушення ґрунтового покриву. За умови дотримання природоохоронних вимог такі впливи матимуть обмежений характер і можуть бути мінімізовані належною організацією робіт. Істотних негативних наслідків середньо- та довгострокової дії за належного виконання передбачених заходів не прогнозується.

Очікується, що реалізація Програми сприятиме поліпшенню низки екологічних показників як безпосередньо, так і через виникнення вторинних, кумулятивних та синергічних ефектів. Їх формування пов'язане з комплексним характером природоохоронних заходів, які охоплюють управління відходами, охорону водних ресурсів, зменшення забруднення атмосферного повітря, запобігання підтопленню територій і збереження природних комплексів.

До основних очікуваних вторинних позитивних наслідків належать:

- поліпшення стану ґрунтів, ґрунтових і підземних вод унаслідок ліквідації несанкціонованих сміттєзвалищ, розширення охоплення територіальних громад організованим збиранням відходів та впровадження практик їх роздільного сортування. Найбільш помітні результати очікуються в середньо- та довгостроковій перспективі;

- зниження потенційних ризиків для здоров’я населення, пов’язаних із незадовільним санітарним станом водойм, завдяки заходам із поліпшення якості води та зменшення надходження забруднювальних речовин;
- зменшення ризиків негативного впливу забрудненого атмосферного повітря на здоров’я людей унаслідок скорочення викидів від стаціонарних джерел;

- зниження ймовірності підтоплення та затоплення окремих територій завдяки відновленню й належному утриманню меліоративних систем та реалізації заходів із регулювання водного режиму;
- створення передумов для практичного втілення проєктів зі створення нових або розширення наявних територій та об’єктів природно-заповідного фонду, що сприятиме збереженню біорізноманіття та природних оселищ.

Кумулятивні наслідки реалізації Програми передусім пов’язані з поступовим зменшенням сукупного навантаження на довкілля. Особливе значення матиме скорочення обсягів накопичення відходів і запобігання утворенню нових несанкціонованих місць їх складування. У поєднанні з поліпшенням систем збирання та поводження з відходами це може забезпечити поступове зниження забруднення ґрунтів і водних ресурсів. Додатковий ефект можливий у разі тривалого й узгодженого виконання заходів з охорони вод, атмосферного повітря та природних територій.

Синергічні позитивні наслідки можуть виникати внаслідок одночасної реалізації взаємопов’язаних природоохоронних заходів. Зокрема, можна очікувати:

- поліпшення екологічного стану водойм і ґрунтів завдяки поєднанню належного збирання та видалення відходів із розвитком і модернізацією систем водовідведення та очищення стічних вод;
- покращення гідрохімічних і санітарно-екологічних характеристик водних об’єктів у результаті комплексного управління водними ресурсами, належного утримання меліоративних систем і підвищення ефективності очищення стоків;
- зменшення екологічних ризиків для здоров’я населення в середньо- та довгостроковій перспективі завдяки одночасному скороченню забруднення атмосферного повітря і вод, удосконаленню поводження з відходами та поліпшенню якості комунальних послуг;
- підвищення екологічної свідомості населення та поширення відповідального ставлення до природних ресурсів унаслідок реалізації інформаційно-просвітницьких, освітніх і науково-дослідницьких заходів. У довгостроковій перспективі це може

сприяти активнішій участі громад у природоохоронній діяльності та підвищенню результативності інших заходів Програми.

Таким чином, виконання Програми не передбачає жодного суттєвого і тривалого негативного впливу на стан довкілля, натомість очікується комплекс позитивних впливів на різні компоненти середовища та здоров'я населення.

Загалом реалізація заходів Регіональної екологічної програми «Екологія 2027–2031» може супроводжуватися окремими короткостроковими та локальними негативними впливами на компоненти довкілля, зокрема під час виконання будівельних, ремонтних і природоохоронних робіт. Водночас очікується, що за умови належного планування та дотримання екологічних вимог реалізація передбачених Програмою заходів сприятиме формуванню позитивних вторинних ефектів для навколишнього природного середовища, здоров'я населення та умов його життєдіяльності.

Очікувані позитивні результати пов'язані насамперед із поліпшенням стану атмосферного повітря та водних ресурсів, удосконаленням систем водопостачання і водовідведення, підвищенням ефективності управління відходами, збереженням біорізноманіття та раціональним використанням природних ресурсів. Реалізація природоохоронних заходів також може сприяти зменшенню екологічних ризиків для населення, запобіганню забрудненню довкілля та підвищенню рівня екологічної безпеки територіальних громад Волинської області.

За умови дотримання передбачених природоохоронних вимог і належного контролю за виконанням запланованих робіт реалізація Програми не повинна спричиняти істотних вторинних негативних наслідків для довкілля та здоров'я населення. Водночас під час здійснення стратегічної екологічної оцінки необхідно враховувати ймовірність виникнення непрямих, кумулятивних і синергічних впливів, які можуть формуватися внаслідок одночасної або тривалої дії кількох чинників.

У таблиці 6.2 наведено узагальнену оцінку ймовірного впливу заходів Регіональної екологічної програми «Екологія 2027–2031» на основні компоненти довкілля, зокрема атмосферне повітря, водні ресурси, ґрунти, клімат, біорізноманіття та здоров'я населення.

Таблиця 6.2. Оцінка ймовірного впливу реалізації заходів Плану заходів у рамках реалізації цілей та завдань Програми на компоненти довкілля

Фактори впливу	Компоненти довкілля, що зазнають впливу					
Стратегічні та оперативні цілі	водні ресурси	атмосферне повітря	Земельні ресурси та грунти	Біорізноманіття та природоохоронні території	Здоровя населення	відходи
Стратегічна ціль 1. Розвиток людського капіталу та підвищення якості життя мешканців						
1.1. Підвищення якості послуг сфери охорони здоров'я, реабілітації, фізичного та ментального відновлення	-	-	-	-/+	+	-
1.2. Розвиток освітнього та культурного потенціалу	-/+	-/+	-/+	-/+	+	-/+
1.3. Забезпечення доступності соціальних, адміністративних послуг та розбудова інклюзивного середовища	-/+	-/+	-/+	-/+	+	-/+
1.4. Розвиток сектору безпеки та цивільного захисту	-	-	-	-	-/+	-
Стратегічна ціль 2. Підвищення конкурентоспроможності регіону та зміцнення спроможності громад						
2.1. Розвиток смарт-спеціалізації регіону	+	+	+	-/+	-/+	+
2.2. Стимулювання розвитку економіки сільських територій	-	-	-	-	-/+	-
2.3. Залучення інвестицій та розвиток підприємництва в територіальних громадах, розвиток багаторівневого врядування	-	-	-	-/+	-/+	-
2.4. Розвиток туристичної індустрії	-	-	-/+	-/+	+	-

2.5. Оновлення системи підготовки кадрів у відповідності до потреб регіональної економіки	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+
2.6. Розвиток дорожньо-транспортної, логістичної та цифрової інфраструктури	-	-	-	-	-	-
Стратегічна ціль 3. Захист довкілля та стала енергетика						
3.1. Створення комфортного та дружнього до довкілля простору регіону	-/+	-/+	-/+	+	+	-/+
3.2. Організація оптимальної регіональної системи збалансованого природокористування та охорони довкілля	++	++	++	++	++	++
3.3. Енергонезалежність та енергоефективність регіону	++	++	++	++	++	-/+

(--) – значний негативний вплив. Значний негативний вплив слід звести до мінімуму із застосуванням заходів щодо пом'якшення наслідків, щоб він став незначним;(-) – помірний (короткостроковий та/або тимчасовий, та/або непрямий) негативний вплив. (-/+) – немає впливу;(+) – помірний (короткостроковий та/або тимчасовий, та/або непрямий) позитивний вплив; (++) – значний позитивний вплив.

На основі наведених в таблицях 6.1 і 6.2 оцінок можна зробити наступні висновки щодо ймовірних наслідків від реалізації заходів Плану заходів у рамках реалізації цілей і завдань Програми для компонентів довкілля та здоров'я населення:

Атмосферне повітря. До короткострокових негативних впливів на стан атмосферного повітря (викидів забруднюючих речовин від стаціонарних та пересувних джерел) ймовірно може спричинити реалізація наступних заходів Плану дій:

- проведення заходів, спрямованих на зменшення шкідливих викидів в атмосферне повітря;
- проведення лабораторного контролю викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, інвентаризації джерел забруднення атмосферного повітря;

Водні ресурси. До ймовірного негативного впливу на стан водних ресурсів може спричинити реалізація заходів Плану заходів, пов'язаних з розвитком промисловості, сільськогосподарського виробництва, інфраструктури та залученням і розвитком нового бізнесу загалом, під час здійснення яких у водні об'єкти можуть потрапляти забруднюючі речовини, пестициди, відходи

будівництва тощо. Водночас план дій скерований на раціональне використання водних ресурсів громади та запобіганню їх забруднення, зокрема:

- будівництво, реконструкція, ремонт споруд для очищення стічних вод, системи роздільної каналізації, каналізаційних мереж і споруд на них, а також заміна обладнання;
- заходи з охорони підземних вод та ліквідації джерел їх забруднення;
- здійснення контролю за кількістю та якістю поверхневих, підземних та стічних вод і скидів шкідливих речовин у водні ресурси;
- відновлення та підтримання сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану водойм та річок;
- заходи щодо боротьби зі шкідливою дією вод;
- покращення функціонування меліоративних систем та гідроспоруд на них

Земельні ресурси. Короткостроковий тимчасовий негативний вплив на природні ландшафти, земельні ресурси та ґрунти може спричинити реалізація заходів Плану дій.

Проте до Плану дій включені заходи, які повинні забезпечити подальший позитивний вплив на ґрунти та запобігати їхньому забрудненню, зокрема: рекультивація порушених земель;

- поліпшення малопродуктивних земельних угідь;
- створення нових та реконструкція існуючих полезахисних лісових смуг та інших захисних насаджень на деградованих, малопродуктивних та ерозійно небезпечних землях.

Біорізноманіття і природоохоронні території. План заходів не передбачає реалізацію заходів, які можуть спричинити до негативного впливу на біорізноманіття, об’єкти та території природно-заповідного фонду, а також об’єкти Смарагдової мережі. Напрями дій:

- розширення площі природно-заповідного фонду області та резервування цінних для заповідання територій та об’єктів;
- розроблення документації із землеустрою для територій та об’єктів природно-заповідного фонду;
- розроблення проєктів створення, зміни меж, скасування статусу територій та об’єктів природно-заповідного фонду;
- проведення спеціальних заходів, спрямованих на
- запобігання знищенню чи пошкодженню та належну охорону природних комплексів територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Відходи. Ймовірне збільшення обсягу утворюваних промислових та побутових відходів може спричинити реалізація окремих заходів Плану

заходів, пов’язаних з розвитком підприємництва в регіоні, створенням індустріальних парків, будівництвом тощо.

Напрями дій:

- впровадження ефективної системи збору, утилізації та видалення твердих побутових відходів у населених пунктах області, в тому числі запровадження роздільного збору відходів;
- будівництво споруд, придбання обладнання та установок для сортування та переробки твердих побутових відходів;
- рекультивація місць накопичення відходів та ліквідація стихійних сміттєзвалищ.

Відтак за умови дотримання та виконання захисних і охоронних заходів, що відповідають чинним нормативним вимогам, ймовірність появи впливів на довкілля або здоров’я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності матимуть значний кумулятивні та синергічні наслідки для довкілля, в т. ч. здоров’я населення, є незначними.

7. ЗАХОДИ, ЩО ПЕРЕДБАЧАЄТЬСЯ ВЖИТИ ДЛЯ ЗАПОБІГАННЯ, ЗМЕНШЕННЯ ТА ПОМ’ЯКШЕННЯ НЕГАТИВНИХ НАСЛІДКІВ ВИКОНАННЯ ПРОГРАМИ

Для зменшення та пом’якшення можливих негативних наслідків виконання Програми пропонується реалізація наступних основних завдань.

Під час здійснення стратегічної екологічної оцінки розглянуто заходи із запобігання, зменшення та пом’якшення негативних наслідків для довкілля, визначені законодавством.

Для реалізації усіх цілей Програми та поліпшення екологічного стану Волинської області даною Програмою передбачається комплекс заходів, наведених нижче.

Регіональною екологічною програмою «Екологія 2027-2031» передбачено залучення прогнозованого обсягу фінансових ресурсів для виконання заходів у розмірі 541 910,0 тис. грн. Для цього планується залучення коштів із різних джерел, зокрема: обласний бюджет – 67 900,0, місцеві бюджети – 57 090,0, інші джерела (власні кошти підприємств, грантові кошти) – 416 920,0 тис. гривень. Кошти державного бюджету Програмою не передбачені.

Рисунок 7.1 – Розподіл коштів Програми за джерелами фінансування

На рисунку 7.1 відображено відсоткове співвідношення цих джерел фінансування регіональної Програми: частка обласного бюджету становить 12,5 %, місцевих бюджетів – 10,5 %, інших джерел – 76,9 % від загального обсягу.

В розрізі років (2027 – 2031 рр.) кошти для реалізації Програми пропонується виділяти з поступовим зростанням обсягів фінансування: 2027 рік – 93 185,0 тис. грн, 2028 рік – 88 160,0 тис. грн, 2029 рік – 109 815,0 тис. грн, 2030 рік – 119 985,0 тис. грн, 2031 рік – 130 765,0 тис. грн (рис. 7.2). Таке зростання зумовлене насамперед нарощуванням у другій половині періоду інвестицій суб’єктів господарювання у відтворення лісів та у сферу управління відходами.

Рисунок 7.2 – Розподіл коштів Програми за роками реалізації

При реалізації Програми виділення коштів і проведення відповідних заходів планується за наступними сімома напрямами:

– Охорона і раціональне використання водних ресурсів.
– Охорона атмосферного повітря.
– Охорона і раціональне використання земель.
– Збереження природно-заповідного фонду та формування національної екологічної мережі.
– Охорона і раціональне використання рослинних ресурсів і ресурсів тваринного світу.
– Управління відходами.
– Екологічна освіта і наука, моніторинг довкілля, інформування населення та залучення громадськості до прийняття рішень з питань охорони довкілля.

Рисунок 7.3 – Розподіл коштів Програми між основними напрямами

На рисунку 7.3 наведено прогнозоване фінансування для реалізації окремих напрямів Програми. Як видно із наведених даних, найбільше фінансування потребують охорона і раціональне використання рослинних ресурсів і ресурсів тваринного світу – 246 900 тис. гривень, або 45,6 % від загальної суми коштів, та управління відходами – 185 450 тис. гривень, або 34,2 % коштів. Дещо менші фінансові ресурси планується залучити для охорони і раціонального використання водних ресурсів (78 850 тис. гривень, або 14,6 %), охорони атмосферного повітря (13 300 тис. гривень), збереження природно-заповідного фонду та формування національної екологічної мережі (7 790 тис. гривень), екологічної освіти і науки, моніторингу довкілля, інформування населення та залучення громадськості до прийняття рішень з питань охорони довкілля (5 220 тис. гривень), а також охорони і раціонального використання земель (4 400 тис. гривень). Такий розподіл коштів для реалізації окремих напрямів Програми є цілком виправданим, виходячи із наведеного вище аналізу екологічних проблем, які характерні для Волинської області, а

також витрат, у тому числі капітальних, які необхідні для гальмування деградаційних процесів, збереження навколишнього природного середовища та раціонального його використання. Водночас значна частка коштів у лісовому господарстві та сфері управління відходами формується переважно за рахунок інших джерел (власних коштів підприємств, грантових коштів), що потребує постійної координації та контролю за їх залученням.

Основним джерелом екологічних проблем водних об'єктів області залишається скид забруднених та недостатньо очищених зворотних вод, а також порушення гідрологічного режиму річок і підтоплення територій. Потужність очисних споруд в області становить 75,795 млн м3, переважну більшість з них становлять споруди повного біологічного очищення, а протягом останніх років на КП «Луцькводоканал» було проведено реконструкцію очисних споруд, що дало можливість забезпечити якісне очищення стічних вод. Проте для вирішення проблеми очищення стічних вод інших комунальних підприємств необхідні нове будівництво та реконструкція наявних очисних споруд і водопровідно-каналізаційних мереж, тому у сфері охорони і раціонального використання водних ресурсів передбачається ряд заходів для покращення існуючого стану.

Серед таких заходів – будівництво, реконструкція, ремонт споруд для очищення стічних вод, системи роздільної каналізації, каналізаційних мереж і споруд на них, а також заміна обладнання (в т.ч. виготовлення проєктно-кошторисної документації); заходи з охорони підземних вод та ліквідації джерел їх забруднення; здійснення контролю за кількістю та якістю поверхневих, підземних та стічних вод і скидів шкідливих речовин у водні ресурси; покращення екологічного стану та відновлення і підтримання гідрологічного режиму водних об'єктів; проведення заходів від підтоплення населених пунктів та сільськогосподарських угідь; заходи, спрямовані на покращення функціонування внутрішньогосподарських меліоративних систем та гідроспоруд на них, а також проведення біологічної меліорації (шляхом зариблення) водойм.

Зважаючи на те, що значну частку екологічних проблем водним об'єктам області завдає скид забруднених зворотних вод, передбачається виділення найбільших коштів цього напряму (39 500 тис. грн, або понад 50 % коштів напряму, з них 26 500 тис. грн – обласний бюджет і 13 000 тис. грн – місцеві бюджети) саме для будівництва, реконструкції, ремонту споруд для очищення стічних вод, систем каналізації та каналізаційних мереж. Заходи від підтоплення населених пунктів і сільськогосподарських угідь та з покращення функціонування меліоративних систем потребуватимуть ще близько 22 300 тис. грн.

В результаті виконання запланованих робіт створюється можливість запобігання забрудненню навколишнього середовища (в тому числі водних об'єктів) стічними водами, недопущення потрапляння неочищених стічних вод на рельєф та у підземні водоносні горизонти, зменшення антропогенного навантаження на водні об'єкти, а також захисту від підтоплення і шкідливої дії вод населених пунктів та сільськогосподарських угідь області.

Планування покращення та фінансування у сфері охорони атмосферного повітря необхідне у зв'язку з тим, що якість повітря безпосередньо впливає на здоров'я населення, виникнення хвороб та загальний санітарно-гігієнічний стан області. Основними забруднювачами повітря за викидами залишаються переробна промисловість (51,4 %), сільське, лісове та рибне господарство (21,1 %), транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність (8,3 %), постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (6,46 %), а найвища щільність викидів від стаціонарних джерел спостерігається у містах Луцьк, Ковель, Нововолинськ та Володимир. Для покращення ситуації у цій галузі планується проведення заходів, спрямованих на зменшення шкідливих викидів в атмосферне повітря (в тому числі ремонт, модернізація котельного обладнання, встановлення та реконструкція обладнання для зменшення викидів забруднювальних речовин, проведення режимно-налагоджувальних робіт), на які передбачено найбільше коштів цього напряму – 11 800 тис. грн. Програмою також заплановано проведення лабораторного контролю викидів забруднювальних речовин в атмосферне повітря та інвентаризації джерел забруднення атмосферного повітря (в тому числі придбання обладнання) – 1 500 тис. грн, що дозволить отримувати достовірну та оперативну інформацію про стан атмосферного повітря.

Антропогенний вплив на земельні ресурси регіону зумовлений, насамперед, сільським господарством (сільськогосподарські угіддя становлять 53,6 % площі області), промисловістю та транспортом, а площа порушених земель оцінюється приблизно у 2 % території області, переважно у північних районах (Полісся). Тому Програмою передбачено проведення рекультивації порушених земель, поліпшення малопродуктивних земельних угідь, а також створення нових та реконструкція існуючих полезахисних лісових смуг та інших захисних насаджень на деградованих, малопродуктивних та ерозійно небезпечних землях, на що передбачено 4 400 тис. грн (з них 1 700 тис. грн – обласний бюджет, 2 700 тис. грн – місцеві бюджети). Виконання цих заходів сприятиме відновленню ґрунтового покриву, родючості ґрунтів, підвищенню екологічної стійкості ландшафтів, закріпленню піщаних і змитих ґрунтів на схилових ділянках та поверненню земель у господарський обіг.

Заходи у сфері збереження природно-заповідного фонду та формування національної екологічної мережі є дуже важливими, оскільки на території Волинської області знаходиться 400 територій та об'єктів природно-заповідного фонду (27 – загальнодержавного та 373 – місцевого значення), а площа заповідності становить 220 848,152 га (майже 11 % площі області). Території національних природних парків «Шацький» та «Прип'ять-Стохід», а також Черемського природного заповідника мають статус водно-болотних угідь міжнародного значення, до Смарагдової мережі включено низку територій особливого природоохоронного інтересу. Основними заходами є розширення площі природно-заповідного фонду та резервування цінних для заповідання територій і об'єктів, визначення та встановлення меж територій

та об’єктів природно-заповідного фонду, розроблення проєктів створення, зміни меж і скасування статусу таких територій та об’єктів, розроблення місцевих схем формування екологічної мережі, а також проведення спеціальних заходів, спрямованих на запобігання знищенню чи пошкодженню природних комплексів. Основною статтею видатків цього напряму є розроблення документації із землеустрою для територій та об’єктів природно-заповідного фонду, на яку планується виділити 5 000 тис. грн (по 2 500 тис. грн з обласного та місцевих бюджетів).

Для покращення ситуації у сфері охорони і раціонального використання рослинних ресурсів і ресурсів тваринного світу Програмою передбачається комплекс заходів зі збереження та збільшення площ лісів і зелених насаджень на території Волинської області. Область належить до найбільш заліснених регіонів України: лісистість становить 34 % при оптимальному рівні 36 %, у 2025 році лісовідновлення проведено на площі 2 678,6 га, вирощено майже 13 млн шт. посадкового матеріалу. Для збереження та збільшення площі лісів (охорона, відтворення лісів, створення нових та реконструкція наявних лісових смуг і насаджень) передбачено основну суму коштів напряму – 240 млн грн, причому всі ці кошти передбачено за рахунок власних коштів суб’єктів господарювання. Серед інших заходів – збереження та збільшення площ зелених насаджень у населених пунктах, заходи із запобігання інтродукції та поширенню чужорідних видів, які загрожують природним екосистемам, здійснення досліджень видового складу флори та фауни області та мігруючих видів, ведення кадастрів, інвентаризації та моніторингу місць зростання рослин, рослинних угрупувань та поселень тварин, що підпадають під охорону законодавства України та міжнародних договорів, а також заходи щодо боротьби з браконьєрством.

Реалізація заходів з управління відходами та їх вчасне фінансування є надзвичайно важливим фактором для покращення екологічного та санітарно-гігієнічного стану області, попередження захворювань серед населення та сприяння поліпшенню усіх компонентів довкілля Волинської області. На території області налічується 467 місць видалення відходів (11 полігонів і 456 звалищ побутових відходів) загальною площею 79,3 га, паспортизовано лише 23 % таких місць. Основними заходами цього напряму є будівництво споруд, придбання обладнання та установок для сортування та переробки твердих побутових відходів, на що передбачено 167 500 тис. грн (з них 11 500 тис. грн – обласний бюджет, 6 000 тис. грн – місцеві бюджети, 150 000 тис. грн – інші джерела). Важливими заходами є також приведення об’єктів оброблення та видалення відходів у відповідність із встановленими вимогами (облаштування, рекультивація місць накопичення відходів, ліквідація стихійних сміттєзвалищ) – 4 000 тис. грн із місцевих бюджетів, організація роздільного збирання побутових відходів (придбання спеціальної техніки, обладнання та влаштування майданчиків для роздільного збирання ТПВ) – 10 300 тис. грн та забезпечення екологічно безпечного збирання, зберігання, видалення та переробки відходів – 3 650 тис. грн. Реалізація цих заходів здійснюватиметься відповідно до Регіонального плану управління відходами

у Волинській області до 2035 року, сприятиме зменшенню захоронення відходів та, як наслідок, скороченню утворення парникових газів.

В сучасних умовах екологічна освіта і наука, моніторинг довкілля, інформування населення та залучення громадськості до прийняття рішень з питань охорони довкілля є невід'ємною частиною природоохоронної діяльності, без якої важко, а подекуди неможливо досягнути успіху. Основною метою екологічної освіти на сьогодні є формування екологічної свідомості та культури особистості, усвідомлення себе частиною природи, відчуття відповідальності за неї як за національне багатство, гармонізація стосунків у системі «людина – суспільство – природа».

Тому Програмою передбачається фінансування низки заходів, основними з яких є проведення науково-технічних конференцій і семінарів, організація виставок, фестивалів, акцій та інших заходів з популяризації охорони навколишнього природного середовища, видання поліграфічної продукції з екологічної тематики, наукові дослідження, проєктні та проєктно-конструкторські розроблення у сфері охорони навколишнього природного середовища, розроблення та коригування регіональних програм і регіональних планів екологічного спрямування, організація проведення ОВД, СЕО, здійснення моніторингу навколишнього середовища (придбання та атестація обладнання), а також підвищення кваліфікації працівників у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання Програми планується використання комплексу заходів, серед яких основними є:

– Розроблення та застосування системи постійного моніторингу впливу на довкілля реалізації заходів та проєктів Програми, включаючи добір кваліфікованих експертів, формування зворотного зв'язку та здійснення процедур можливого коригування чи внесення змін до проєктів за даними моніторингу складових стану довкілля.

– Коригування і вдосконалення системи реалізації заходів та проєктів Програми (за потреби) з фокусуванням на випереджальний аналіз кількісних даних по складових елементах Програми.

– Забезпечення системи постійного моніторингу необхідними технічними засобами (аналітичні приладові комплекси та регіональні мережі їх розміщення на території області), комп'ютерною технікою та ліцензованим програмним забезпеченням, а також стандартизованими методиками вимірювань стану довкілля і обчислення та узагальнення результатів вимірювань складових стану довкілля.

– Формування системи інформування громадськості та організації ефективних форм громадського обговорення щодо запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків впливу на складові довкілля у процесі виконання заходів та проєктів Програми, у т.ч. на основі даних моніторингу та з формуванням пропозицій і рекомендацій громадськості.

– Пооб'єктне планування природоохоронних заходів на кожний фінансовий рік з пріоритетним фінансуванням об'єктів, що мають високий

рівень готовності, з обов'язковим співфінансуванням за рахунок коштів місцевих бюджетів, а також щоквартальне інформування обласної державної адміністрації та постійної комісії обласної ради з питань екології, раціонального використання природних ресурсів про хід виконання Програми.

Виконання завдань, передбачених Програмою, сприятиме покращенню екологічної ситуації у Волинській області та здоров'я населення, створюватиме сприятливі умови для відтворення природних ресурсів, зменшенню вразливості регіону до наслідків зміни клімату і, як наслідок, досягненню екологічної безпеки області.

На всіх етапах реалізації Програми заплановані рішення будуть здійснюватися відповідно до законодавчих норм і правил охорони навколишнього середовища, вимог екологічної безпеки, в тому числі згідно з вимогами Законів України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про охорону атмосферного повітря», «Про управління відходами», «Про охорону земель», «Про стратегічну екологічну оцінку» тощо.

8. ОБҐРУНТУВАННЯ ВИБОРУ ВИПРАВДАНИХ АЛЬТЕРНАТИВ, ЩО РОЗГЛЯДАЛИСЯ, ОПИС СПОСОБУ, В ЯКИЙ ЗДІЙСНЮВАЛАСЯ СТРАТЕГІЧНА ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА, У ТОМУ ЧИСЛІ БУДЬ-ЯКІ УСКЛАДНЕННЯ (НЕДОСТАТНІСТЬ ІНФОРМАЦІЇ ТА ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ТАКОЇ ОЦІНКИ)

Під час здійснення стратегічної екологічної оцінки необхідний розгляд альтернатив планованої діяльності. Для інфраструктурних проектів розглядаються як технічні, так і просторові альтернативи, однак для комплексних програм розвитку областей такі підходи фактично незастосовні.

При оцінці Програми фактично маємо три альтернативних варіанти – У контексті стратегічної екологічної оцінки Плану заходів можуть бути розглянуті й інші сценарії розвитку:

1) «нульовий» сценарій, за яким План заходів не затверджується та більшість зовнішніх загроз і багато внутрішніх проблем з високою ймовірністю погіршать існуючу екологічну ситуацію в регіоні;

2) песимістичний сценарій розвитку ситуації в Україні та області, з огляду на війну;

3) оптимістичний сценарій розвитку регіону.

Реалізація «нульового» сценарію, за якого Регіональна екологічна програма «Екологія 2027–2031» не затверджується та передбачені нею природоохоронні заходи не впроваджуються, може ускладнити розв'язання наявних екологічних проблем Волинської області. Тобто проведення заходів екологічного спрямування не скасовується взагалі, але вони будуть розрізнені, фрагментарні, не об'єднані єдиною стратегічною метою, часто не скоординовані між різними управліннями, відомствами та місцевою владою, та профінансовані у значно менших обсягах. За таких умов зростатиме ризик збереження негативних тенденцій у сфері поводження з відходами, охорони

водних ресурсів, забезпечення належного стану атмосферного повітря та збереження природних комплексів. Додаткові загрози можуть виникати внаслідок воєнних дій, пошкодження критичної інфраструктури й обмеження ресурсів, необхідних для своєчасного реагування на екологічні виклики.

Отже, аналіз «нульового» сценарію свідчить, що відмова від реалізації Програми може негативно позначитися на екологічному стані Волинської області та уповільнити розв'язання актуальних природоохоронних проблем. Такий підхід не забезпечуватиме належної програмної координації природоохоронної діяльності й може обмежити можливості для послідовного поліпшення стану довкілля, збереження природних ресурсів і захисту здоров'я населення. Відповідно кількість природоохоронних заходів буде набагато меншою, ефективність їх буде низькою, більшість з них не матимуть позитивного синергічного ефекту.

Такий сценарій не відповідає як цілям державної екологічної політики України, так і Стратегії розвитку Волинської області на період до 2031 р. Водночас фактичні масштаби можливих негативних змін залежатимуть від розвитку безпекової ситуації, фінансових можливостей регіону та реалізації інших заходів у сфері охорони довкілля.

У випадку «Песимістичного сценарію» розвитку ситуації в Україні та області, з огляду на війну, передбачає загострення несприятливих обставин, зумовлених наслідками російського вторгнення, може призвести до посилення кризових явищ у

Подальше загострення воєнної ситуації, зокрема посилення ракетних і повітряних атак, може створити додаткові загрози для функціонування критичної інфраструктури Волинської області. Пошкодження енергетичних об'єктів, систем тепло- та водопостачання, транспортних комунікацій і логістичних вузлів може призвести до перебоїв у наданні життєво необхідних послуг, ускладнення роботи підприємств та зниження спроможності територіальних громад забезпечувати належні умови життєдіяльності населення.

Порушення електропостачання та логістичних зв'язків ускладнюватиме виробничі процеси, зберігання і транспортування продукції, постачання сировини та реалізацію товарів. Додатковими чинниками ризику можуть стати скорочення інвестиційних ресурсів, ускладнення доступу до фінансування та зменшення економічної активності.

Погіршення безпекових умов може посилити міграційні процеси та відтік працездатного населення. Мобілізація, людські втрати й вимушене переміщення громадян створюватимуть додаткове навантаження на ринок праці та поглиблюватимуть дефіцит кваліфікованих фахівців у різних секторах економіки. Одночасно зростатимуть потреби населення в соціальній підтримці, медичних послугах та інших формах допомоги. Обмеження фінансових, кадрових і матеріально-технічних можливостей органів місцевого самоврядування можуть ускладнити своєчасне реагування на кризові ситуації та посилити соціальну напругу.

Пошкодження об’єктів енергетичної, водогосподарської та комунальної інфраструктури може створювати додаткові екологічні ризики, пов’язані з порушенням роботи очисних споруд, систем водовідведення й управління відходами. Перебої в роботі відповідних об’єктів можуть ускладнювати контроль за станом довкілля, своєчасне усунення джерел забруднення та виконання запланованих природоохоронних робіт. Водночас масштаб і характер таких наслідків залежатимуть від конкретних обставин, рівня пошкоджень та оперативності відновлювальних заходів.

Вплив на реалізацію Регіональної екологічної програми «Екологія 2027–2031». Подальше погіршення безпекової ситуації може спричинити затримки у виконанні запланованих заходів, перегляд строків їх реалізації та перерозподіл бюджетних ресурсів на першочергові потреби, пов’язані з безпекою й відновленням критичної інфраструктури. За таких умов може зменшитися спроможність територіальних громад реалізовувати природоохоронні ініціативи, модернізувати комунальні системи та впроваджувати проєкти з підвищення енергоефективності.

У випадку «Оптимістичного сценарію» прийняття та реалізації програми очікується уникнення ряду екологічних загроз та пов’язаних з ними ризиків для здоров’я населення у регіоні, значне покращення стану довкілля за пріоритетними напрямками, сприяння сталому розвитку громад та територій.

Сценарій передбачає розширення економічної активності на території Волинської області з формуванням сприятливих умов для розвитку територіальних громад. За умови збалансованого територіального планування та дотримання екологічних вимог реалізація такого сценарію може сприяти комплексному соціально-економічному розвитку області.

Зокрема, як уже зазначалось у Розділі 6, реалізація заходів Програми сприятиме покращенню існуючої ситуації за такими компонентами:

- атмосферне повітря (зменшення викидів забруднюючих речовин від стаціонарних та пересувних джерел, усунення джерел неприємних запахів тощо);
- водні ресурси (зменшення забруднень поверхневих водних об’єктів, покращення їх гідрохімічного та санітарно-екологічного стану, зменшення ризику підтоплень та ін.);
- земельні ресурси (оптимізація земельного фонду, усунення стихійних сміттєзвалищ, охоплення нових територій та об’єктів роздільним збором сміття тощо);
- біорізноманіття та природно-заповідний фонд (збільшення площ заповідності, зменшення деградації природних середовищ існування та ін.);
- здоров’я населення (зменшення ризиків захворюваності, пов’язаних зі станом атмосферного повітря та водних об’єктів, оптимізація рекреаційних зон тощо).

Реалізація «оптимістичного сценарію» розвитку Волинської області передбачає зміцнення спроможності територіальних громад, поглиблення

взаємодії між ними та активніше впровадження інноваційних підходів до вирішення регіональних проблем. Важливими передумовами такого розвитку є налагодження партнерських відносин між органами влади, місцевим самоврядуванням, бізнесом, громадськими організаціями та науковими установами.

Очікується розширення міжрегіонального й міжнародного співробітництва Волині, зокрема з іншими областями України та європейськими партнерами. Обмін досвідом, розвиток партнерських мереж і залучення зовнішніх інвестиційних ресурсів можуть сприяти реалізації масштабних проєктів у сферах інфраструктури, енергетики, охорони довкілля, культури та соціального розвитку.

Разом із тим, з огляду на продовження збройної агресії Російської Федерації проти України, повна реалізація оптимістичного сценарію залишається невизначеною. Воєнні ризики, можливі пошкодження критичної інфраструктури, обмеженість фінансових ресурсів, міграція населення та дефіцит кваліфікованих кадрів можуть стримувати інвестиційну активність і ускладнювати виконання запланованих заходів. Ці чинники необхідно враховувати під час визначення пріоритетів регіонального розвитку, формування бюджетних планів і розроблення механізмів реагування на кризові ситуації.

Тому очевидним видається саме застосування прийняття та послідовна реалізація Регіональної екологічної програми «Екологія 2027–2031» із урахуванням рекомендацій, сформованих за результатами стратегічної екологічної оцінки. Такий підхід дасть змогу узгодити природоохоронні пріоритети з потребами соціально-економічного розвитку, підвищити ефективність використання ресурсів, мінімізувати потенційні негативні впливи на довкілля та здоров’я населення й посилити екологічну стійкість територіальних громад області.

Зміст звіту про стратегічної екологічної оцінки сформований відповідно до пункту 2 статті 11 Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку».

При виконанні стратегічної екологічної оцінки використовували методи стратегічного аналізу, методи статистичного аналізу, порівняння, аналізу трендів, експертних оцінок, SWOT-аналізу.

В процесі здійснення стратегічної екологічної оцінки як джерела даних використовувалась відкрита інформація Волинського обласного управління статистики, офіційні дані органів виконавчої влади, на які покладено функції і завдання спостереження та інформаційного забезпечення державної системи моніторингу довкілля (Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, Державна гідрометеорологічна служба, Міністерство охорони здоров’я України, Міністерство аграрної політики та продовольства України, Міністерство розвитку громад та територій України, Державне агентство водних ресурсів України, Державне агентство лісових ресурсів України, Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру), а також Управління екології та природних ресурсів Волинської обласної державної адміністрації (регіональні доповіді про стан навколишнього середовища за

2022, 2023, 2024, 2025 роки), результати наукових досліджень за окремими компонентами довкілля території області.

В процесі здійснення СЕО виникало ряд ускладнень, які неможливо усунути. Головним чином, це зумовлено відсутністю звітних і статистичних даних в розрізі компонентів довкілля на рівні територіальних громад. Окремі труднощі при здійсненні аналізу були наявні через обмеженість конкретних статистичних даних та моніторингових досліджень стану довкілля та здоров'я населення по області, а також, певною мірою, – через загальний характер Програми, без вказування територіальної чи об'єктної конкретизації багатьох запланованих заходів. Втім, такі обмеження не впливають суттєво саме на стратегічну оцінку Програми та комплексу запропонованих заходів у зв'язку із іншими обласними програмами та Стратегією розвитку Волинської області.

9. ЗАХОДИ, ПЕРЕДБАЧЕНІ ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ МОНІТОРИНГУ НАСЛІДКІВ ВИКОНАННЯ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ ДЛЯ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ

Функціонування Волинської обласної системи моніторингу довкілля (ВОСМД) здійснюється на основі Угоди про спільну діяльність між суб'єктами ВОСМД, підписаної 8 лютого 2007 року.

Моніторинг довкілля на території області реалізується через незалежні відомчі мережі спостережень суб'єктів моніторингу, відповідно до своїх функціональних завдань за відомчими програмами і планами робіт.

Спостереження за станом атмосферного повітря та вмістом забруднюючих речовин, у тому числі радіоактивного забруднення, на території області проводять три суб'єкти державної системи моніторингу довкілля: Волинський обласний центр з гідрометеорології, Головне управління Держпродспоживслужби у Волинській області та ДУ «Волинський обласний лабораторний центр МОЗ України».

Контроль якості поверхневих вод у 2021 році проводився: Регіональним офісом водних ресурсів у Волинській області, ДУ «Волинський обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України», Державною екологічною інспекцією у Волинській області, Волинським обласним центром з гідрометеорології в 71 контрольних створах основних річок та їх приток області.

Моніторинг транскордонного забруднення атмосферного повітря на протязі 26 років проводиться Волинським гідрометцентром шляхом проведення спостережень за програмою транскордонного переносу на метеостанції М Світязь.

Моніторинг транскордонного забруднення поверхневих вод, в рамках програми Державного моніторингу поверхневих вод, забезпечує РОВР у Волинській області шляхом проведення відборів по 10 пунктах в басейні річки Прип'ять та по 4 пунктах на транскордонних водах в басейні річки Західний Буг.

Крім того, у 2020 році відновлено моніторингові дослідження стану природного середовища на території Волинської області в зоні можливого впливу кар'єру будівельних матеріалів «Хотиславський» (Республіка Білорусь), які проводить Інститут водних проблем і меліорації НААН України.

З метою організації та здійснення державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря в області розроблена та затверджена Програма державного моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря Волинської зони на 2021-2025 роки.

Частково моніторингові роботи щодо якості грунтів проводить ПДС ННЦ «Інститут грунтознавства та агрохімії імені О.Н.Соколовського» та Волинська філія ДУ «Інститут охорони грунтів України».

Інформування громадськості здійснюється шляхом публікації на офіційних веб сторінках облдержадміністрації та управління екології та природних ресурсів облдержадміністрації та у мережі Інтернет Регіональної доповіді про стан навколишнього природного середовища Волинської області та Екологічного паспорту Волинської області за відповідні роки, а також інформацій що стосуються сфери охорони довкілля.

Управління екології та природних ресурсів облдержадміністрації щоквартально (із зростаючим підсумком) до 25 числа наступного місяця після звітного періоду надає обласній державній адміністрації та постійній комісії обласної ради з питань екології, раціонального використання природних ресурсів інформацію про хід виконання Програми.

Поточний контроль за ходом реалізації Програми здійснює постійна комісія обласної ради з питань екології, раціонального використання природних ресурсів.

Таблиця 9.1. Індикатори моніторингу реалізації Програми «Екологія 2027-2031»

Складова довкілля	Індикатор	Одиниця виміру	Базове значення (2025/2026 р.)	Очікувана тенденція
Водні ресурси	Кількість реконструйованих та побудованих очисних споруд	од.	0	Збільшення
Водні ресурси	Реалізовані заходи з охорони вод та водовідведення	од.	0	Досягнення не менше 26 заходів
Водні ресурси	Заходи із захисту від підтоплення	од.	0	Досягнення не менше 57 заходів
Водні ресурси	Заходи з охорони підземних вод та	од.	0	Досягнення не менше 20 заходів

	моніторингу якості вод			
Атмосферне повітря	Природоохоронні заходи щодо скорочення викидів	од.	0	Досягнення не менше 26 заходів
Атмосферне повітря	Обсяг викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел	т/рік	за даними держстатистики	Зменшення
Земельні ресурси	Рекультивовані та відновлені землі	га	фактичне значення	Збільшення
Земельні ресурси	Реалізовані заходи з охорони земель	од.	0	Не менше 16 заходів
Біорізноманіття та ПЗФ	Кількість об'єктів ПЗФ	од.	400	Збільшення
Біорізноманіття та ПЗФ	Площа природно-заповідного фонду	тис. га	220,8	Збільшення
Біорізноманіття та ПЗФ	Розроблена документація щодо створення та розширення ПЗФ	од.	0	Не менше 18 комплектів
Рослинний світ	Заходи із збереження зелених насаджень та боротьби з інвазійними видами	од.	0	Не менше 37 заходів
Лісові ресурси	Лісистість території області	%	34	Зростання до 36 %
Відходи	Заходи з модернізації об'єктів поводження з відходами	од.	0	Не менше 103 заходів
Відходи	Заходи зі збору, утилізації та перероблення відходів	од.	0	Не менше 150 заходів
Відходи	Кількість несанкціонованих сміттєзвалищ	од.	фактичне значення	Зменшення
Відходи	Охоплення населення роздільним збиранням відходів	% населення	понад 70	Збільшення
Екологічна освіта та наука	Наукові, освітні та інформаційні проєкти	од.	0	Не менше 28 заходів

Управління довкіллям	Обсяг фінансування природоохоронних заходів	млн грн	0	Освоєння 541,91 млн грн
Здоров'я населення	Частка населення, що проживає в умовах екологічного ризику	%	визначається за даними моніторингу	Зменшення

Моніторинг реалізації Програми включає моніторинг реалізації заходів, спрямованих на мінімізацію навантаження на довкілля, зумовленого проведенням комплексу заходів з покращення навколишнього природного середовища з метою виявлення непередбачених несприятливих наслідків і вжиття заходів щодо їх усунення. Програма моніторингу складається із переліку дій та заходів, кожний із яких має певну мету, ключові індикатори та критерії для оцінки. Порядок здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, затверджує Кабінет Міністрів України. Постійний моніторинг реалізації заходів Програми буде здійснюватися під час всього періоду виконання проектних рішень документа державного планування. Основними завданнями моніторингу реалізації Програми є збір, узагальнення, періодичний аналіз відповідних показників охорони навколишнього природного середовища Волинської області. Результати моніторингу мають бути доведені до відома природоохоронних органів і органів охорони здоров'я, а також громадськості.

10. ОПИС ЙМОВІРНИХ ТРАНСКОРДОННИХ НАСЛІДКІВ ДЛЯ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ (ЗА НАЯВНОСТІ)

Враховуючи прикордонне розташування Волинської області, яка межує з Республікою Польща та Республікою Білорусь, слід зазначити, що реалізація заходів, передбачених Програмою, за їх характером і масштабами не передбачає виникнення транскордонного впливу на довкілля суміжних держав. З огляду на перелік запланованих природоохоронних заходів та обсяги їх реалізації, істотний негативний вплив на навколишнє природне середовище за межами України не прогнозується, а підстав для очікування транскордонних екологічних наслідків реалізації Програми не вбачається.

11. РЕЗЮМЕ НЕТЕХНІЧНОГО ХАРАКТЕРУ

Регіональна програма «Екологія 2027-2031 » розроблена Управлінням екології та природних ресурсів Волинської облдержадміністрації з метою комплексного покращення стану навколишнього природного середовища на території Волинської області.

Програма спрямована на вирішення найбільш актуальних екологічних проблем регіону шляхом реалізації комплексу природоохоронних, організаційних, наукових та освітніх заходів у сферах охорони водних ресурсів, атмосферного повітря, земельних ресурсів, природно-заповідного

фонду, біорізноманіття, поводження з відходами та екологічної освіти. Програма покликана визначити, скоординувати та узгодити основні напрямки природоохоронної діяльності в контексті державної екологічної політики України, Стратегії розвитку Волинської області та інших нормативних документів у галузі.

Стратегічна екологічна оцінка Регіональної програми охорони навколишнього природного середовища «Екологія 2027-2031» проведена з метою визначення ймовірних наслідків реалізації Програми для довкілля та здоров'я населення Волинської області, а також розроблення рекомендацій щодо запобігання, зменшення або пом'якшення можливих негативних впливів.

Виконана Стратегічна екологічна оцінка Програми дозволяє зробити наступні висновки:

1. Основні природоохоронні пріоритети Програми охоплюють охорону та раціональне використання водних ресурсів, поліпшення якості атмосферного повітря, удосконалення системи управління відходами, запобігання забрудненню довкілля, зменшення ризиків затоплення й підтоплення територій, збереження біорізноманіття та територій природно-заповідного фонду. Важливим напрямом також є підвищення рівня екологічної обізнаності населення, розвиток природоохоронної освіти та забезпечення належного інформаційного супроводу екологічної діяльності.

2. Аналіз передбачених Програмою заходів засвідчив, що їх реалізація загалом має природоохоронне спрямування та сприятиме поліпшенню стану основних компонентів довкілля. Серед пріоритетних заходів — розвиток і модернізація систем водопостачання та водовідведення, удосконалення очищення стічних вод, відновлення меліоративної інфраструктури, організація роздільного збирання відходів, а також зменшення викидів забруднювальних речовин від стаціонарних джерел. Водночас під час будівництва, реконструкції та встановлення відповідних споруд можливі тимчасові локальні впливи, зокрема шум, утворення пилу й порушення ґрунтового покриву. За умови дотримання природоохоронних вимог та застосування заходів із запобігання негативним впливам такі наслідки можуть бути мінімізовані.

3. Очікуваний вплив реалізації Програми на довкілля та здоров’я населення переважно оцінюється як позитивний у коротко-, середньо- та довгостроковій перспективі. Виконання запланованих заходів може сприяти поліпшенню санітарно-екологічного стану водних об’єктів, скороченню викидів забруднювальних речовин в атмосферне повітря, зменшенню екологічних ризиків, пов’язаних із накопиченням і неналежним поводженням з відходами, а також збереженню природних оселищ і біорізноманіття. Важливе значення мають також передбачені дослідницькі, моніторингові та проєктні роботи, результати яких можуть стати основою для вдосконалення системи екологічного спостереження, обґрунтування природоохоронних рішень, підготовки проєктів розширення природно-заповідного фонду та планування подальших заходів з охорони довкілля.

4. Для підвищення результативності Програми рекомендовано посилити увагу до розвитку системи екологічного моніторингу, зокрема спостережень за якістю атмосферного повітря та станом поверхневих вод. Доцільно передбачити належне ресурсне забезпечення таких заходів, удосконалення механізмів збирання й аналізу екологічних даних та доступності відповідної інформації для органів влади, територіальних громад і населення. Окремої уваги потребує оцінювання ризиків для природних комплексів і територій природно-заповідного фонду Волинської області, особливо в північних прикордонних районах, де воєнні загрози та обмеження доступу можуть ускладнювати охорону й моніторинг природних територій. З огляду на це, доцільно розглянути можливість запровадження додаткових заходів із відновлення порушених природних комплексів, компенсації екологічних втрат і посилення природоохоронного контролю з урахуванням вимог безпеки.

5. У звіті з СЕО визначено підходи до подальшого моніторингу реалізації Програми, спрямовані на періодичне оцінювання виконання запланованих заходів та відстеження змін у стані довкілля і здоров'я населення. Застосування запропонованих критеріїв та індикаторів дасть змогу виявляти відхилення від очікуваних результатів, своєчасно визначати потенційні екологічні ризики й за потреби коригувати управлінські рішення. Ефективність моніторингу залежатиме від регулярності збирання достовірних даних, узгодженості дій відповідальних установ та належного інформування громадськості.

Реалізація Регіональної екологічної програми «Екологія 2027–2031» створює передумови для послідовного поліпшення екологічної ситуації у Волинській області, раціонального використання природних ресурсів і зменшення ризиків для здоров'я населення. Істотних довгострокових негативних наслідків за умови належного виконання передбачених заходів і дотримання природоохоронних вимог не прогнозується.

Основними екологічними викликами залишаються забруднення водних об'єктів недостатньо очищеними стічними водами, необхідність модернізації водоохоронної інфраструктури, ризики підтоплення територій, деградація окремих земельних ділянок, накопичення відходів та потреба у подальшому розвитку природно-заповідної мережі.

Водночас для досягнення запланованих результатів необхідно забезпечити ефективний моніторинг, належне фінансування природоохоронних заходів, урахування воєнних ризиків і послідовне виконання рекомендацій, сформульованих у звіті зі стратегічної екологічної оцінки.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Головне управління статистики у Волинській області. Офіційний веб-сайт. URL: http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua/
2. Водний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. 1995. No 24. С. 189. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80#Text
3. Директива Європейського Парламенту і Ради 2009/147/ЄС від 30 листопада 2009 року про збереження диких птахів // Відомості Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_001-09#Text
4. Директива Ради Європи 92/43/ЄЕС від 21 травня 1992 року про охорону природних оселищ та дикої фауни і флори // Відомості Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987_004-92#Text
5. Європейська ландшафтна конвенція // Відомості Верховної Ради України. Конвенцію ратифіковано Законом No 2831-IV (2831-15) від 07.09.2005. ВВР. 2005. No 51. С. 547. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_154#Text
6. Земельний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. 2002. No 3-4. С.27. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text
7. Кодекс України про надра // Відомості Верховної Ради України. 1994. No 36. С.340. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132/94-%D0%B2%D1%80#Text
8. Конвенція про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення, головним чином як середовище існування водоплавних птахів. Рамсар, 02.02.1971. // Відомості Верховної Ради України. Конвенцію ратифіковано Законом No 437/96-ВР від 29.10.96. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_031#Text
9. Конвенція про збереження мігруючих видів диких тварин // Відомості Верховної Ради України. Конвенцію ратифіковано Законом No 535-XIV (535-14) від 19.03.99. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_136#Text
10. Конвенція про міжнародну торгівлю об’єктами флори і фауни, які знаходяться під загрозою знищення // Відомості Верховної Ради України. Конвенцію ратифіковано Законом No 662-XIV (662-14) від 14.05.99, ВВР, 1999. No 28. С. 232. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_129#Text
11. Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини // Відомості Верховної Ради України. Конвенцію ратифіковано Указом Президії Верховної Ради No 6673-XI (6673-11) від 04.10.88. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_089#Text
12. Конвенція про охорону біологічного різноманіття від 1992 року // Відомості Верховної Ради України. Конвенцію ратифіковано Законом No 257/94-ВР від 29.11.94. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_030#Text
13. Конвенція про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі // Відомості Верховної Ради України. Конвенцію

ратифіковано Законом No 436/96-ВР (436/96-ВР) від 29.10.96. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_032#Text
14. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. 1996. No 30. С. 141. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text
15. Лісовий кодекс України // Відомості Верховної Ради України. 1994. No 17. С. 99. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12#Text
16. Карпюк З. К. Проблеми та перспективи функціонування екологічної мережі // Сучасний екологічний стан та перспективи екологічно безпечного стійкого розвитку Волинської області : кол. моногр. / В. О. Фесюк, С. О. Пугач, А. М. Слащук [та ін.]; за ред. В. О. Фесюка. Київ, 2016. С. 231-276.
17. Про екологічну мережу України : Закон України // Відомості Верховної Ради України. 2004. № 45. С. 502. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1864-15#Text
18. Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000 – 2015 роки: Закон України // Офіційний вісник України. 2000. № 43. С. 5–33. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1989-14#Text
19. Про затвердження Положення про Зелену книгу України. Постанова Кабінету Міністрів України від 29 серпня 2002 р. № 1286. // Відомості Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1286-2002-%D0%BF#Text
20. Про затвердження Регіональної схеми формування екологічної мережі Волинської області : Рішення Волинської обласної ради від 12 квітня 2017 р. № 13/37. Волинська обласна рада. URL: https://volynrada.gov.ua/session/13/37-0
21. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року : Закон України // Відомості Верховної Ради України. 2019. № 16. С.70. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text 102
22. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України // Відомості Верховної Ради України. 1991. № 41. С. 546. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text
23. Про природно-заповідний фонд: Закон України // Відомості Верховної Ради України. 1992. № 34. С. 502. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text
24. Про рослинний світ : Закон України // Відомості Верховної Ради України. 1999. № 22-23. С.198. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/591-14#Text
25. Про стратегічну екологічну оцінку : Закон України від 20.03.2018 № 2354-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/2354-19
26. Про схвалення Стратегії збереження біологічного різноманіття України на період до 2035 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2026–2028 роках : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 19 черв. 2026 р. № 512-р.

27. Про Червону книгу України : Закон України // Відомості Верховної Ради України. 2002. № 30. С.20. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3055-14#Text
28. Про охорону атмосферного повітря : Закон України // Відомості Верховної Ради України. 1992. No 50. С. 678. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2707-12#Text
29. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України // Відомості Верховної Ради України. 1991. No 41. С. 546. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text
30. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища у Волинській області за 2024 р. URL: https://voladm.gov.ua/article/regionalna-dopovid-pro-stan-dovkillya/
31. Регіональна екологічна програма «Екологія 2023 – 2026» у Волинській області. URL: https://voladm.gov.ua/category/regionalna-ekologichna-programa-ekologiya-20 23-2026/1/
32. https://stat.gov.ua/uk/explorer?urn=SSSU%3ADF_AIR_EMS_AGGR_PORTAL%28~%29
33. https://superagronom.com/karty/karta-gruntiv-ukrainy#close
34. https://geomap.land.kiev.ua/ecology-11.html
35. https://voladm.gov.ua/article/ekologichniy-pasport-volinskoyi-oblasti-za-2024-rik/
36. https://www.volynnews.com/news/all/na-volyni-vyznachyly-14-likaren-iaki-potrapliat-do-spromozhnoyi-merezhi-medzakladiv/